

T.C.

BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE'DE YAŞLI YOKSULLUĞU: BARTIN ÖRNEĞİ

NURAY KIZILÇAY

DANIŞMAN
PROF. DR. SEFER YETKİN IŞIK

BARTIN-2025

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

TÜRKİYE'DE YAŞLI YOKSULLUĞU: BARTIN ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nuray KIZILÇAY

JÜRİ ÜYELERİ

Danışman : Prof. Dr. Sefer Yetkin IŞIK
Üye : Prof. Dr. Berna FİLDİŞ
Üye : Prof. Dr. Adem SAĞIR

BARTIN-2025

KABUL VE ONAY

Nuray KIZILÇAY tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE YAŞLI YOKSULLUĞU: BARTIN ÖRNEĞİ” başlıklı bu çalışma, 25.11.2025 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Sefer Yetkin IŞIK

Üye : Prof. Dr. Berna FİLDİŞ

Üye : Prof. Dr. Adem SAĞIR

Bu tezin kabulü Lisansüstü Eğitimi Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun/...../20... tarih ve 20...../.....-..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Zafer CEYLAN
Enstitü Müdürü

BEYANNAME

Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre Prof. Dr. Sefer Yetkin IŞIK danışmanlığında hazırlamış olduğum “TÜRKİYE’DE YAŞLI YOKSULLUĞU: BARTIN ÖRNEĞİ” başlıklı yüksek lisans tezimin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

25.11.2025

Nuray KIZILÇAY

YAPAY ZEKÂ KULLANIMINA İLİŞKİN BEYAN

☐ Tez yazım sürecinde yapay zekâ tabanlı araçlardan **faydalanmadım**.

☒ Tez yazım sürecinde yapay zekâ tabanlı araçlardan **faydalandım**. Bu kapsamda, yapay zekâ destekli araçların kullanımına ilişkin aşağıdaki hususları beyan ederim:

1. Bu çalışmada, yalnızca bilimsel üretim sürecini desteklemek amacıyla yapay zekâ tabanlı araçlardan yararlanılmış olup; kullanılan araçların işlevi, katkı düzeyi ve sınırları açık biçimde eklerde belirtilmiştir. Bu kapsamda kullanılan yapay zekânın kapsamı hipotez geliştirme, teorik tartışma ve yorumlama gibi üst düzey beceri, deneyim ve uzmanlık gerektiren aşamaları içermemektedir.
2. Yapay zekâ kullanımı, çalışmanın özgünlüğüne, bilimsel etik kurallarına ve ilgili mevzuata aykırı olmayacak biçimde gerçekleştirilmiştir.
3. Usulsüz yapay zekâ kullanımı (örneğin: kaynak göstermeksizin metin üretimi, otomatik içerik üretiminin özgün eser gibi sunulması, yanıltıcı kaynak gösterimi vb.) tarafımdan kesinlikle yapılmamıştır.
4. Çalışmanın hazırlanmasında kullanılan yapay zekâ araçları ve işlevleri ekte sunulan tabloda ayrıntılı olarak belirtilmiş olup bu kullanım danışman öğretim üyesinin bilgisi dahilinde gerçekleştirilmiştir.
5. Yukarıda yer alan beyanımın gerçeğe aykırı olduğunun tespiti hâlinde, yükseköğretim mevzuatı, ilgili etik kurallar ve Bartın Üniversitesi disiplin mevzuatı çerçevesinde hakkımda yaptırım uygulanabileceğini bildiğimi ve bu sonuçları kabul ettiğimi taahhüt ederim.

25.11.2025

Nuray KIZILÇAY

ÖN SÖZ

Bu çalışma sahadan taşınan seslerin ve birçok kişinin katkısıyla şekillendi. Her şeyden önce, yaşam öykülerini içtenlikle paylaşarak bu tezin en kıymetli yönünü oluşturan tüm katılımcılara en derin teşekkürlerimi sunarım. Onların deneyimleri, yalnızca bir araştırmanın verisi değil; aynı zamanda birer tanıklıktır. Her biri, yaşamın görünmeyen katmanlarını ve yoksulluğun sessiz çığlığını görünür kılmıştır.

Çalışma ve eğitim hayatımı bir arada yürütmeye çabaladığım bu süreçte anlayış ve desteğini esirgemeyen Bartın Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Müdürü Feridun GÜLER başta olmak üzere saha çalışması sürecinde hem beni cesaretlendiren hem de iş birliği içinde çalıştığım Bartın Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nın değerli çalışanlarına, verdikleri destek ve gösterdikleri anlayış için minnettarım.

Tez danışmanım Prof. Dr. Sefer Yetkin IŞIK'a; bu süreçte yaşadığım tüm kararsızlıkları ve duraksamaları anlayışla karşılayarak, defalarca vazgeçip yeniden başlamama rağmen her seferinde aynı sabır ve içtenlikle yanımda olduğu, yönlendirici önerileriyle yolumu aydınlattığı ve akademik birikimini paylaşmaktaki cömertliği için en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, “Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Ebeveyn-Çocuk Etkileşimi Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi” başlıklı çalışmanın yürütülme sürecine beni de dâhil ederek akademik yolculuğuma büyük katkı sağlayan Bartın Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü Bölüm Başkanı Doç. Dr. Zeynep TURHAN'a sonsuz teşekkür ederim.

Akademik yolculuğum boyunca katkı sunan tüm hocalarıma, düşünsel olarak beni besleyen dostlarıma özellikle saha çalışmalarında destekleriyle bu süreci kolaylaştıran kıymetli dostum Psikolojik Danışman Mücahit BAYSAL'a, hayatımın son dönemlerinde her anımda yanımda olan sevgisini ve desteğini kalpten hissettiğim sevgili kız kardeşim Nisa ÇEBİ'ye, tüm eğitim hayatım boyunca maddi manevi hiçbir desteğini esirgemeyen bugünlere gelmemi sağlayan sevgili aileme ve bu süreci kolaylaştıran herkese gönülden teşekkür ederim. Ayrıca, stresimi azaltmadaki sessiz ama güçlü destekleriyle bu süreçte bana eşlik eden evcil dostlarım Paşa ve Hera'yı da anmadan geçemem.

Bu tez, yalnızca bir akademik gereklilikten ibaret değildir; aynı zamanda, toplumsal sorumluluk bilinciyle atılan küçük ama anlamlı bir adımdır. Dilerim ki bu çalışma, yaşlılıkta yoksulluğun görünürlüğünü artırır ve onurlu yaşlanma hakkına dair duyarlılığı büyütür.

Nuray KIZILÇAY

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE’DE YAŞLI YOKSULLUĞU: BARTIN ÖRNEĞİ

Nuray KIZILÇAY

Bartın Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Sefer Yetkin IŞIK

Bartın-2025, sayfa: 84

Bu çalışma, Türkiye’de giderek artan yaşlı nüfusun karşı karşıya kaldığı çok boyutlu yoksulluk sorununu Bartın ili örneği üzerinden ele almayı amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında, 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun çerçevesinde Bartın Merkez Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı’ndan yaşlı aylığı alan 18 kadın ve 12 erkek olmak üzere 30 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yaşlılık olgusunun yalnızca biyolojik bir evre değil; sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları olan karmaşık bir süreç olduğu kabul edilerek, bulgular yaşam seyri yaklaşımı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım, bireylerin yaşam boyu karşılaştığı tarihsel olaylar, sosyal roller ve kurumsal yapılarla kurduğu etkileşimleri analiz etme olanağı sunmaktadır.

Teorik çerçevede yaşlılık süreci, yoksulluk tanımları ve Türkiye’deki sosyal yardım politikaları ele alınmıştır. Çalışmada elde edilen bulgular, yaşlı bireylerin yoksulluğu sadece gelir yetersizliğiyle değil; sosyal destek eksikliği, yalnızlık, sağlık sorunları ve kurumsal ayrımcılık gibi katmanlarla birlikte deneyimlediğini göstermektedir. Ayrıca, yaşlı kadınların ve kırsal alanda yaşayanların daha derin bir yoksullukla karşılaştıkları saptanmıştır.

Nitel veri analizine dayanan araştırma sonuçları, yaşlı dostu sosyal politikalara olan ihtiyacın altını çizmektedir. Sosyal yardımların geçici etkilerinin ötesine geçerek, uzun vadeli ve bütüncül yaklaşımlarla desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Yaşlı bireylerin yaşam kalitesini yükseltecek, insan onuruna yakışır yaşlanmayı mümkün kılacak sosyal hizmet modelleri geliştirmek, bu çalışmanın temel önerileri arasındadır. Çalışma, hem yaşlanma hem de yoksulluk literatürüne yerel bağlamdan önemli katkılar sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar kelimeler: Sosyal Yardım, Yaşam seyri yaklaşımı, Yaşlılık, Yoksulluk.

ABSTRACT

M.A. Thesis

ELDERLY POVERTY IN TURKEY: THE CASE OF BARTIN

Nuray KIZILÇAY

Bartın University

Graduate School

Department of Sociology

Thesis Advisor: Prof. Dr. Sefer Yetkin IŞIK

Bartın-2025, pp: 84

This study aims to address the issue of multidimensional poverty faced by the increasingly aging population in Türkiye, using the case of Bartın province as an example. Within the scope of the research, semi-structured interviews were conducted with 18 female and 12 men participants, totaling 30 individuals who receive old-age pensions from the Bartın Central Social Assistance and Solidarity Foundation, within the framework of Law No. 2022 on Granting Monthly Payments to Needy, Powerless, and Orphaned Turkish Citizens Aged 65 and Over.

Recognizing that aging is not merely a biological phase but a complex process with social, economic, and cultural dimensions, the findings are evaluated within the framework of the Life Course Approach. This approach enables the analysis of individuals' interactions with historical events, social roles, and institutional structures encountered throughout their lives.

In the theoretical framework, the study addresses the aging process, definitions of poverty, and social assistance policies in Turkey. The findings indicate that older adults experience poverty not solely as income deprivation but through multiple, intersecting layers such as

insufficient social support, loneliness, health problems, and institutional discrimination. The results also reveal that older women and those living in rural areas face more profound forms of poverty.

Based on qualitative data analysis, the research highlights the need for elder-friendly social policies. It is emphasized that social assistance must go beyond temporary effects and be supported by long-term and holistic approaches. Developing social service models that will improve the quality of life of elderly individuals and enable aging with dignity is among the main recommendations of this study. The study aims to make a significant contribution to both the aging and poverty literature from a local context.

Keywords: Aging, Life course approach, Poverty, Social aid.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	ii
BEYANNAME	iii
YAPAY ZEKÂ KULLANIMINA İLİŞKİN BEYAN	iv
ÖN SÖZ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
EKLER DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR ÖZETİ	3
2.1. Yaşlılık ve Yaşlılığa İlişkin Algıların Dönüşümü	3
2.2. Dünya’da ve Türkiye’de Yaşlı Nüfusun Demografik Görünümü	6
2.3. Yoksulluk Kavramı ve Yaşlı Yoksulluğu	8
2.3.1. Yoksulluk Kavramı ve Türleri	8
2.3.2. Yoksulluğun Ölçülmesi ve Türkiye’deki Yoksulluk Verileri	9
2.3.3. Yaşlı Yoksulluğu	10
2.4. Sosyal Yardım Kavramı	13
2.5. Yaşam Seyri Yaklaşımı	16
3. YÖNTEM	21
3.1. Alan	21
3.2. Araştırmanın Problemi	23
3.3. Araştırmanın Amacı	23
3.4. Araştırmanın Önemi	24
3.5. Araştırmanın Yöntemi	24
3.6. Alana İlişkin Deneyimler	25
4. BULGULAR VE TARTIŞMA	27
4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	27
4.1.1. Katılımcıların Cinsiyetleri ve Yaş Dağılımları	27
4.1.2. Katılımcıların Medeni Durumu, Evlilik Süresi ve Çocuk Sayıları	28
4.1.3. Katılımcıların Eğitim Durumu	29
4.1.4. Katılımcıların İkamet Ettikleri Bölge Dağılımı	30
4.1.5. Katılımcıların Yaşadıkları Konutun Mülkiyet Durumu	31

4.2. Yaşam Seyri Yaklaşımı Perspektifinden Yaşlılık ve Yoksulluk Deneyimi.....	32
4.2.1. İş Yaşamı Deneyimleri ve Çalışma Geçmişi.....	33
4.2.2. Katılımcıların Hayatlarındaki Dönüm Noktalarına İlişkin İfadeleri.....	40
4.2.3. Ev İçi Yaşam ve Gündelik Hayata İlişkin Güçlükler.....	42
4.2.4. Katılımcıların Sağlık Durumları.....	47
4.2.5. Katılımcıların Gündelik Yaşamları	49
4.2.6. Katılımcıların Gelir Düzeyleri, Sosyal Yardım Erişimi ve Temel İhtiyaçları	

51

5. SONUÇ VE TARTIŞMA	63
KAYNAKLAR.....	68
EKLER	75
ÖZGEÇMİŞ	84

EKLER DİZİNİ

Ek	Sayfa
No	No
Ek 1. Görüşme Formu	75
Ek 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu	76
Ek 3. Bartın Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Araştırma İzin Evrakı	77
Ek 4. Etik Kurul Onay Belgesi.....	78
Ek 5. Yapay Zeka Kullanım Tablosu	79
Ek 6. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Yardımları	80
Ek 7. Katılımcılara İlişkin Bilgiler.....	81
Ek 8. Katılımcıların Hastalık Türlerine Göre Dağılımı	83

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
MPI	: Multidimensional Poverty Index
OPHI	: Oxford Poverty and Human Development Initiative
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SYDV	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı
SYDTK	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNDP	: United Nations Development Programme
UNFPA	: United Nations Population Fund
WHO	: World Health Organization

1. GİRİŞ

Yaşlılık, insan gelişiminin yalnızca fizyolojik gerilemelerle sınırlı olmayan, aynı zamanda bilişsel süreçlerdeki dönüşümler ve sosyal statüdeki değişimlerle karakterize edilen çok katmanlı bir gelişim evresidir. Bu dönem, bireyin yaşam yolculuğunun son halkası olarak kabul edilmekle birlikte, kişisel geçmişin birikimleri kadar içinde bulunulan toplumun değer yargılarından da derinden etkilenen sosyokültürel bir olgudur. Toplumların yaşlılık algısı kültürel kodlara göre farklılık göstermekte; bazı toplumlarda bilgelik ve tecrübenin simgesi olarak görülürken, endüstriyel toplumlarda üretkenliğini yitirmiş bir kesim olarak damgalanabilmektedir.

Tarihsel süreçte yaşlılığın toplumsal konumu sürekli bir dönüşüm içinde olmuştur. Avcı-toplayıcı toplumlarda ortalama yaşam süresinin kısalığı nedeniyle otuzlu yaşlar dahi ‘yaşlılık’ olarak görülürken, tarım toplumlarında yerleşik yaşamla birlikte yaşlı bireylerin birikimli bilgisi toplumsal statüyü artıran değerli bir kaynak haline gelmiştir. Sanayi devrimi, hem üretim ilişkilerini hem aile yapısını değiştirerek bu konumu köklü biçimde dönüştürmüştür; geniş aile yapılarının zayıflaması ve teknik uzmanlığın önem kazanması yaşlı nüfusun toplumsal etkinliğini belirgin şekilde azaltmıştır. Günümüz dijital çağında ise bilginin hızla erişilebilir hale gelmesi, geleneksel ‘yaşlı bilgeliği’ anlayışını yeniden şekillendirerek kuşaklar arası bilgi aktarımının niteliğini tamamen farklı bir düzleme taşımıştır.

Yaşlanma evrensel bir insanlık deneyimi olmakla birlikte, bu sürecin niteliği bireylerin sosyoekonomik konumları, sağlık durumları, sosyal destek ağları ve kültürel arka planlarına bağlı olarak çeşitlilik göstermektedir. Ekonomik yetersizlikler, yaşlı bireylerin karşılaştığı temel zorlukların başında gelmekte; sabit gelirlerin eriyen satın alma gücü, artan sağlık harcamaları ve fiziksel hareketliliğin azalması gibi faktörler bir araya gelerek yaşam kalitesinde önemli düşüslere yol açmaktadır. Emekli maaşlarının yetersizliği, sosyal güvenlik kapsamının sınırları ve yalnız yaşamının getirdiği psikolojik yükler, bu dönemi özellikle kırılgan gruplar için daha da zorlaştırmaktadır.

Yaşlı yoksulluğu, günümüzde yalnızca ekonomik boyutuyla değil, sosyal dışlanma, psikolojik çöküntü ve kurumsal ihmaller bağlamında da ele alınması gereken çok boyutlu

bir toplumsal sorundur. Türkiye gibi demografik dönüşüm sürecindeki ülkelerde, yaşlı nüfus oranındaki artışa paralel olarak bu sorunun sosyal politika gündemindeki ağırlığı da artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verileri, 65 yaş üstü nüfusta yoksulluk oranlarının son on yılda %14'lerden %21'lere yükseldiğini ortaya koymaktadır (TÜİK, 2024b). Bu artış, yaşlılık olgusuna bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşmayı ve sosyal koruma mekanizmalarını yeniden yapılandırmayı zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışma, Bartın ili örneğinde yaşlılık ve yoksulluk olgularının kesiştiği bir sorunu, yaşlı yoksulluğunu anlamayı hedeflemektedir. Araştırmada, yaşlı bireylerin gelir düzeyleri, sosyal güvenlik kapsamı, kamu yardımlarından yararlanma durumları ve konut koşulları gibi nesnel göstergelerin yanı sıra, yaşlılık deneyimlerinin öznel boyutları ele alınmaktadır.

Çalışma bulguları yaşam seyri yaklaşımı kapsamında analiz edilecektir. Yaşam seyri yaklaşımına göre yaşlılık deneyimleri bireyin tüm yaşamı boyunca biriktirdiği sosyal sermaye, karşılaştığı fırsatlar ve tarihsel bağlamın kesişiminde şekillenmektedir (Elder, 1994).

Araştırma, hem yaşlanma çalışmaları literatürüne ampirik verilerle katkı sunmayı hem de sosyal hizmet uygulamaları ve yaşlılara yönelik politikalar için öneriler getirmeyi amaçlamaktadır. Çalışma yaşlılık dönemini yaşam seyri yaklaşımı perspektifinde ele alması yönüyle literatürde yer alan diğer araştırmalardan ayrılmaktadır. Çalışmanın yerel düzeyde yürütülmesinin doğum oranlarının giderek düşmekte olduğu ve yaşlı nüfusun arttığı Bartın ilinde ortaya çıkabilecek sosyal sorunlara ışık tutması bağlamında mevcut literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Elde edilen bulgular, yaşlı dostu sosyal politikaların geliştirilmesine katkı sunmayı ve yaşlanma sürecinin insan onuruna yakışır biçimde deneyimlenebilmesi için çok sektörlü işbirliklerinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

2. LİTERATÜR ÖZETİ

Bu bölümde, yaşlılık, yoksulluk, yaşlı yoksulluğu ve sosyal yardım kavramları etrafında şekillenen literatür ele alınmaktadır. Öncelikle yaşlılığın tarihsel ve toplumsal dönüşümü incelenmekte, ardından dünyada ve Türkiye’de yaşlı nüfusun demografik görünümüne ilişkin güncel veriler değerlendirilmektedir. Devamında yoksulluk kavramı ve ölçüm yaklaşımları yaşlılık bağlamında tartışılmakta; yaşlı yoksulluğunun nedenleri, boyutları ve kırılgan gruplar üzerindeki etkileri literatür ışığında ortaya konulmaktadır. Son olarak sosyal yardım sistemlerinin yaşlı yoksulluğuyla ilişkisi ele alınmakta ve bu çerçevede çalışmanın Yaşam Seyri Yaklaşımıyla ele alınma biçimi açıklanmaktadır.

2.1. Yaşlılık ve Yaşlılığa İlişkin Algıların Dönüşümü

Yaşlılık, fizyolojik, psikolojik ve biyolojik dönüşümleri içeren sosyal değişimler bütünüdür. Yaşlılığa ilişkin evrensel bir tanım bulunmamakla birlikte yaşlanma kavramı çok boyutlu bir süreç içerdiğinden, bu durum tanımlamayı güçleştirmektedir. Canatan’a göre en genel ifadeyle ölümden önceki son evre şeklinde ifade edilen yaşlılık Beğler ve Yavuzer’e göre bireyin doğumundan itibaren zaman içinde aldığı yolun ölümle son bulacağı sürece işaret etmektedir (Beğler ve Yavuzer, 2012: 1; Canatan, 2016: 140). Kalıncara (2004), ileri yaş dönemini salt biyolojik bir olgu olmaktan çıkararak, bireyin kimlik algısını ve toplumsal konumunu derinden etkileyen sosyopsikolojik bir süreç olarak ele almaktadır. Özellikle toplumsal cinsiyet, sınıf, kültür ve coğrafya gibi değişkenler yaşın anlamını farklılaştırmakta, yaşlılığın ne zaman başladığı ya da nasıl yaşandığı gibi sorulara verilen yanıtları çeşitlendirmektedir (Hutchison, 2011: 31).

Yaşlanma bireyin bedensel fonksiyonlarının zaman içinde eski işlevlerini kaybetmesi olarak görülebilmektedir (Hablemitoğlu ve Özmete, 2010: 16). Öyle ki organizmanın giderek biyolojik verimliliğini yitirmesi ve direnç mekanizmalarında gerileme yaşanması şeklinde tanımlanan yaşlılık, Dünya Sağlık Örgütü’ne göre bireyin çevreye uyum yeteneğinin azalması olarak tanımlanır. Genellikle fizyolojik bir süreç olarak algılansa da yaşlanma, biyolojik olmanın ötesinde sosyal, psikolojik ve ekonomik pek çok boyutu da içermektedir. Uysal’a (1993) göre biyolojik yaşlanma bireyin vücudunda bulunan organların işlevsel ve yapısal değişimidir. Psikolojik yaşlanma, bireyin yaşına bağlı olarak

edindiği deneyimlerle birlikte toplumdaki diğer bireylere uyum sağlama kabiliyetinin azalmasıdır. Sosyolojik yaşlanma ise bireyin yaşantısı boyunca değişen pozisyonlarına referansla beklenti ve normlarının da eş zamanlı olarak değişmesidir. Yaşlanma aynı zamanda toplumsal ve kùltùrel anlamdaki farklılıklara bağlı olarak da şekillenebilir. Bireyin içinde bulunduğu toplumun kùltùr ve değerler yapısı itibarıyla yaşlılığın deneyimlenme şekli farklılık gösterebilir (Arpacı, 2005: 16).

Tarihsel sùre incelendiğinde, yaşlılık kavramının toplumdan topluma ve dönemden döneme farklı anlamlar kazandığı görùlmektedir. İlkel topluluklarda ortalama yaşam sùresinin kısa olması nedeniyle 30-40 yaş arası bireyler yaşlı olarak nitelendiriliyordu. Yaşamın fiziksel güç temelinde sürdürùldùđu bu topluluklarda, yaşlı bireyler kimi zaman üretkenlikten uzaklaştıkları gerekçesiyle toplumsal bir yük olarak görùlmüş ve dışlayıcı tutumlarla karşılaşmışlardır. Ancak sözlù kùltùre dayanan bazı erken dönem topluluklarında, yaşlıların deneyim ve bilgi birikimi değerli bulunmuş, bu bireyler kuşaklar arası aktarımlarda önemli bir rol üstlenmişlerdir (Kalınkara, 2004: 20; Tùrkan, 2017: 12). Bu çelişkili yaklaşımların ötesinde, yaşlılığa dair daha bütüncùl ve işlevsel bir anlayışın gelişmesi ise tarıma dayalı yerleşik yaşama geçişle mümkün olmuştur. Bu bağlamda yerleşik yaşama geçiş, yaşlı bireylerin toplumdaki konumunu yalnızca fiziksel yeterlilikle değil, aynı zamanda sahip oldukları bilgi birikimiyle de değerlendiren yeni bir yapının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu yeni yapıyla birlikte yaşlı bireylerin topluluk içindeki konumu daha görünùr hale gelmiş; sahip oldukları bilgi, beceri ve doğayla baş etme konusundaki deneyimlerinin değer artmıştır. Tarımsal üretimin planlama, gözlem ve aktarım gerektiren doğası, yaşlı bireylerin deneyimlerini işlevsel kılmış; böylece onların hem toplumsal hem de kùltùrel statùleri yükselmiştir. Yaşlılara yönelik saygı ve ilginin bu sùrete belirgin şekilde arttığı, yerleşik hayatın sosyal ilişkileri daha kalıcı ve örgùtlù hale getirmesiyle paralel olarak açıklanabilir (Ceylan, 2016: 7).

Yakın tarihte yaşanan toplumsal dönüşümler değerlendirildiğinde, Sanayi Devrimi'nin yalnızca ekonomik sistemleri değil, aynı zamanda aile yapısını, toplumsal ilişkileri ve yaşlılığa bakış açısını da köklù biçimde dönüştürdüğu görùlmektedir. Bu dönemde kırsal bölgelerden kent merkezlerine yönelik yoğun göç hareketleri yaşanmış; bu hareketlilik, kent yaşamına özgù bireyselleşme eğilimini tetiklemiş ve geniş aile modelinden çekirdek aile yapısına geçiş sürecini hızlandırmıştır. Ailenin geleceği artık sahip olunan birey sayısıyla değil, bireylerin niteliğiyle değerlendirilmeye başlanmış; bu durum da eğitim,

mesleki başarı ve sosyal hareketliliğe verilen önemin artmasına neden olmuştur. Kadınların iş gücüne daha aktif biçimde katılması, sağlık alanındaki gelişmeler sayesinde insan ömrünün uzaması ve doğurganlık oranlarındaki düşüş gibi çok boyutlu gelişmeler eş zamanlı olarak yaşanmış; bu dinamiklerin birleşimi sonucunda yaşlı nüfus oranında belirgin bir artış meydana gelmiştir. Yaşlı bireylerin toplumdaki sayısal varlığı arttıkça, yaşlılık yalnızca bireysel bir yaşam evresi olmaktan çıkmış, toplumsal düzlemde tartışılan ve politik müdahale gerektiren bir sosyal meseleye dönüşmüştür.

Modernleşme süreciyle birlikte gelen hızlı teknolojik değişim, bilgiye erişimi kolaylaştırmış ve bu durum yaşlı bireylerin geleneksel bilgi ve deneyim aktarımındaki rollerini zayıflatmıştır. Kent merkezlerinde çekirdek ailenin yaygınlık kazanması, aile büyükleriyle olan fiziksel ve duygusal bağların zayıflamasına neden olmuş; yaşlı bireylerin bakım yükü çoğu zaman kurumlara veya bireysel çözümlere bırakılmıştır. Bu çerçevede, Sanayi Devrimi ile başlayan sosyoekonomik ve kültürel değişimlerin, yalnızca üretim ilişkilerini değil, aynı zamanda yaşlı bireylerin toplumsal konumunu da radikal biçimde yeniden tanımladığı söylenebilir (Türkan, 2017: 11-12).

Bu yapısal dönüşümlerin en belirgin etkilerinden biri, yaşlı bakımının nasıl ve kim tarafından sağlanacağına ilişkin tartışmanın görünür hale gelmesidir. Geniş aile yapısının çözülmesi, aile fertlerinin mekânsal olarak birbirinden uzaklaşması, kadınların ücretli iş yaşamındaki artan varlığı ve bireyselleşmenin güçlenmesi, yaşlı bakımının aile içinde karşılanmasını giderek zorlaştırmıştır (Göçer, 2021: 24). Kırsal alanlarda akrabalık ilişkilerinin korunması destek ağlarını devam ettirse de, kentlerde bu ağların zayıflığı yaşlı bakımını hem daha karmaşık hem de daha fazla kamusal müdahale gerektiren bir alan hâline getirmiştir. Nitekim Türkiye’de yapılan çeşitli çalışmalar, yaşlı bireylerin bakımında artık yalnızca ailelerin değil, devlet destekli kurumsal yapıların da devreye girmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Çağlar, 2019: 146). Bakım, bireyin muhtaçlığına indirgenebilecek bir yardım biçimi değil; yaşamın farklı evrelerinde ortaya çıkan ve kamusal sorumluluk gerektiren temel bir insan ihtiyacıdır. Türkiye’de bakım hizmetlerinin parçalı, koordinasyondan yoksun ve büyük ölçüde aileye, özellikle kadınlara, devredilmiş olması, yaşlı bireylerin yoksulluk riskini derinleştirmekte ve toplumsal dışlanmayı yeniden üretmektedir. Hak temelli bir bakım anlayışının eksikliği, yaşlıların sosyal yardımlara bağımlı hale gelmesine yol açarken, bakım hizmetlerine erişimde sınıfsal, mekânsal ve toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikleri pekiştirmektedir (Arun, 2025).

Bu dönüşümler bir arada değerlendirildiğinde, yaşlılığın biyolojik bir evreden çok, tarihsel, kültürel ve toplumsal koşullarla sürekli yeniden şekillenen bir deneyim olduğu görülmektedir. Toplumların üretim biçimleri, aile yapıları, değer sistemleri ve teknolojik kapasitesi değiştikçe yaşlı bireylerin hem toplumsal konumu hem de bakım gereksinimleri yeniden tanımlanmaktadır. Bu nedenle yaşlılık olgusunun anlaşılması, yalnızca bireysel düzeydeki fizyolojik değişimlere odaklanmakla sınırlı kalmaz; aksine tarihsel bağlamı, ekonomik yapıyı, toplumsal değerleri ve kurumsal düzenlemeleri birlikte ele alan çok boyutlu bir yaklaşım gerektirir. Günümüz toplumlarında yaşlı nüfusun hızla artmasıyla birlikte, yaşlılığın anlamına, yaşlı bireylerin ihtiyaçlarına ve bakım süreçlerine ilişkin tartışmalar daha da görünür hale gelmiş; bu durum, yaşlılığı toplumsal politikanın merkezinde yer alan bir meseleye dönüştürmüştür.

2.2. Dünya’da ve Türkiye’de Yaşlı Nüfusun Demografik Görünümü

Yaşlılık, yalnızca bireysel yaşam döngüsünün bir aşaması değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik yapıları doğrudan etkileyen küresel bir olgudur. Özellikle 21. yüzyılda yaşlı nüfus oranındaki artış, gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde ciddi bir sosyal politika gündemi haline gelmiştir. Bu durum, yaşlı bireylerin refahı, bakım sistemleri, emeklilik yapıları ve sağlık hizmetlerinin sürdürülebilirliği gibi alanlarda yeni politika arayışlarını zorunlu kılmaktadır (Bauman, 1999: 21).

Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu’nun 2024 yılı Dünya Nüfus Durumu Raporuna göre, dünya genelinde 60 yaş ve üzeri bireylerin sayısı 2019 yılında 1 milyar düzeyindeyken, bu sayının 2030’da 1,4 milyara ve 2050’de 2,1 milyara ulaşacağı tahmin edilmektedir (UNFPA, 2024: 3). Bu büyümenin özellikle düşük ve orta gelirli ülkelerde daha hızlı gerçekleştiği ve bu ülkelerin gerekli altyapıyı kurmakta zorlandığı belirtilmektedir (WHO, 2024).

2024 yılı itibarıyla dünya nüfusu yaklaşık 8,63 milyar olarak hesaplanmış ve bu nüfusun %9’unu 65 yaş ve üzeri bireylerin oluşturduğu bildirilmiştir (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2024: 4). Yaşlı nüfus oranı açısından Japonya (%30), İtalya (%25) ve Finlandiya (%24) gibi ülkeler başı çekerken; Zambiya, Uganda ve Katar gibi ülkelerde yaşlı nüfus oranı yalnızca %2 civarındadır. Bu veriler tıp başta olmak üzere bilimsel ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle ortalama insan ömrünün uzamasının küresel

bir olgu olduğunu göstermektedir. Bu da toplum içindeki yaşlı kesim oranının artışının süreceğini göstermektedir.

Birleşmiş Milletler Nüfus Beklentileri Raporu'nda yer alan projeksiyonlara göre, 2070'li yılların sonuna gelindiğinde dünya genelinde 65 yaş ve üzerindeki nüfusun 2,2 milyara ulaşacağı ve bu rakamın 18 yaş altı çocuk nüfusunu geçeceği öngörülmektedir (United Nations Department of Economic and Social Affairs, 2024: 5). Bu dönüşüm, yaşlanan toplumlar olgusunun artık yalnızca gelişmiş ülkelerle sınırlı olmadığını; buna bağlı olarak da ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerini, sağlık hizmetlerini ve yaşlılığa ilişkin toplumsal rolleri yeniden yapılandırma ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Özellikle gelişmekte olan ülkeler, nüfus piramitlerinin alt tabanlarında daralma yaşarken, üst yaş gruplarında hızlı bir genişlemeyle karşı karşıyadır. Bu durum, yaşlı yoksulluğu, bakım yükü ve sosyal dışlanma gibi çok boyutlu sorunların önümüzdeki yıllarda daha görünür hale geleceğini göstermektedir (Townsend, 1979: 34; Barrientos, 2013: 49).

Türkiye ise 21. yüzyıla girerken genç nüfus avantajına sahip bir ülke olarak tanımlanırken, son yirmi yılda yaşlı nüfustaki artış, demografik yapının hızla değiştiğini ortaya koymaktadır. Yaşlı nüfusun artışı yalnızca niceliksel bir dönüşüm değil, aynı zamanda sosyal hizmet sistemlerinden emeklilik politikalarına kadar birçok alanı yeniden yapılandırma gerekliliğini beraberinde getirmiştir (Arpacı, 2005: 17).

2019 yılında Türkiye İstatistik Kurumu tarafından hazırlanan nüfus projeksiyonlarında, 2023 yılı için yaşlı nüfus oranı %10,2 olarak öngörülmüş ve bu tahmin 2023 yılında gerçekleşen verilerle birebir örtüşmüştür (TÜİK, 2024c). 2024 yılı itibarıyla Türkiye'nin toplam nüfusu 85,3 milyon olarak belirlenmiş, yaşlı nüfus oranı ise %10,6 olarak kaydedilmiştir.

Uzun vadeli demografik projeksiyonlar Türkiye'nin hızla yaşlanan bir ülke konumuna ilerlediğini göstermektedir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, Türkiye'deki yaşlı nüfus oranının 2030 yılında %13,5, 2040 yılında %17,9, 2060 yılında %27,0, 2080 yılında %33,4 ve 2100 yılında %33,6 olacağı öngörülmekte. Bu oran, Türkiye'nin “çok yaşlı nüfuslu ülkeler” kategorisine geçeceği anlamına gelmektedir (TÜİK, 2024c).

2.3. Yoksulluk Kavramı ve Yaşlı Yoksulluğu

Yoksulluk, farklı tanım ve ölçüm biçimleriyle ele alınan, bireylerin yaşam koşullarını doğrudan etkileyen bir olgudur. Bu olgunun yaşamın ilerleyen dönemlerinde nasıl şekillendiği ise özellikle yaşlı bireyler açısından önem taşımaktadır. Yaşlılık döneminde gelir kaynaklarının azalması ve sosyal desteklere duyulan ihtiyacın artması, yoksulluğun daha görünür hale gelmesine neden olabilmektedir. Bu bölümde yoksulluk kavramı genel hatlarıyla ele alınmakta ve yaşlı yoksulluğuna ilişkin temel çerçeve sunulmaktadır.

2.3.1. Yoksulluk Kavramı ve Türleri

Yoksulluk, tarihsel olarak yalnızca gelir yetersizliğiyle değil, çok boyutlu toplumsal ve insani yoksulluklarla tanımlanan karmaşık bir olgudur. Literatürde kesin ve evrensel bir yoksulluk tanımı bulunmamakla birlikte, en yalın haliyle bireyin ya da ailenin asgari düzeyde geçimini sağlayamaması olarak tanımlanır (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 80). Modern yaklaşımlarda ise yoksulluk, temel ihtiyaçlara ve sosyal haklara erişememe, toplumsal dışlanma ve insan onuruna yaraşır bir hayat sürememe biçiminde ele alınmaktadır (Sen, 1999: 87).

Yoksulluk temel olarak mutlak ve göreceli olmak üzere iki ana başlıkta incelenir. Mutlak yoksulluk, bireyin fiziksel yaşamını sürdürecekt en az kaynaklara dahi sahip olamamasıdır; göreceli yoksulluk ise bireyin, yaşadığı toplumun ortalama yaşam standartlarının gerisinde kalmasıdır (Townsend, 1979: 31-60). Gelir yoksulluğu ise, hanenin geçimini sağlayacak minimum gelir düzeyine ulaşamaması anlamına gelir ve bu düzey “yoksulluk sınırı” olarak tanımlanır (Aktan ve Vural, 2002: 6).

Mutlak ve göreceli yoksulluk kavramlarının sınırlılıkları, “insani yoksulluk” ve “çok boyutlu yoksulluk” yaklaşımlarının gelişmesini sağlamıştır. UNDP’nin İnsani Gelişme Raporu’nda ortaya koyduğu bu bakış, eğitim, sağlık, temiz suya erişim gibi yaşamsal alanları da kapsar (Alkire ve Foster, 2011: 476-480; UNDP, 2023: 1-26). Son yıllarda öne çıkan yeni yoksulluk kavramı ise, sadece gelir eksikliğini değil; sosyal güvence, istihdam ve eğitim olanaklarından dışlanmayı da içerir (Buğra ve Keyder, 2003: 21). Kronik yoksulluk ise, bireyin ya da hanenin uzun yıllar boyunca (örneğin beş yıl ve üzeri) yoksulluk koşullarında

yaşaması anlamına gelir ve bu durum, yoksulluğun kuşaklararası aktarımını ve döngüsellikliğini güçlendirir (Hulme ve Shepherd, 2003: 3-6).

Sonuç olarak, yoksulluk yalnızca ekonomik bir sorun değildir; fırsat eşitsizliği, sosyal dışlanma ve insan onuruna yaraşır yaşamdan mahrumiyetin birleşimidir (Sen, 1999: 110).

2.3.2. Yoksulluğun Ölçülmesi ve Türkiye’deki Yoksulluk Verileri

Yoksulluk, hem tanımı hem de ölçüm yöntemleri bakımından sosyal bilimlerin en tartışmalı ve çok boyutlu kavramlarından biridir. Geleneksel yaklaşımlarda yoksulluk genellikle parasal göstergeler üzerinden ölçülür; bireylerin veya hanelerin gelir düzeyi, belirlenen yoksulluk eşiğiyle karşılaştırılarak yoksul olup olmadıkları belirlenir (Açıkgöz ve Yusufoglu, 2012: 80). Ancak yalnızca gelire dayalı yöntemler, yoksulluğun sağlık, eğitim, barınma, sosyal dışlanma gibi farklı boyutlarını çoğunlukla dışarıda bırakır (Sen, 1999: 87-110; Atkinson, 2003: 52-57). Bu nedenle, çok boyutlu yoksulluk ölçüm yöntemleri geliştirilmiştir. Bu yaklaşımlarda yalnızca gelir değil; sağlık, eğitim ve yaşam standartları gibi farklı alanlardaki yoksunluklar birlikte değerlendirilir (Alkire ve Foster, 2011: 476-482; UNDP, 2023: 1-26). En yaygın kullanılan araçlardan biri, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve Oxford Poverty and Human Development Initiative (OPHI) tarafından geliştirilen Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi’dir. MPI, sağlık, eğitim ve yaşam standardı başlıkları altında toplam on göstergeyle yoksulluğun hem yaygınlığını hem de şiddetini ölçer. 2023 verilerine göre, dünya genelinde yaklaşık 1,1 milyar kişi çok boyutlu yoksulluk içinde yaşamaktadır (UNDP, 2023: 7-8).

Türkiye’de yoksulluğun ölçümü ağırlıklı olarak Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılmakta ve Avrupa Birliği İstatistik Ofisi standartlarına uygun olarak yürütülmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu’nun Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’nda, eşdeğer fert kullanılabilir geliri esas alınır ve medyan gelirin %50’sinin altında olanlar göreceli yoksul kabul edilir. 2023 yılı verilerine göre Türkiye’de göreceli yoksulluk oranı %13,6’dır; medyan gelirin %60’ı esas alındığında bu oran %21,2’ye yükselmektedir. Sürekli yoksulluk oranı (son dört yıl içinde en az iki yıl yoksul kalanlar) %13,7; maddi yoksunluk ve sosyal dışlanma riski ise %13,3’tür (TÜİK, 2024a).

Türkiye’de yoksulluk, yalnızca gelir eksikliğinden değil; sosyal dışlanma, bölgesel eşitsizlik ve cinsiyet temelli farklılıklardan da kaynaklanmaktadır. Bölgesel farklılıklar yoksulluk oranlarında ciddi dengesizlikler yaratmaktadır. Örneğin, bazı bölgelerde göreceli yoksulluk oranı %14’ün üzerindeyken, bazı bölgelerde %5’in altındadır (TÜİK, 2024b).

Son yıllarda, yalnızca gelir temelli ölçümlerin yeterli olmadığı ve çok boyutlu yaklaşımın gerekliliği giderek daha fazla vurgulanmaktadır. Özellikle kadınlar ve çocuklar arasında çok boyutlu yoksulluk daha yoğun yaşanmaktadır. Ancak ölçüm süreçlerinde kayıt dışı ekonominin yüksek olması, hane borçlarının ve varlıklarının yeterince hesaba katılamaması, yaşam maliyetlerindeki bölgesel farklar ve sosyal dışlanmanın nicel olarak ölçümündeki zorluklar önemli metodolojik sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır (TÜİK, 2024c). Türkiye’de yoksulluğun ölçülmesi yalnızca teknik bir işlem değil, sosyal adaletin ve etkin sosyal politika üretiminin temelidir. Bu nedenle, bölgesel farklılıkları, cinsiyete dayalı eşitsizlikleri ve sosyal dışlanma göstergelerini dikkate alan, çok boyutlu ve dinamik ölçüm yöntemlerine ihtiyaç vardır. Böylece sosyal yardımların daha adil ve hedef odaklı dağıtılması ve yoksulluğun yapısal nedenlerinin ortadan kaldırılması mümkün olacaktır.

2.3.3. Yaşlı Yoksulluğu

Yaşlı bireylerin yaşam kalitesini belirleyen en temel unsurlardan biri, yaşlılık döneminde karşılaşılan ekonomik yetersizliktir. Yaşamın bu evresinde gelir sağlayıcı iş ilişkilerinin sona ermesi, sosyal güvenlik sistemlerinden yararlanamama veya alınan desteğin yeterli olmaması gibi nedenlerle yaşlı bireyler yoksullukla karşı karşıya kalmaktadır.

Türkiye’de yaşlı bireylerin sosyal güvenlik sistemi aracılığıyla geçimini sürdürmesi, emeklilik gelirin ya da sosyal yardım temelli desteklere bağlıdır. Sigortalı olarak çalışan bireyler, Sosyal Güvenlik Kurumu’ndan emekli maaşı alırken; herhangi bir sosyal güvencesi olmayan bireyler 2022 sayılı kanun kapsamında yaşlı aylığı ile geçinmeye çalışmaktadır (SYDTK, 1986). Ancak bu aylıklar çoğu zaman yaşlı bireylerin asgari geçim şartlarını dahi karşılamaktan uzaktır (Göçer, 2021: 35; Müftüler, 2021: 232).

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2023 yılı verilerine göre Türkiye’de 65 yaş ve üzeri bireylerin %17’si yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır ve bu oran yaşlı kadınlar ile tek başına yaşayan yaşlı bireylerde çok daha yüksektir (TÜİK, 2024c). Türkiye İstatistik

Kurumu ayrıca yaşlı yoksulluğu oranının 2019’da %14,2 iken 2023’te %21,7’ye yükseldiğini; yaşlı nüfusun iş gücüne katılım oranının ise aynı dönemde %12’den yalnızca %12,2’ye çıktığını göstermektedir (TÜİK, 2023a). İş gücüne katılımdaki bu sınırlı artış, yaşlı bireylerin tarım ve inşaat gibi sektörlerde kayıt dışı ve düşük ücretli işlerde çalışmaya devam etmeleriyle ilişkilendirilmektedir. Sosyal Güvenlik Kurumu verileri de tabloyu desteklemekte; yaşlıların yaklaşık dörtte birinin düzenli emekli maaşı almadığını ve önemli bir kısmının sosyal yardımlar aracılığıyla geçimini sağladığını ortaya koymaktadır (SGK, 2023).

Yaşlı yoksulluğu açısından cinsiyet temelli eşitsizlikler belirgin bir görünüm arz etmektedir. Yaşlı kadınlar, yaşamlarının büyük bölümünde kayıt dışı ve ücretsiz emekle çalıştıklarından, emeklilik haklarından yeterince yararlanamamaktadır. Türkiye’de emekli kadın oranı erkeklere göre belirgin şekilde daha düşüktür (SGK, 2023). Ayrıca, kadınların daha uzun yaşamaları, daha uzun süre bakım ve destek ihtiyacı duymalarına neden olurken, bu sürecin büyük kısmını yalnız geçirdikleri de bilinmektedir (TÜİK, 2024c). Tek başına yaşayan yaşlı kadınlar arasında yoksulluk oranı, evli kadınlara ve erkeklere göre oldukça yüksektir (Gönülaçan ve Umutlu, 2020: 77). Bu durum, hem ekonomik bağımsızlık eksikliği hem de toplumsal cinsiyet rolleriyle şekillenen yaşam koşullarıyla ilişkilidir. Kadınların yaşam boyu maruz kaldıkları yapısal eşitsizlikler, yaşlılık döneminde derinleşmekte ve yoksulluk riskini artırmaktadır.

Yaşlı yoksulluğu ile hane halkı yapısı arasında güçlü bir ilişki bulunmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, tek başına yaşayan yaşlı bireylerin yoksulluk riski çok daha yüksektir. 65 yaş üstü bireylerin yaklaşık %20’si yalnız yaşamaktadır ve bunların önemli bir kısmı kadındır (TÜİK, 2024c). Geniş aile yapılarının çözülmesi, çekirdek aile modelinin yaygınlaşması ve çocukların farklı şehirlerde yaşaması gibi nedenler, yaşlı bireyleri hem ekonomik hem duygusal anlamda yalnızlaştırmaktadır. Ayrıca, yaşlı bireyin hane içinde yaşayan genç bireyler tarafından ekonomik olarak desteklenip desteklenmediği de önemli bir faktördür. Özellikle işsiz veya gelir düzeyi düşük aile üyeleriyle yaşayan yaşlılar için hane halkı yoksulluğu daha derin yaşanmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2018: 48).

Geleneksel olarak yaşlı bireylerin bakım ve destek gereksinimleri, büyük ölçüde aile üyeleri, özellikle çocuklar tarafından karşılanmaktaydı. Ancak kentleşme, göç, çekirdek

aile modeline geçiş ve kadınların iş gücüne katılım oranlarındaki artış, aile içi destek sistemlerinin zayıflamasına yol açmıştır. Aile bağlarının zayıflaması, yaşlı bireylerin yalnızlıkla baş başa kalmalarına ve ekonomik olarak destek bulamamalarına neden olmaktadır. Türkiye’de yaşlı bireylerin büyük bir kısmı sosyal yardımlara muhtaç halde yaşamlarını sürdürmekte, aile desteğinin yetersizliği özellikle yaşlı yoksulların durumunu daha da kırılgan hale getirmektedir (TİK, 2024c). Özellikle kırsal bölgelerde yaşayan yaşlı bireyler, çocuklarının kentlere göç etmesiyle birlikte hem duygusal hem ekonomik anlamda destekten yoksun kalmaktadır.

Yaşlı yoksulluğu, mekânsal olarak kırsal ve kentsel alanlarda farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Kırsal bölgelerde yaşayan yaşlılar genellikle tarım sektöründe kayıt dışı çalışmış, dolayısıyla emeklilik hakkı elde edememiş bireylerden oluşmaktadır. Bu da kırsalda yaşlı yoksulluğunu daha yaygın hale getirmektedir. Ayrıca, kırsalda sağlık hizmetlerine, sosyal yardımlara ve ulaşım olanaklarına erişim de sınırlı olduğundan, yaşlı bireylerin yaşam kalitesi ciddi şekilde düşmektedir. Buna karşılık, kentsel alanlarda da yalnız yaşayan yaşlı bireylerde yoksulluk ve sosyal izolasyon sık rastlanan sorunlardır. Özellikle büyük şehirlerde konut ve yaşam giderlerinin yüksekliği, yaşlıların ekonomik güvencelerini zorlamaktadır.

Ger (2021), kentte yaşayan yaşlı bireylerin barınma giderlerini karşılamada yaşadıkları güçlüklerin, yaşam kalitelerini olumsuz etkilediğini; birçok yaşlının fiziksel ihtiyaçlarına uygun olmayan konutlarda yaşamını sürdürmek zorunda kaldığını belirtmektedir. Söz konusu konutlar genellikle yetersiz ısı yalıtımına sahip, engelli erişimine uygun olmayan ve fiziksel bakım ihtiyaçlarını karşılayamayan yapılardır.

Yaşlanma süreci, kaçınılmaz olarak çeşitli sağlık problemlerini beraberinde getirmektedir. Kronik hastalıklar, fiziksel kısıtlılıklar ve zihinsel yetersizlikler, yaşlı bireylerin bağımsız yaşam sürmelerini zorlaştırmakta ve sürekli bakım ihtiyacını doğurmaktadır. Bu durum, sadece bireyin yaşam kalitesini değil, ekonomik kaynaklarını da doğrudan etkilemektedir. Sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan eşitsizlikler, yoksul yaşlı bireylerin durumunu daha da zorlaştırmakta; ilaç, muayene ve ulaşım giderleri önemli bir ekonomik yük oluştırmaktadır (WHO, 2023). Türkiye’de evde bakım hizmetlerinin kapasitesi sınırlı olduğundan, çoğu yaşlı birey özel bakım hizmetlerine erişememekte, bu da onları ya aile desteğine ya da yetersiz kamu hizmetlerine bağımlı hale getirmektedir. Bu bağımlılık

ilişkisi, sağlık harcamalarını karşılayamayan yaşlılar için ciddi bir yoksulluk döngüsü yaratmaktadır (Kalkınma Bakanlığı, 2018: 45).

2.4. Sosyal Yardım Kavramı

Sosyal yardım, insanlık tarihi kadar eski bir dayanışma biçimidir. Küresel ölçekte sosyal yardımın yasal temelleri 1601 tarihli İngiltere Yoksullar Yasası ile atılmış; böylece bireysel hayırdan kurumsal sosyal yardıma geçilmiştir. 20. yüzyılda Batı Avrupa’da sosyal yardımlar devlet güvencesi altına alınmış, ancak uygulamalar ülkelerin ekonomik ve toplumsal özelliklerine göre farklılaşmıştır (Karagöl ve Dama, 2015: 12). 1980 sonrası neoliberal dönem küresel sosyal yardım politikalarında yeni bir kırılma yaratmış; koşullu nakit transferleri Brezilya, Meksika ve Güney Afrika gibi ülkelerde yaygınlaşmıştır (Mkandawire, 2005: 7; Barrientos, 2013: 44). Ancak bu uygulamaların yapısal eşitsizlikleri azaltmak yerine yeniden ürettiği yönünde eleştiriler yapılmıştır (Barrientos, 2013: 44).

Sosyal yardım kavramı Osmanlı’da ise vakıf düzeniyle kurumsallaşmış ve sosyal yardımlar devletin toplumsal yükümlülüğünün bir parçası olmuştur. 19. yüzyılda Osmanlı devleti sosyal yardımı merkezileştirerek yoksullara “muhtacin maaşı” gibi destekler sağlamıştır (Özbek, 2011: 59). Cumhuriyet döneminde ise modern sosyal refah politikalarına geçilmiş, Amele Birliği (1921) ile işçi ve emekçi kesim desteklenmiştir (Uludağ, 2014: 27).

Türkiye’de bu erken kurumlaşmanın ardından sosyal yardım sistemi 1961 Anayasası ile sosyal devlet ilkesi doğrultusunda güçlendirilmiş; özellikle 1986’da 3294 sayılı Kanun ile sistem merkezî ve yasal bir çerçeveye kavuşmuştur (SYDTK, 1986: 5). 2011’de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulmasıyla idari bütünlük sağlanmış, modern sosyal yardım anlayışı yalnızca nakdi ve ayni destekten öte, bireyin toplumsal hayata katılımını da önceleyen bir yapıya dönüşmüştür (Şentürk, 2014: 310; Öktem, 2018: 211).

Bu çerçevede Türkiye’de sosyal yardım sistemi yalnızca merkezi devlet eliyle yürütülmemekte; belediyeler ve sivil toplum kuruluşları da önemli roller üstlenmektedir. Özellikle afet ve kriz durumlarında AFAD gibi kurumlar hızlı müdahale kapasitesiyle ön plana çıkmıştır (Kaya, 2010: 78-79). Son yıllarda pandemi ve göç gibi yeni sosyal riskler karşısında ise yardım sistemleri dijitalleşmiş, süreçler daha esnek ve erişilebilir hale gelmiştir (Kulaksız, 2020: 36; Karabulut, 2021: 45).

Türkiye'nin sosyal yardım modeli bu süreçte uluslararası literatürde kesin bir kategoriye oturmayan, devlet ve piyasa etkisinin iç içe geçtiği karma bir yapı olarak tanımlanmıştır (Esping-Andersen, 1990: 27; Şentürk, 2014: 312). Bununla birlikte yardımların geçici nitelikte kalması ve kronik yoksulluğu azaltmada sınırlı etki yaratması eleştirilmekte; hak temelli, bütünleşik ve uzun vadeli bir sosyal politika yaklaşımı gerekliliği vurgulanmaktadır (DPT, 2001: 14; Şentürk, 2014: 314; Öktem, 2018: 214).

AB'ye uyum süreci de Türkiye'de sosyal yardım yapılarının şeffaflık, izlenebilirlik ve performans göstergeleri bakımından güçlendirilmesine katkı sağlamış; yardımların etkililiği düzenli olarak izlenmiştir (Karadoğan, 2015: 122-123). Bugün gelinen noktada Türkiye'nin sosyal yardım sistemi dinamik bir dönüşüm içindedir ve sürdürülebilir, insan onurunu temel alan yenilikçi modeller geliştirilmesi gerekmektedir (Yay, 2014: 160-162).

Bu dönüşümün güncel yansıması olarak sosyal yardımlar devlet kurumları, STK'lar ve yerel yönetimler tarafından çok aktörlü bir yapıda yürütülmektedir. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü aracılığıyla sunulan programlarda temel ölçüt hane gelirinin asgari ücretin üçte birini aşmamasıdır; bu tutar 2025 yılı için 7.368,22 TL olarak belirlenmiştir. Yardımlar aile, barınma-gıda, engelli-yaşlı, eğitim ve sağlık gibi alanlarda toplam 46 program üzerinden yürütülmekte; proje destekleri ise dört uygulama kapsamında hayata geçirilmektedir (ASHB, 2025a). Yardım türleri için Ek-5'e bakınız.

Günümüzde ise sosyal yardımlar ekonomik destekten ibaret olmayıp sosyal koruma sağlama, dışlanmayı azaltma ve toplumsal bütünleşmeyi güçlendirme gibi çok boyutlu işlevler taşımaktadır. Yardımların başarısı bireylerin sosyal haklara erişmesi ve toplumsal yaşamda yer alabilmesiyle değerlendirilmektedir (Karagöl ve Dama, 2015: 13). Bu çok boyutlu çerçeve, sosyal yardım sistemlerinin özellikle kırılgan gruplar üzerindeki etkisini saha bulgularıyla birlikte değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır.

Türkiye'de yapılan saha araştırmaları yaşlı bireylerin geçimlerini sürdürme noktasında sosyal yardımlara bağımlı olduğunu ortaya koymaktadır. Taşova'nın (2024) Bergama ilçesinde gerçekleştirdiği nitel araştırmada, yaşlı bireylerin büyük çoğunluğunun temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorlandığı, yaşa bağlı sağlık sorunlarının ekonomik baskıyı artırdığı ve sosyal yardımların yetersiz olduğu ortaya konmuştur. Katılımcıların çoğu, yalnızca Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı ya da belediyelerden aldıkları sınırlı

aynı ve nakdi yardımlarla geçinmeye çalıştıklarını ifade etmiştir. Özellikle yalnız yaşayan yaşlı kadınların hem ekonomik hem de sosyal dışlanmaya daha açık olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgular, yaşlılık dönemindeki kırılganlığın cinsiyet ve yaşam koşullarıyla nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir.

Taşova'nın (2024) saha çalışmasının devamında, katılımcıların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumunun ruh sağlıklarını olumsuz etkilediği, bu nedenle daha içine kapanık, depresif ve sosyal ilişkilerden uzak bir yaşam sürdürdükleri belirtilmektedir. Bu ifade, yaşlılık sürecinin yalnızca biyolojik değil; aynı zamanda psikolojik, sosyal ve ekonomik açılardan da değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Katılımcıların çoğu kira, sağlık ve gıda harcamalarını karşılayamadıklarını dile getirmiştir. Ayrıca bazı katılımcılar, yalnızca elektrik ve su faturalarını ödeyebildiklerini, diğer ihtiyaçlarını ise komşu desteği veya borçlanma yoluyla karşıladıklarını aktarmıştır. Taşova'nın çalışmasında ayrıca yaşlı bireylerin önemli bir kısmının kamu kurumlarına başvuru sürecinden habersiz olduğu ya da bürokratik işlemler karşısında çaresiz kaldığı vurgulanmaktadır. Bu durum, sosyal hizmet kurumlarına erişimin yeterince etkili olmadığını ve yaşlı bireylerin hem bilgilendirme hem de yönlendirme konusunda desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Taşova, 2024: 67-69). Böylece sosyal yardım mekanizmalarının işleyişine ilişkin yapısal sorunlar belirginleşmektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı yaşlı bireylerin mevcut sosyal güvenlik sisteminden yeterince fayda görmediğini ve bu nedenle sosyal yardımların tamamlayıcı bir işlev gördüğünü ifade etmektedir (DPT, 2001). Ancak bu yardımlar da düzenli ve sürdürülebilir olmadığı için yaşlı bireylerin gelir güvencesi kırılgan kalmaktadır. Bu durum, sosyal güvenlik ve sosyal yardım mekanizmaları arasındaki yapısal uyumsuzluğa dikkat çekmektedir.

Literatürde yer alan diğer araştırmalar da yaşlılık sürecinde ortaya çıkan çok boyutlu sorunlara ışık tutmaktadır. Örneğin, Bergama ilçesinde yapılan bir saha çalışmasında, 65 yaş üstü bireylerin büyük çoğunluğunun sosyal yardımlardan düzenli olarak faydalandığı ancak bu yardımların yaşlı yoksulluğunu önlemede tek başına yeterli olmadığı belirtilmiştir (Taşova, 2024: 131-133). Türkan'ın (2017) Muğla ili üzerine yaptığı çalışmada ise yaşlı yoksulluğunun sadece maddi yetersizlikten ibaret olmadığı; aynı zamanda sosyal yalnızlık, bakım eksikliği ve ruhsal çöküntü gibi psikososyal etkiler yarattığı ortaya konmuştur. Özellikle yalnız yaşayan kadın yaşlıların bu süreçten daha fazla etkilendiği

vurgulanmaktadır. Ak (2016) ise yaşı kadınların hem yoksulluk hem de sosyal dışlanma açısından çoklu dezavantaj taşıdıklarını; bu nedenle toplumsal cinsiyetin yaşlılık deneyimini belirleyen kritik bir değişken olduğunu göstermektedir. Göçer (2021), yaşı nüfus artışını “gelecekteki sosyal hizmet krizinin habercisi” olarak nitelendirmekte ve bakım hizmetlerine erişimdeki eşitsizlikler ile artan kurumsal bakım ihtiyacı karşısında mevcut altyapının yetersizliğine dikkat çekmektedir. Bu araştırmalar birlikte değerlendirildiğinde, yaşı yoksulluğunun ekonomik, psikososyal ve demografik dinamiklerle şekillenen çok katmanlı bir olgu olduğu görülmektedir.

Yukarıda sunulan veriler ve araştırma bulguları, Türkiye’de yaşı nüfusun artışının yalnızca demografik bir değişim olmadığını; aynı zamanda sosyal politika araştırmalarında giderek daha görünür hale gelen çok boyutlu karmaşık bir problem oluşturduğunu ortaya koymaktadır. Yaşlılıkla birlikte ortaya çıkan ekonomik kırılganlık, yalnızlık, bakım ihtiyacı ve sosyal dışlanma gibi sorunlar, mevcut sosyal yardım mekanizmalarının ve hizmet altyapısının sınırlılıklarını görünür kılmakta; sosyal yardımların kısa vadede gelir desteği sağlasa da yapısal yoksulluğu azaltmadaki etkisinin sınırlı kaldığını göstermektedir. Bu bölümde incelenen çalışmalar da benzer biçimde, yaşı yoksulluğu, sosyal yardım mekanizmaları ve yaşlanma süreçlerine ilişkin geniş bir literatürün mevcut olduğunu ancak bu literatürün çoğunlukla gelir düzeyi, hane yapısı, sağlık durumu, sosyal destek ağları ya da sosyal politika düzenlemeleri gibi belirli alanlara odaklandığını göstermektedir. Bununla birlikte, bireylerin yaşam boyunca biriken dezavantajlarını yaşlılık dönemine uzanan bir seyir içinde bütüncül olarak değerlendiren Yaşam Seyri Yaklaşımı çerçevesinde yapılmış bir araştırmaya rastlanmadığı dikkat çekmektedir. Bu durum, özellikle yalnız yaşayan kadın yaşlılar gibi çoklu dezavantajlara sahip grupların karşılaştığı risklerin yalnızca mevcut koşullarla değil, yaşamın önceki dönemlerinde biriken eşitsizliklerle de ilişkili olduğunu ortaya koymakta; dolayısıyla literatürün sunduğu bu boşluk, mevcut araştırmanın kendini konumlandığı kuramsal çerçevenin önemini daha belirgin hale getirmektedir.

2.5. Yaşam Seyri Yaklaşımı

Yaşam seyri yaklaşımı, insan yaşamını yalnızca biyolojik bir ilerleme olarak değil, toplumsal, kültürel, tarihsel ve bireysel dinamiklerin sürekli etkileşimiyle biçimlenen çok katmanlı bir süreç olarak ele alır (Elder, 1994: 5; Bengtson vd., 1997: 79). Literatürde bu

yaklaşım, bazı araştırmacılar tarafından teori, bazıları tarafından ise esnek ve çok boyutlu bir perspektif olarak tanımlanır. Aslında yaşam seyri, ampirik olarak kesin sınırları çizilmiş bir kuramdan ziyade, insan gelişimini anlamada kapsamlı ve açıklayıcı bir çerçeve sunar (Bynner, 2016: 27).

Bireylerin yaşamındaki olayların rastlantısal olmadığını, tam aksine sosyal yapılar, kurumlar, tarihsel dönemler ve makro düzeydeki olaylar (savaşlar, göçler, ekonomik krizler gibi) ile iç içe geçtiğini öne sürer. İnsanlar sadece kendi seçimlerinin değil, aynı zamanda doğdukları tarihsel zamanın ve sosyal koşulların da etkisiyle şekillenirler. Farklı dönemlerde doğan bireylerin eğitim ve kariyer olanakları, toplumsal rolleri ve yaşlılık deneyimleri büyük ölçüde farklılık gösterebilir (Elder ve Giele, 2009: 44). Bu nedenle, bir bireyin yaşamındaki kırılma noktalarını anlamak, onları şekillendiren tarihsel bağlamı dikkate almakla mümkün hale gelir.

Yaklaşımın kökenleri, 20. yüzyılın başlarında Thomas ve Znaniecki'nin göçmen Polonyalı köylülerin yaşamlarını incelediği yaşam öyküsü yöntemine dayanır (Thomas ve Znaniecki, aktaran Kok, 2007: 204). 1950'lerde Bernice Neugarten insan yaşamının çeşitliliğine vurgu yaparken; 1960'lardan itibaren Leonard Cain, Matilda Riley ve Glen Elder gibi isimler yaş, toplumsal yapı ve tarihsel süreçler arasındaki ilişkileri daha sistematik biçimde kuramsallaştırmıştır. Glen Elder'ın 1974'te yayımlanan *Children of the Great Depression* adlı eseri, yaşam seyrinin tarihsel olaylarla bireysel gelişim arasındaki etkileşimini gözler önüne sermiştir.

1980'lerden itibaren yaşam seyri sosyolojisi, endüstrileşme, refah devleti, kadın hareketi, bireyselleşme gibi sosyal değişimleri merkeze alarak gelişmiş; Mayer (2004) bu süreci geleneksel, erken-endüstriyel, geç-endüstriyel ve endüstrileşme sonrası olmak üzere dört döneme ayırmıştır. 1990'larda Amerikan Sosyoloji Derneği yaşlanma bölümünü "Yaşlanma ve Yaşam Seyri" olarak yeniden adlandırarak (Katz ve Gish, 2015: 41) bu yaklaşımın akademik temellerini güçlendirmiştir. Bu dönemde yaşam seyrine dair çalışmalar; aile yapılarındaki değişim, sağlık eşitsizlikleri, eğitim-emek piyasası geçişleri gibi konulara yönelmiştir.

Yaşam seyri yaklaşımı günümüzde demografi, sağlık, aile, kriminoloji, epidemioloji gibi disiplinlerde hem nitel hem nicel yöntemlerle kullanılmakta; özellikle boylamsal veri

setlerinin artmasıyla bireylerin yaşam yörüngeleri çok katmanlı olarak analiz edilebilmektedir. Giele ve Elder tarafından geliştirilen yaşam seyri yaklaşımı, bireylerin yaşam öykülerini tarihsel, kültürel ve toplumsal bağlam içinde çok katmanlı bir biçimde ele alan bir çerçeve sunar. Bu yaklaşımın teorik omurgasını oluşturan beş temel ilke; yaşam boyu gelişim, özne (ajans), zamanlama, bağlantılı yaşamlar ile zaman ve mekân ilkeleridir. Bu ilkeler, bireylerin deneyimlerinin yalnızca bireysel tercihlere dayanmadığını, aynı zamanda toplumsal yapılarla senkronize bir şekilde şekillendiğini ortaya koyar (Giele ve Elder aktaran Akış, 2020: 82).

Yaşam boyu gelişim ilkesi (Life-span development), bireyin yaşamının doğumdan ölüme kadar devam eden sürekli bir gelişim süreci olduğunu ifade eder. Birey, farklı yaş dönemlerinde farklı roller üstlenir; örneğin gençlik döneminde eğitim süreci ön plandayken, yetişkinlikte istihdam ve aile kurma gibi roller belirginleşir. Bu ilke, yaşlılık döneminin de bir gelişim aşaması olarak değerlendirilmesi gerektiğini vurgular.

Ajans (Human agency) ilkesi, bireyin içinde bulunduğu koşullara rağmen seçim yapma, yön belirleme ve yaşamını etkileme kapasitesine sahip olduğunu kabul eder. Yani birey sadece yapısal koşulların pasif bir ürünü değildir; aksine kendi yaşamına yön verme iradesi taşır. Örneğin, kırsal bölgede düşük gelirli bir ailede büyüyen bir bireyin, tüm zorluklara rağmen eğitimine devam etme kararı alması bu ilkenin bir yansımasıdır.

Zamanlama İlkesi (Timing of lives), yaşam olaylarının yaşandığı dönemin bireyin yaşam seyri üzerindeki etkisini vurgular. Aynı olay farklı yaş dönemlerinde farklı etkiler doğurabilir. Örneğin, erken yaşta ebeveyn kaybı ile ileri yaşta yaşanan kaybın bireyin ruhsal durumu ve yaşam rotası üzerindeki etkisi farklıdır.

Bağlantılı Yaşamlar İlkesi (Linked lives), bireyin yaşamının diğer bireylerle olan ilişkilerinden bağımsız düşünölemeyeceğini belirtir. Aile üyeleri, arkadaş çevresi ve sosyal ağlar, bireyin yaşamında önemli rol oynar. Örneğin, bir bireyin evlilik kararı, yalnızca kendi tercihiyle değil, ailesinin beklentileri ve toplumsal normlarla da şekillenebilir.

Zaman ve Mekân İlkesi (Historical time and place) ise bireyin yaşamının tarihsel bir dönemde ve belirli bir mekânsal bağlamda şekillendiğini ifade eder. Sosyal, ekonomik ve politik koşullar; bireyin yaşam deneyimlerini doğrudan etkiler. Örneğin, bir bireyin

çocukluk dönemini ekonomik krizin yaşandığı bir dönemde geçirmesi, onun eğitim ve beslenme olanaklarını sınırlandırabilir.

Elder'ın yaşam seyri yaklaşımı, insan gelişiminin yaşam boyu devam eden bir değişim ve dönüşüm içinde olduğunu savunur. Yaşam yalnızca biyolojik değil, aynı zamanda toplumsal ve psikolojik boyutlarıyla da sürekli olarak yeniden şekillenir. İnsanlar, belirli tarihsel ve kültürel bağlamlarda, büyük ölçekli olayların etkisi altında yaşarlar ve bu olaylar yaşam seyrini doğrudan etkiler. Yaşamda meydana gelen olayların hangi yaşta ve hangi sırayla yaşandığı, bireyin psikososyal gelişimi ve yaşam çizgisi üzerinde kalıcı etkiler bırakır. Her bireyin hayatı, aile, partner, arkadaşlar ve sosyal ağlarla kurduğu ilişkiler aracılığıyla biçimlenir; bu bağlantılar, kişinin yaşam kararlarında belirleyici bir rol oynar. Öte yandan, bireyler yaşamlarında aktif rol üstlenirler de, bu ajans toplumsal yapılar ve tarihsel bağlam tarafından sınırlanır (Elder, 1994: 7, 10; Elder ve Shanahan, 2006: 680; Settersten, 2003: 35).

Yaşam seyri yaklaşımının kavramsal çerçevesinde geçişler, yörüngeler, yaş normları ve yaş derecelendirmesi gibi anahtar kavramlar yer alır. Bireyler yaşamları boyunca, toplumsal olarak belirlenmiş dönemlerde farklı rollere geçişler yaşar; örneğin eğitimden iş yaşamına, ebeveynliğe ya da emekliliğe geçişler gibi. Toplumun belirlediği yaş normları, hangi davranışların hangi yaşlarda uygun olduğunu gösterir ve bu normlar ihlal edildiğinde sosyal tepkiler ortaya çıkar. Ayrıca, toplumsal değişimlerle birlikte normların ve geçişlerin zamanlaması da esnekleşmiştir (Quadagno, 2002: 13, 225).

Türkiye'de yaşlılık deneyimini yalnızca gelir, sağlık ya da demografik göstergeler üzerinden değerlendirmek, yaşlı bireylerin yaşam gerçekliğini anlamada yetersiz kalmaktadır. Arun, yaşlıların yaşam memnuniyetini, bireyin yaşamını bütüncül biçimde değerlendirdiği öznel ve rasyonel bir yargı süreci olarak ele almakta; bu değerlendirmenin sosyal ilişkiler, çevresel koşullar ve yaşam boyunca biriken deneyimlerle şekillendiğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, yaşlı yoksulluğunun yalnızca ekonomik eksiklikler üzerinden değil, yaşam seyri boyunca oluşan yapısal ve sosyal dezavantajların bir sonucu olarak ele alınması gerektiğine işaret etmektedir. Dolayısıyla yaşlı yoksulluğunu anlamaya yönelik analizlerde, gelir düzeyinin ötesine geçen ve yaşlı bireyin yaşam kalitesini, sosyal bağlarını ve gündelik deneyimlerini merkeze alan bütüncül bir perspektifin benimsenmesi gerekmektedir (Arun, 2008: 314-316).

Bireylerin yaşamındaki önemli olayların zamanlaması ve sıralanışı, toplumsal cinsiyet, sınıf, eğitim ve etnik köken gibi yapısal faktörlerden önemli ölçüde etkilenir. Özellikle kadınlar, bakım sorumlulukları ve iş gücü piyasasındaki eşitsizlikler nedeniyle yaşam seyri boyunca kümülatif dezavantajlar biriktirir ve bu da ileri yaşlarda yoksulluk ve sosyal dışlanma riskini artırır (Hooyman vd., 2002: 150; Hooyman vd., 2015: 150). Türkiye’de de çocukluk döneminde yaşanan dezavantajların erişkinlikte toplumsal dışlanma riskini artırdığı gözlenmektedir (Buchanan, 2006: 1137).

Yaşam seyri yaklaşımı aynı zamanda devlet politikalarının, sosyal yardımların ve toplumsal kurumların bireylerin yaşam çizgisi üzerindeki etkisine vurgu yapar. Emeklilik, sosyal güvenlik ve sosyal hizmetler gibi alanlarda yaşa bağlı olarak kazanılan hak ve sorumluluklar, yaşam seyrini kısmen standartlaştırıcı bir işlev görür (Quadagno, 2002: 224).

Sever (2018) tarafından Gaziantep’in Şehitkamil ve Şahinbey ilçelerinde evlerinde tek başına yaşayan, ciddi sağlık engeli bulunmayan 65 yaş üstü 18’i kadın, 12’si erkek olmak üzere toplam 30 kişiyle derinlemesine görüşmeler ve 8 kişiyle de odak grup çalışmaları gerçekleştirilerek yürütülen çalışmada yaşlı bireylerin yaşam doyumu ve toplumsal katılımının, yaşamları boyunca biriktirdikleri sosyal, kültürel ve ekonomik sermaye ile doğrudan bağlantılı olduğunu; yaşlılık deneyiminin ise esasen bireysel tercihlerden ziyade, hayat boyu edinilen imkanlar ve toplumsal yapı tarafından şekillendiğini ortaya koymuştur. Sonuç olarak, yaşam seyri yaklaşımı, insan yaşamındaki dönüşümleri anlamak için sosyal bilimlerde çok katmanlı, bütüncül ve dinamik bir analiz imkânı sağlar. Yaşlanma ve sosyal politika alanında hem bireysel gelişimi hem de sosyal kurumların etkisini değerlendirmede güçlü bir teorik zemin oluşturur. Yaşamın yalnızca biyolojik bir süreç olmadığını, toplumsal ve tarihsel etkenlerin yaşamın her aşamasında etkili olduğunu göstererek, modern sosyal bilimlerin en kapsayıcı yaklaşımlarından biri olarak öne çıkar.

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın nasıl yürütüldüğü, hangi yöntem ve tekniklerin kullanıldığı ile veri toplama ve analiz sürecine ilişkin temel bilgiler sunulmaktadır. Çalışmanın alanı, araştırma problemi ve amacı doğrultusunda tercih edilen yöntemsel yaklaşım açıklanarak, araştırmanın sınırları ve çerçevesi ortaya konulmaktadır.

3.1. Alan

Bartın ili, Türkiye'nin Batı Karadeniz Bölgesi'nde yer alan ve idari açıdan oldukça sade bir yapıya sahip illerden biridir. İl sınırları içerisinde 4 ilçe (Merkez, Amasra, Kurucasıle, Ulus), 8 belediye, 4 belde, 258 köy ve 32 mahalle bulunmaktadır. Bu yerleşim birimleri, ilin hem kırsal hem de kentsel yapısını oluşturarak, Bartın'ın yönetsel ve coğrafi dağılımını belirleyen temel unsurlar arasında yer almaktadır. Köy sayısının yüksek oluşu, ilin kırsal karakterini koruduğunu gösterirken; sınırlı sayıdaki mahalle ve belde, kentleşmenin daha çok merkez ilçeye sınırlı olduğunu işaret etmektedir.

Bartın'daki kırsal yerleşim birimleri çoğunlukla dağınık yapıdadır; yerleşimler topoğrafyanın etkisiyle dağlık, vadilerle parçalanmış alanlarda kurulmuştur. Kıyı kesimindeki köyler, doğal plajlar sayesinde deniz turizmine katkı sağlamaktadır. Ekonomik yapı turizm, madencilik, imalat sanayi ve ticaret etrafında şekillenmektedir. İlin en büyük kamu istihdam alanı Amasra Taşkömürü İşletmesi'dir. Bartın Organize Sanayi Bölgesi ise tekstil, kimya, mobilya ve gıda gibi alanlarda faaliyet göstermekte olup il sanayisinin büyüme eğiliminde olduğunu göstermektedir. El sanatları açısından yazmacılık, tel kırma, ağaç oymacılığı ve özellikle Kurucasıle çevresindeki geleneksel tekne yapımı önemli kültürel değerler arasında yer alır. Bartın, doğal ve kültürel kaynakları sayesinde kültür, deniz ve doğa turizmi açısından büyük potansiyele sahiptir (Çubuk, 2019: 21-23).

İlin güncel verilere göre mevcut nüfusu 206.715 kişidir. Toplam nüfus içinde 34.025 kişi ise 65 yaşın üstündedir. Çalışmanın gerçekleştirildiği Merkez ilçenin nüfusu ise 162.793 kişi olup 65 yaş üstü birey sayısı 22.564'tür. 65 yaş üstü bireylerin büyük bir çoğunluğu merkeze bağlı köylerde ikamet etmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2024 yılı

verilerine göre Bartın'ın yaşı nüfusu oranı %16,0'ın üzerinde olup ortalama değer olan %10-%12,9'un oldukça üzerinde olduğu görülmektedir (TÜİK, 2024e). Geçmiş dönemlere ait nüfus istatistikleri incelendiğinde ilin yaşı nüfus oranının mütemadiyen Türkiye ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir (Bartın Valiliği, 2015).

2020 yılında kaba doğum hızı 9,1 olan Bartın ilinde, bu oran yıllar içinde azalarak 2024 itibarıyla 7,1'e gerilemiştir (TÜİK, 2024e). Doğum oranlarının azalması da yaşı nüfusun toplumda istatistiki olarak daha büyük bir paya sahip olmasına sebep olmaktadır. Dolayısıyla doğum oranlarının azalması, yaşı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının her geçen gün artması Bartın'ın Türkiye genelinde "yaşı nüfus oranı yüksek iller" arasında anılmasına neden olmaktadır.

Bartın ilinin demografik yapısı incelendiğinde, yaşı nüfusun giderek artan oranı, sosyal politika yapıcılar açısından önemli bir planlama gerekliliğini beraberinde getirmektedir. Özellikle merkez ilçede yaşı nüfusun büyük oranda kırsal yerleşimlerde yoğunlaşması, bu bireylerin sosyal hizmetlere erişiminde mekânsal dezavantajlar yaşamalarına neden olabilmektedir. Yaşı nüfusun toplam içindeki oranının Türkiye ortalamasının oldukça üzerinde olması, yalnızca demografik bir gösterge değil; aynı zamanda sosyal hizmetlere duyulan ihtiyacın da daha yoğun ve acil olduğu anlamına gelmektedir. Bu bağlamda, yaşı bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için ekonomik güvencenin varlığı kritik bir unsur haline gelirken, sosyal yardımlar yaşlılıkta yoksulluğun hafifletilmesinde merkezi bir rol üstlenmektedir.

Yaşı bireylerin yoksullukla baş etmelerinde en temel devlet desteklerinden biri, 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında verilen yaşlılık aylığıdır. Bu yardım, sosyal güvenlik sistemi dışında kalan yaşlılara yöneliktir ve muhtaçlık sınırının (2025 yılı için 7.368,22 TL) altında olan bireylere bağlanmaktadır. 2025 itibarıyla aylık yardım miktarı yaklaşık 4.664,18 TL'dir. Aile Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın 2024 yılı verilerine göre Aralık ayında Türkiye genelinde 737.837 yaşı bireye toplamda 3.111.183.276,00 TL yaşı aylığı ödemesi gerçekleştirilmiştir. Bartın ilindeki verileri incelediğimizde ise Bartın Merkezi ilçesinde 2025 Haziran ayında 585 yaşı bireye 2.743.457,57 TL yaşı aylığı ödemesi gerçekleştirildiği görülmektedir (Bartın SYDV, 2025).

Bununla birlikte 2022 yılında ulusal hale getirilerek Yaşlı ve Engelli bireylerin hane temizliği ve kişisel bakımlarının gerçekleştirilmesine yönelik uygulamaya konan Vefa Programı kapsamında Türkiye genelinde 126.960, Bartın Merkez ilçesinde ise 215 hane programdan yararlanmaktadır.

3.2. Araştırmanın Problemi

Bu araştırmanın temel problemi şudur: “Bartın merkez ve merkeze bağlı köylerde 2022 sayılı Kanun kapsamında yaşlı aylığı alan ve 65 yaş üstü bireylerin yaşam öyküleri, yoksulluk deneyimlerini nasıl biçimlendirmektedir?” Bu temel sorun doğrultusunda, çalışmada şu alt sorulara da yanıt aranmaktadır:

- a) Bu bireyler hangi düzeyde formel eğitime erişebilmişlerdir ve eğitim hayatları kaç yıl sürmüştür?
- b) Sosyal yardımlar, bireylerin yaşam kalitelerini hangi ölçüde katkı sağlamaktadır?
- c) Sosyal yardım alma durumu, bireylerin toplumsal ilişkilerini ve gündelik yaşam deneyimlerini hangi yönlerden etkilemektedir?
- d) Sosyal yardım alan bireyler, içinde bulundukları konumu ve yaşadıkları deneyimleri nasıl anlamlandırmaktadır?

3.3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Türkiye’de yaşlılık ve yoksulluk olgularının kesişiminde yer alan çok boyutlu sorunları yerel düzeyde inceleyerek, yaşlı bireylerin yoksulluk deneyimlerini anlamaktır. Bartın ili örneğinde gerçekleştirilen bu çalışma, yaşlı bireylerin sosyoekonomik koşullarını, sosyal destek ağlarını, kamu yardımlarından yararlanma durumlarını ve yaşam standartlarını analiz etmeyi hedeflemektedir. Bununla birlikte, yaşlılık deneyiminin yalnızca nesnel göstergelerle değil, aynı zamanda öznel algılar, duygular ve sosyal dışlanma biçimleriyle de şekillendiği düşüncesinden hareketle, yaşlı yoksulluğunu bireylerin kendi tecrübeleri bağlamında yani içeriden bir kavrayışı da

hedeflenmiştir. Araştırma, yaşlı bireylerin yalnızca ekonomik değil; psikososyal ve yapısal bağlamlarda da kırılganlaştığını ortaya koyarak, yaşlı dostu sosyal politika ve hizmet modellerinin geliştirilmesine katkı sunmayı hedeflemektedir.

3.4. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de hızla artan yaşlı nüfus, yoksulluk olgusunu yalnızca ekonomik değil, sosyal, kültürel ve politik boyutlarıyla birlikte ele almayı zorunlu kılmaktadır. Yaşlı yoksulluğu üzerine yapılan çalışmalar genellikle ulusal düzeyde sınırlı kalmakta; yerel dinamiklerin etkisi yeterince görünür olmamaktadır. Bu araştırma, Bartın ilinde yürütülerek, yaşlılık ve yoksulluk deneyimlerini yerel bağlamda analiz etmeyi ve bu alanda sosyal hizmet politikalarının geliştirilmesine katkı sunmayı hedeflemektedir. Ayrıca çalışmanın bulguları, yaşlı bireylerin yaşam kalitesini artırmaya yönelik sosyal destek mekanizmalarının iyileştirilmesine yönelik önemli veriler sağlayacaktır.

3.5. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, Bartın ilinde yaşlı yoksulluğunu anlamaya yönelik olarak tasarlanmış nitel bir saha araştırmasıdır. Nitel araştırmalarda elde edilen veriler; bireylerin günlük yaşantılarına, bu yaşantılara dair düşüncelerine, duygularına ve kişisel deneyimlerine dayanır. Bu nedenle veriler, standart bir biçimde toplanamaz; her biri kendine özgü ve sayısal olarak ifade edilemeyen nitelikler taşır (Kümbetoğlu, 2021: 44). Katılımcılar, amaçsal örneklem yöntemiyle seçilmiştir. Amaçsal (niteliksel) örneklem, araştırmacının teorik yaklaşımına uygun olarak bilinçli bir seçime dayanır. Bu yöntemde, belirli özelliklere veya kriterlere sahip bireyler ya da gruplar araştırma amacına göre seçilir. Avantajı, küçük bir örnekleme evrendeki farklı özellikleri temsil edebilmesidir (Kümbetoğlu, 2005: 99).

Araştırma, Bartın Merkez mahalle ve Merkeze bağlı köylerde ikamet eden, 2022 sayılı Kanun kapsamında yaşlı aylığı alan 18 kadın ve 12 erkek olmak üzere toplamda 30 yaşlı bireyle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmelere dayanmaktadır.

Yapılacak saha çalışması kapsamında 30 soruluk görüşme formu hazırlanmış olup gerçekleştirilen 2 pilot görüşme esnasında soruların yaşlı bireyler tarafından algılanması ve cevaplanması esnasında yaşanan sorunların tespit edilmesi sebebiyle görüşme formu revize

edilerek 16 soruluk bir formata dönüştürülmüştür. Dolayısıyla çalışma verileri 16 soruluk görüşme formu ile elde edilmiştir. Görüşmeciler tarafından katılımcı onam formu doldurulmuş ve görüşmeler esnasında yalnızca araştırma kapsamında kullanılacak ses kayıtları hakkında bilgi sağlanmıştır. Görüşmeler esnasında alınmış olan ses kayıtları deşifre işlemi sonrasında silinmiştir.

Araştırma kapsamında toplanacak nitel veriler, yaşam seyri yaklaşımı çerçevesinde içerik analizi ile çözümlenmiştir. Görüşmelerin yaşam seyri yaklaşımı çerçevesinde çözümlenmesinin yaşlı bireylerin yoksullukla ilişkili deneyimlerinin sadece mevcut yaşa bağlı değil, yaşamın farklı dönemlerinde yaşanmış olaylarla nasıl şekillendiğini bütüncül bir yaklaşımla ortaya koyması hedeflenmiştir. Görüşme formunda yer alan sorular, bu kuramsal çerçeveyi temel alacak şekilde; sosyoekonomik geçmiş, aile yapısı, çalışma yaşamı, sağlık durumu, sosyal yardımlarla ilişkiler ve yaşlılık algısı gibi temaları kapsamaktadır.

3.6. Alana İlişkin Deneyimler

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen tüm görüşmeler, katılımcıların kendi yaşam alanlarında, yani evlerinde yürütülmüştür. Katılımcıların bir bölümü Bartın merkezde, bir bölümü ise köylerde ikamet etmektedir. Kırsal bölgelerde yaşayan katılımcılara ulaşım, araştırmacı tarafından kişisel araçla sağlanmıştır. Görüşme ortamlarının doğal ve tanıdık olması, katılımcıların kendilerini daha rahat ifade etmelerine katkı sağlamıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu misafirperver ve samimi bir tutum sergilemiş, araştırmacıyı sıcak bir şekilde karşılamıştır.

Bununla birlikte, araştırmacının Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'nda görev yapıyor olması, katılımcıların algısını belirli ölçüde etkilemiştir. Bazı katılımcılar, görüşmelerin sosyal yardım başvurusuna yönelik bir amaç taşıdığını düşünmüş, bu nedenle araştırmanın akademik niteliği defalarca açıklanmak durumunda kalmıştır. Araştırmanın yalnızca bilimsel bir çalışma olduğu ve herhangi bir yardım süreciyle ilişkili bulunmadığı açıkça ifade edilmesine rağmen, kimi katılımcılar yardım taleplerini dile getirmekte ısrarcı davranmıştır. Bu durum, araştırmacının görüşme sürecini araştırma bağlamında tutmasını zaman zaman güçleştirmiştir.

Veri toplama sürecinde bir diğer zorluk, bazı katılımcıların yöneltile soruları tam olarak kavrayamaması olmuştur. Eğitim düzeyinin düşük olması veya soruların soyut niteliği nedeniyle, katılımcılar kimi zaman konu dışı ya da genel nitelikli yanıtlar verme eğilimi göstermiştir. Bu durumlarda, araştırmacı tarafından yönlendirici açıklamalar yapılarak görüşme tekrar soru odağına çekilmiştir. Katılımcıların anlatılarını kesmeden, ancak görüşmeyi sistematik biçimde sürdürmek dikkat ve sabır gerektiren bir süreç olmuştur.

Bazı katılımcılar, geçmiş yaşamlarına ilişkin bilgileri aktarırken duygusal olarak zorlanmış; özellikle kayıplar, yoksunluklar ve ailevi kırılmalar dile getirilirken gözle görülür biçimde duygulanmışlardır. Bu anlarda görüşmenin akışını yeniden toparlamak ve katılımcıları araştırma sorularına geri yönlendirmek kimi zaman güç olmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu, geçmişlerine dönüp baktıklarında pişmanlık ve yalnızlık duygularını yoğun biçimde ifade etmiştir. Çocuklarıyla düzenli teması olan veya onlardan birebir ilgi gören katılımcı sayısı oldukça azdır. Bu durumun kendilerinde yarattığı rahatsızlık açık biçimde gözlemlenmiştir.

Pek çok katılımcı, artık hayata dair bir beklenti taşımadığını, günlerini “tamamlama” duygusuyla geçirdiğini belirtmiştir. Sağlık açısından görece dinç olan bireylerde dahi benzer bir amaçsızlık ve umutsuzluk hissi gözlemlenmiştir. Katılımcıların anlatıları, yaşamlarının bu döneminde hayata dair bir misyonlarının kalmadığı yönünde ortak bir algı oluşturmuştur. Görüşmelerde, “ölümü bekleme”, “gün doldurma” ya da “hayatın artık anlam taşımadığı” gibi ifadeler sıkça dile getirilmiştir. Bu durum, yaşlı yoksulluğunun yalnız ekonomik değil, aynı zamanda psikososyal bir tükenmişlik haline de işaret ettiğini göstermektedir.

Genel olarak bakıldığında, saha süreci araştırmacı için hem öğretici hem de duygusal açıdan sarsıcı bir deneyim olmuştur. Katılımcıların gündelik yaşamlarını, duygusal kırılma noktalarını ve geçmişle hesaplaşmalarını doğrudan gözlemlemek; araştırmacıya, yaşlılıkta yoksulluğun çok katmanlı ve derin bir insanlık hali olduğunu güçlü biçimde hissettirmiştir.

4. BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, saha çalışması kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen bulgulara yer verilmekte ve bu bulgular, araştırmanın kuramsal çerçevesi doğrultusunda ele alınmaktadır. Katılımcıların demografik özellikleri, yaşam deneyimleri ve gündelik pratiklerine ilişkin veriler, yaşlılık ve yoksulluk ilişkisinin anlaşılmasına katkı sunacak biçimde sunulmaktadır.

4.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Bu bölümde görüşme yapılan katılımcıların demografik özelliklerine yer verilmektedir. Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, mülkiyet durumu, barınma koşulları, eğitim düzeyi, gelir durumu, ikamet ettikleri bölgeye dair bilgiler paylaşılmaktadır. Demografik bilgilere ilişkin detaylı bilgi için Ek-6'ya bakınız.

4.1.1. Katılımcıların Cinsiyetleri ve Yaş Dağılımları

Türkiye'deki nüfus verileri incelendiğinde, kadın yaşlı bireylerin oranının erkek yaşlı bireylerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bartın ilinde de bu demografik eğilim korunmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2024 yılı verilerine göre Bartın'da 65 yaş ve üzeri kadın nüfusu 18.571 iken, erkek nüfusu 15.454'tür (TÜİK, 2024e). Bu durum, kadınların erkeklere kıyasla daha uzun yaşadığına işaret etmekte ve ulusal düzeyde gözlemlenen yaşlı nüfusun feminenleşme eğilimini desteklemekte olup yaşlılığın kadınlaşmasına ilişkin literatür, mevcut veriler ile örtüşmektedir (Samorodov, 1999; Kinsella, 2000). Ancak, bu uzun yaşam süresi sağlıklı yaşam süresiyle paralel ilerlememektedir. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre kadınlarda doğuştan beklenen yaşam süresi 81 yıl olmasına rağmen, sağlıklı yaşam süresi yalnızca 56,8 yıldır. Erkeklerde bu süre 59,9 yıl olup, kadınların yaşamlarının daha büyük bir bölümünü sağlık sorunlarıyla geçirdiğini göstermektedir. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu'nun (TİHEK, 2022: 21) raporuna göre yaşlı kadınlar; Alzheimer'dan ölüm oranlarının yüksekliği, düşük eğitim ve istihdam oranları, yoksulluk, yalnız yaşama ve dijital dışlanma gibi çoklu dezavantajlarla karşı karşıya kalmaktadır.

2025 yılı itibarıyla Bartın'da 2022 sayılı Kanun kapsamında yaşlı aylığı alan kadın sayısı 321 iken yaşlı aylığı alan erkek sayısı 273'tür (Bartın SYDV, 2025). Araştırmaya katılan katılımcıların 18'i kadın, 12'si erkektir. Özellikle 83 yaş ve üzeri yaşlarda yalnızca kadınların yer alması, kadınların ileri yaşlara ulaşma ihtimalinin erkeklere kıyasla daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Bu farklılık yalnızca biyolojik temelli değil; yaşam boyu karşılaşılan toplumsal cinsiyet rolleri, farklı yaşam tarzları, sağlık hizmetlerine erişim düzeyleri ve sosyoekonomik eşitsizliklerle de ilişkilidir. Tüm bu veriler, yaşlı kadınların daha uzun ancak daha kırılgan ve yoksunluklarla dolu bir yaşlılık dönemi geçirdiklerini ve sosyal politika üretiminde yaş ve cinsiyet eksenlerinin birlikte değerlendirilmesi gerektiğini açık biçimde ortaya koymaktadır.

4.1.2. Katılımcıların Medeni Durumu, Evlilik Süresi ve Çocuk Sayıları

Çalışma kapsamında yer alan 30 katılımcının medeni durum dağılımı incelendiğinde, eşi vefat etmiş bireylerin sayısal olarak ön planda olduğu görülmektedir. Katılımcıların yarısına yakınının eşi vefat etmiştir. Danış tarafından Ankara'da 111 katılımcı ile yapılan bir çalışmada yaşlıların %55,9'unun eşinin vefat ettiği (Danış, 2005: 109), Sever tarafından Gaziantep ilinde 30 yaşlı birey ile gerçekleştirilen saha çalışmasında ise daha yüksek bir oranla %80'inin eşinin vefat ettiği görülmektedir (Sever, 2018: 82). Bahsi geçen çalışma sonuçları araştırma çıktıları ile paralellik göstermekte ve yaşlıların büyük oranda eş kaybı yaşadığına işaret etmektedir.

Eşi vefat edenlerin büyük çoğunluğunu ise kadınlar oluşturmaktadır. Erkeklerde ise çok az katılımcı bu durumdadır. Bu farklılık, kadınların erkeklerden daha uzun yaşaması ile ilişkilidir. Kadınların yaşam süresinin daha uzun olması, eşlerini kaybettikten sonra uzun süre yalnız yaşamalarını beraberinde getirmektedir. Aynı şekilde, boşanmış birey sayısı da kadınlar arasında daha yüksektir. Bu veriler, yaşlılık döneminde kadınların erkeklere kıyasla daha fazla yalnızlık riskiyle karşı karşıya olduklarını göstermekte ve bu durum, sosyal destek ihtiyacının cinsiyete göre farklılaştığına işaret etmektedir. Kadınların çok azının evli olduğu, erkeklerde ise evlilik durumunun biraz daha yaygın olduğu görülmektedir. Bu durum, kadınların yaşlılık dönemine daha çok yalnız bireyler olarak girdiklerini ve sosyal ilişkiler, bakım desteği ve gündelik yaşamla başa çıkma konusunda daha kırılgan olabileceklerini düşündürmektedir.

4.1.3. Katılımcıların Eğitim Durumu

Katılımcıların eğitim durumları incelendiğinde, genel olarak düşük eğitim düzeyi dikkat çekmektedir. Katılımcıların yarısı okuryazar değildir ve bu grubun büyük çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Erkekler arasında yalnızca üç katılımcının okuma yazma bilmediği görülürken, kadınlarda bu sayı çok daha yüksektir. Bu bulgu, Türkiye’de kıdemli kuşaklar arasında kadınların eğitime erişimde erkeklere kıyasla daha fazla yapısal engelle karşılaştığını ortaya koymaktadır. Tufan’ın Türkiye genelinde yürüttüğü kapsamlı araştırması da bu durumu desteklemektedir; çalışmaya göre yaşlıların %39’u okuma yazma bilmemekte, okuma yazma bilmeyenlerin %65’ini kadınlar oluşturmaktadır (Tufan, 2006: 41).

Katılımcıların yarısı ilkokul mezunu olup, bu grubun da çoğunluğunu erkekler oluşturmaktadır. Erkeklerin temel eğitime erişim oranının kadınlara göre daha yüksek olması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin eğitime katılım üzerindeki etkisini açıkça göstermektedir. Görüşmelerde yer alan katılımcılar, kız çocuklarının okula gönderilmemesinin yalnızca yapısal nedenlerden değil, aynı zamanda toplumsal rollerden kaynaklandığını belirtmiştir. Kadın katılımcıların çoğu, ailelerinin eğitime öncelik vermediğini, çocuk yaşta tarla ve hayvancılık işlerine katıldıklarını veya ev içi görevlerle yükümlü olduklarını ifade etmiştir. Bu durum, kız çocuklarının hane içi emek gücü olarak konumlandırıldığını ve bu nedenle eğitimin dışında bırakıldığını göstermektedir. Ayrıca, katılımcıların yarısı yaşadıkları köyde okulun bulunmadığını, diğerleri ise maddi imkânsızlıklar, yakın çevrede bir üst eğitim kurumunun olmayışı ve ebeveynlerin eğitimin önemi konusundaki bilinç eksikliği gibi nedenlerle eğitim hayatlarına devam edemediklerini belirtmiştir. Kadın katılımcıların çocukluk dönemlerinde imkan sunulması halinde eğitim almaya son derece istekli oldukları ve eğitime katılamamalarına ilişkin kırılganlıklarının yaşlılık döneminde yerini koruduğu gözlenmiştir.

Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalar da benzer sonuçlar ortaya koymaktadır. Bilir’in Ankara’da 65 yaş ve üzeri 1300 bireyle yürüttüğü araştırmada okuryazar olmayanların oranı %39,1 iken, yalnızca okuryazar olup herhangi bir okuldan mezun olmayanlar %12,9; ilkokul mezunları %30,6’dır (Bilir, 2004: 15). Sever’in Gaziantep ilinde 30 katılımcı ile gerçekleştirdiği saha çalışmasında katılımcıların %50’si okuryazar değildir (Sever, 2018: 82).

Eğitim, bireyin beşeri sermayesini güçlendiren (Çalışkan ve Meçik, 2011: 16) ve yaşam boyu gelir düzeyini belirleyen en kritik faktörlerden biridir. Uzun süreli eğitim, daha nitelikli mesleklere erişimi ve dolayısıyla yaşlılık döneminde daha düşük yoksulluk riskini beraberinde getirir. Türkiye İstatistik Kurumu'nun gelir, yaşam, tüketim ve yoksulluk mikro verilerine göre 2005-2022 arasında yaşlı nüfusun eğitim düzeyi genel olarak yükselmiştir: okuryazar olmayanların oranı yaklaşık %18, okuryazar olup diploması olmayanların oranı %5 azalmıştır. Buna karşılık ilköğretim mezunları %15, lise mezunları %3,4 ve üniversite mezunları %3,8 artmıştır. Özellikle üniversite mezunu yaşlıların oranı iki kattan fazla yükselmiştir.

Eğitim düzeyi ile yoksulluk oranı arasında ters yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Okuryazar olmayan yaşlılar hem yaşlı yoksulluğu hem de genel yoksulluk sınırının üzerinde yer alırken, lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip yaşlılarda yoksulluk oranı neredeyse sıfıra inmektedir. 2019 yılında tüm eğitim düzeylerinde yoksulluk oranlarında geçici bir artış gözlenmiş, 2020'de yeniden düşüş yaşanmıştır. Anlaşılmaktadır ki, eğitim düzeyi arttıkça yoksulluk riski azalmaktadır (Aslan, 2024: 219).

4.1.4. Katılımcıların İkamet Ettikleri Bölge Dağılımı

Katılımcıların ikamet ettikleri bölgelere göre dağılımı incelendiğinde, önemli bir çoğunluğun kırsal alanda, yani köylerde yaşadığı görülmektedir. Kadınların daha büyük bölümünün köyde yaşadığı, erkeklerin ise bir kısmının kırsal alanda ikamet ettiği; buna karşılık merkezde yaşayanların çoğunluğunu kadınların oluşturduğu dikkat çekmektedir. Görüşmelerden elde edilen bulgular, köyde yaşayan katılımcıların büyük oranda doğdukları köyde yaşamlarını sürdürdüklerini, mahallede yaşayanların ise uzun yıllardır aynı çevrede ikamet ettiklerini göstermektedir. Bu durum, bireylerin yaşam seyirleri boyunca mekânsal hareketliliklerinin oldukça sınırlı olduğunu ortaya koymakla birlikte yerinde yaşlanma olgusunun varlığına da işaret etmektedir. Katılımcılar yapılan görüşmeler esnasında mevcut yaşam alanlarına karşı herhangi bir memnuniyetsizlik dile getirmemekle birlikte huzurevi veya il içi/il dışında çocuklarının evinde kalmak konusunda herhangi bir talep ifade etmemektedir. Yalnızca bir katılımcı artık rahatsızlığının ilerlemesi sebebiyle ihtiyaçlarını karşılayamayacak düzeyde olmasından dolayı huzurevinde yaşama fikrine sıcak baktığını ifade ederek bu konuda talepte bulunmuştur. Yaşlı bireylerin koşullar ve şartlar ne kadar zorlaşsa da bulundukları alanı terk etmek istemedikleri

gözlemlenmiştir.

Benzer biçimde Kalaycı'nın Isparta'da 65 yaş ve üzeri bireylerle yaptığı araştırmada da, yaşlıların büyük çoğunluğunun ya doğdukları yerlerde yaşamaya devam ettikleri ya da yaşlılık döneminde doğdukları yerlere geri döndükleri belirlenmiştir (Kalaycı, 2015: 77).

Bu mekânsal durağanlık, yoksulluğun mekânla iç içe geçmiş doğasını da düşündürmektedir. Türkiye'de GYKA mikro verilerine göre 2005-2012 yılları arasında yaşlı nüfusun bir kısmının kentten kıra yöneldiği, 2005'te her 100 yaşlıdan 41'inin kırsalda yaşarken 2012'de bu oranın 48'e çıktığı görülmektedir. Ancak tüm yıllarda kırsalda yaşayan yaşlıların yoksulluk oranı, kentte yaşayanlara göre 3-4 kat daha yüksektir. Kentlerde yaşlı yoksulluğu görece sabit seyrederken, kırsalda oranların hem dalgalı hem de belirgin biçimde yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Dolayısıyla kırsal alanlarda yaşamını sürdüren yaşlı bireyler, yalnızca ekonomik kaynaklara erişim açısından değil; sosyal hizmet, sağlık ve bakım olanakları bakımından da dezavantajlı bir konumdadır. Bu bulgu, literatürde kırsal yaşlıların daha yüksek yoksulluk riski taşıdığını ortaya koyan çalışmalarla da örtüşmektedir (Aslan, 2024: 216-218).

4.1.5. Katılımcıların Yaşadıkları Konutun Mülkiyet Durumu

Katılımcıların oturdukları konut tipi ve mülkiyet durumları cinsiyet temelinde incelendiğinde, barınma biçimlerinin yaşam boyu edinilen mülkiyet hakkından ziyade, aile içi miras ve toplumsal dayanışma ilişkileri doğrultusunda şekillendiği görülmektedir. Müstakil evde ikamet eden katılımcıların büyük bir kısmı konutun şahsa ait olduğunu belirtmiş olsa da, saha verilerine göre bu evlerin çoğu baba ya da eşten kalma köy evleridir. Bu durum, mülkiyetin hukuki olarak katılımcının adına kayıtlı olup olmamasından bağımsız olarak, fiili kullanıma dayalı bir sahiplik algısını yansıtmaktadır. Özellikle kadın katılımcılar açısından, bu tür konutlarda yaşamak konut güvenliğine ilişkin görece bir istikrar sunsa da, gerçekte hukuki sahiplikten yoksunluk, barınma açısından yapısal bir kırılganlık yaratma potansiyeli taşımaktadır.

Benzer biçimde Kalaycı'nın 65 yaş üstü 740 katılımcı ile Isparta ilinde gerçekleştirdiği çalışmada da yaşlı bireylerin büyük çoğunluğunun mülkiyeti kendi ait evlerde ikamet ettikleri bulgusu elde edilmiştir (Kalaycı, 2015: 78).

Kiracı olarak ikamet eden katılımcılar örneklemin çok az bir kısmının oluşturmakla beraber bu katılımcıların çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır. Konteynerde yaşayan tek erkek katılımcı ise aşırı mekânsal yoksunluğun istisnai bir örneği olarak değerlendirilebilir. Konteynerde yaşayan katılımcı barınabileceği bir mülk olmaması sebebiyle devlet tarafından kendisine konteyner tahsis edildiğini ifade etmiştir. Katılımcı, bu imkân sayesinde en azından güvenli bir barınma ortamına kavuştuğunu, aksi halde nerede yaşayacağını bilemediğini dile getirmiştir.

Bu bulgular, yaşlılıkta barınma biçimlerinin bireysel ekonomik güçten ziyade, yaşam boyunca süregelen cinsiyet eşitsizliklerinin ve ailevi kaynak aktarımının bir ürünü olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle kadınların gayrimenkul sahibi olmalarının temel nedeni, kendi gelirlerinden ziyade miras yoluyla ailelerinden ya da vefat eden eşlerinden edinmeleri olup, özellikle kırsal kökenli kadınların sahip oldukları müstakil evler görünürde bir güvence sunsa da bu mülkiyetin gerçek ve bağımsız bir hakka dönüşmemesi, onların hukuki ve ekonomik açıdan bağımlı yaşamlarını sürdürdüklerini göstermektedir (Kalaycı, 2015: 112).

Söz konusu bulguların yanı sıra Aslan'ın çalışması konut mülkiyetinin yaşlı yoksulluğu üzerindeki belirleyici rolüne dikkat çekmekte; kira ödemeden başkalarının mülklerinde yaşayan yaşlıların yoksulluk riskinin en yüksek grubu oluşturduğunu vurgulamaktadır (Aslan, 2024: 249).

4.2. Yaşam Seyri Yaklaşımı Perspektifinden Yaşlılık ve Yoksulluk Deneyimi

Bu başlık altında, yaşlı bireylerin yoksulluk deneyimleri yaşam seyri yaklaşımı çerçevesinde ele alınmaktadır. Bireylerin çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinde karşılaştıkları koşulların, yaşlılık dönemindeki ekonomik ve sosyal durumlarıyla nasıl ilişkilendiği üzerinde durulmaktadır. Böylece yaşlılıkta yoksulluğun yalnızca mevcut koşullarla değil, yaşam boyunca biriken deneyimlerle birlikte değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

4.2.1. İş Yaşamı Deneyimleri ve Çalışma Geçmişi

Katılımcıların hayatları boyunca çalıştıkları işlerde edindikleri deneyimler, yaşlılık dönemindeki ekonomik ve sosyal durumlarını anlamlandırmak açısından önemli veriler sunmaktadır. Bu bölümde, görüşme yapılan bireylerin hangi işlerde çalıştıkları, bu işleri ne zaman ve hangi nedenlerle bıraktıkları, ya da herhangi bir işte çalışmamışlarsa bunun ardındaki gerekçeler ele alınmıştır. Katılımcıların çalışma yaşamına katılım düzeyleri; cinsiyet, eğitim durumu, sağlık koşulları, bakım yükümlülükleri ve yaşanan dönemsel koşullarla şekillenmiş; bu durum emeklilik hakkı, sosyal güvenceye erişim ve yaşlılık dönemindeki gelir düzeylerine doğrudan yansımıştır. Sunulan bulgular, bireylerin istihdam geçmişlerinin yaşlılıkta karşılaştıkları ekonomik kırılganlıkla nasıl ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Sahada yapılan görüşmelerde de katılımcıların geçmiş çalışma deneyimlerini anlatırken seslerinin titrediği, bazı noktalarda duraksadıkları ve gençlik dönemlerine dair keşkelerle dolu ifadeler kullandıkları gözlemlenmiştir. Bu duygusal aktarım, çalışma yaşamındaki kırılganlığın yaşamlarının tüm evrelerine nasıl sirayet ettiğini daha somut biçimde ortaya koymaktadır.

Katılımcıların yarısına yakını çiftçilik ve hayvancılık ile uğraştığını ve bu işlerden kazanç elde ederek geçimlerini sağladıklarını ifade etmiştir. Tarlalarına ektikleri mahsuller ve besledikleri hayvanlardan elde ettikleri hayvansal gıdalar ile kazanç sağlamışlardır.

“Çiftçilik yaptım. Bizim geniş arazimiz vardı oralarda çiftçilik yaptım. Hiç öyle sigortalı bir işim olmadı. Ailem destek oldu. 30 yaşımdan sonra zaten hastalandım ben ondan sonra çalışmadım. Ailem bana yardımcı oldu. 50 yılı aşkındır ailem bana bakıyor. Gençken hayvancılıkla çiftçilikle geçimimizi sağladık...” (Ahmet G., 78).

“Tarım işleri ile çiftçilik ile uğraştım hayvancılık yaptım. Kazandık o zamanlarda yedik işte. Çalışamaz hale gelince bıraktım 15-20 sene oluyor...” (Ali Ç., 82).

“Hayvancılık tarla işleri ile uğraştım. Beyim Zonguldak'ta direk çakıyorlardı inşaatta üç gün çalışır gelirdi. Onun dışında hep burada bahçelerde çalıştık biz. Ben kendim bir işe girip çalışmadım hiç. Beyimle hayvancılık tarla işleri uğraştık biz burada...” (Ayşe C., 80).

“Tarlalarda rençberlik. Rençberlik yaparken belimi büktüm. Paralar hep oraya buraya gitti zaten. Küçük kızım 18 yaşına girince ona engelli maaşı bağlanınca bıraktım bu o işleri de...” (Fatma Ö., 66).

“Köy işleri yaptık hep çift sürdük orak biçtik yevmiyeli işlerde çalıştık hep. Köylerde buralarda çalıştık. Hiç öyle sigortalı bir işimiz falan olmadı. O zaman çalıştık işte onlarla geçindik o zaman bir şey edinemedik...” (Hamide K., 80).

“Rençberlik yaptım, o zamanlar Karaköy mahallesi köydü tarlalarda çalıştım o zamanlar. Bir ara tarım sigortası yaptırdıydım ama onu da tamamlayamadım o yüzden öyle emeklilik falan şey olmadı yani. Bizim hayatımız tarlalarda geçti...” (İrfan K., 75).

“Mesela tarla inşaat öyle günlük işler. Rençberlik yapardım. Artık her şey bitti. Rençberliği belki 20 sene önce bıraktım. Sigortalı çalıştım sanıyordum ama ödememişler sigortamı. Eskiden hayvanlarımız vardı bir yere gidemiyordum zaten onları yapıyordum tarlada odun ağla tutma falan onları yapıyordum işte. 2014 gibi bıraktım tamamen...” (Metin Ç., 66).

“Çiftçilikle uğraştım ben hep. 10 sene önce o işleri de bıraktım. Hayatımda hiç sigortalı işte çalışmadım. Eskiden hayvanlarda vardı. Rençberlik yaptım. 10 sene önce hayvanları falan da sattık artık bakacak halim kalmadı.” (Yaşare Y., 84).

“Rençberlik yapardık biz. Köyde hayvancılık yapardık öyle geçindik. Şimdi şöyle tabi bilirsin mazot fiyatlaştı ekin falan sürülmüyor. Masrafı kurtarmıyor. Bir de domuzlar çıktı mahsulleri talan ediyorlar. Öyle öyle bıraktık işi. Benim parmaklarım olmadığından başka bir işe gidip çalışamadım 7 yaşında parmaklarım kazada kesildi. Rençberliği bırakalı da 20 seneyi geçti.” (Yaşar E., 77).

Görüşme kesitlerine yer verilen katılımcılar Bartın merkeze bağlı köylerde ikamet etmekte olup ailelerinin de çiftçilik ve hayvancılık ile geçimlerini sağladıklarını ifade etmiştir. Katılımcıların yaşamları kırsal yaşam koşulları içinde, sigortasız ve kayıt dışı işlerde, aileyle iç içe geçmiş bir toplumsal bağlamda ilerlemiştir. Çoğu katılımcı gençliğinde tarla işleri, hayvancılık, rençberlik gibi fiziksel emeğe dayalı işlerde çalışmış; ancak bu işler sosyal güvence sağlamamıştır. Kadın katılımcılar ise genellikle eşlerine ya da aile büyüklerine yardım etmiş, kendi adlarına ücretli bir işte çalışmamışlardır. Sahada özellikle

yaşlı kadınların günlerce süren tarla, hayvan, bahçe işlerini yaptıklarının farkında bile olmadığı; bu işleri “iş” değil “görev” olarak içselleştirdikleri açık biçimde gözlemlenmiştir. Bu algı, görünmeyen emeğin ne kadar köklü bir kültürel zemine sahip olduğunu göstermektedir.

Bazı katılımcılar hastalık, yaşlılık ya da ailede başka bireylerin maaş alması gibi nedenlerle iş yaşamından çekilmiş; ancak bu geçişler, sosyal güvenlikten yoksun oldukları için onları daha da kırılgan hale getirmiştir. Örneğin, sigortalı çalıştığını sanıp aslında sigortası yapılmamış bireyler, yaşlılıkta emeklerinin karşılığını alamamışlardır. Sıklıkla bu duruma ilişkin pişmanlıklarını dile getirmekle birlikte gençlik dönemlerinde geleceğe ilişkin öngöründe bulunmamaları sebebiyle geçmiş dönemlerde bu durumu çok önemsemedikleri gözlemlenmiştir.

Bu anlatılar, bireylerin yaşamlarının belli bir dönemine değil, tüm yaşam seyirlerine odaklanmanın önemini ortaya koymaktadır. Yaşlılıkta sosyal yardıma ihtiyaç duymalarının sebebi yalnızca bugünkü gelir eksikliği değil; geçmişte güvencesiz ve görünmeyen emek biçimlerinin birikimli etkisidir.

Katılımcılardan daha azı gündelik işler ile yaşamlarını sürdürdükleri ve çoğunlukla bu işlerden kazanç sağlamadıkları anlaşılmıştır.

“...Tarlada çift sürdüm. Annemin evinde hayvan bekledim davar bekledim. Öyle para falan yok tabi bunun ucunda...” (Feride K.,79).

“Hiç çalışmadım hayatımda. Bahçelerde bahçe işi yaptım hayvan baktım gençken. Ama öyle para falan almadım o işlerden. Kayınvalidemin falan hayvanlarına baktım.” (Havva E., 73).

“Biz hep köylerde rençberlik yaptık. Annemin babamın yanında tarlalarda çalıştım öyle para falan almadık bir yerden yevmiyeli bir şey değildi işte. 17 yaşında falan düğünüm oldu.” (Nazmiye A., 83).

“Günlük işler yaptım ben. Köylüler çağırdı mesela onların işine gittim. Tarla bağ bahçe kardeşlerimin yanında çalıştım onlara yardımcı oldum. Düzenli öyle bir iş yapmadım.”

(Zekai A., 65).

“Ben çaycılık [kahvehanede garsonluk] yaptım annemin sağlığında. Annem benim üç kız kardeşimi evlendirdi benim eve hiçbir faydam olmadı açık konuşayım. Benim mideyi komple aldılar üçte birini bir felç geçirdim ben ondan sonra dengem şaştı. Kendi halime bir insandım ben. Öyle sigortalı işte hiç çalışmadım. Buraya Topalali derler bu Topalali'den Bartın'a gidip hiç çalışmadım buradan dışarı çıkmadım yani çalışmaya. Ben buralarda çaycılık yaptım. Annem de emekli maaşını alıyordu babamın. Babam öldüydü. Biz ikimiz onun maaşıyla geçiniyorduk. Ben hiç başka işte çalışmadım. Fazla da çalışmamışım hayyatımda.” (İsmail Ü., 67).

“İnşaat işi yaptım. İnşaatlarda çalıştım ev yapımında falan işte başka bir işe gitmedim. 10 sene önce falan bıraktım artık çalışacak halim yok. Yevmiye usulü çalıştık. Bacağımdan sakatlandım ameliyat oldum zaten ihtiyarladım da sonra bıraktım. Hanımda hayvan falan baktı ben inşaatlara giderken öyle geçindik işte.” (Nezvat E., 80).

“Benim eşim, oğlum ilkokul üçe giderken vefat etti. Ben pamuk yatak dikerek geçindim. Benim Kemerköprü'de kiracıyken evimiz de evimizin önü de müsaitti. Orda sabah kahvaltıdan sonra iner 12'ye kadar 10 tane yatağı doldururdum. Pamukları döverek yatak yapar dikerdim. Aç da kaldım açıkta da kaldım çok zor günler gördüm.” (Rukiye S., 86).

Katılımcıların yaşamları boyunca karşılıksız, güvencesiz ve çoğunlukla kayıt dışı emek biçimleriyle geçimlerini sürdürdüklerini; ancak bu emek süreçlerinin yaşlılık döneminde sosyal güvenceye dönüşmediğini açıkça ortaya koymaktadır.

Kadın katılımcıların büyük bölümü, yaşamları boyunca tarla, bahçe, hayvancılık ve ev içi üretim gibi aile temelli ve karşılıksız emek biçimlerinde yer almış, bu roller toplumsal cinsiyet normları doğrultusunda doğal kabul edilmiştir. Örneğin Feride K., Havva E. ve Nazmiye A. gibi kadınlar, üretken faaliyetlerde bulunmalarına rağmen bunu "çalışmak" olarak bile tanımlamamakta; bu durum kadın emeğinin görünmezliğini ve değersizleştirilmesini yansıtmaktadır. Kadınlar genellikle doğuran, büyüten, bakım veren bireyler olarak konumlandırılmakta; tüm bu karşılıksız emeklerine rağmen üretici olarak kabul edilmemektedirler. Kadınlar hane içinde çocuk, yaşlı, hasta bakımı ve ev işleri gibi yeniden üretim faaliyetlerini üstlenmekte, kırsal alanlarla bağ bahçe işleri ile ilgilenmekte; ancak bu işler ekonomik olarak görünmez kılınmaktadır (Gençtürk, 2022: 384-386). Bu

görünmeyen emek hane içindeki maliyetleri azaltmakta ve ailenin ekonomik refahına katkı sağlamakta, fakat kadınların iş gücüne katılımını sınırlandırmaktadır. Ücretli iş gücüne katılamayan ve görülmeyen ev içi emeğin girdabında kalan kadınlar yaşlılık dönemlerinde yoksullukla karşı karşıya kalmaktadır.

Erkek katılımcılar açısından da benzer bir biçimde, özellikle İsmail Ü. ve Zekai A. örneklerinde olduğu gibi, düzenli ve sigortalı bir istihdam geçmişi bulunmamaktadır. Bu bireyler köy içinde ya da yakın çevrede gündelik işlerle hayatlarını sürdürmüş, ancak bu geçici işler sosyal güvenlik sistemine dâhil olmalarını sağlamamıştır. Nevzat E. ise beden gücüne dayalı yevmiyeli işlerde uzun yıllar çalışmış, ancak sağlık sorunları ve yaşlanmayla birlikte iş gücünden çekilmiştir. Bu durum, yaşlılık döneminde herhangi bir kurumsal gelir kaynağının olmayışıyla sonuçlanmıştır.

Öte yandan Rukiye S.'nin anlatısı, kadınların yaşamları boyunca yalnızca eşlerine değil, aynı zamanda yoksullukla mücadelede kendi çabalarına da dayandıklarını göstermektedir. Pamuk yatak dikimi gibi ev içi üretim faaliyetleriyle geçimini sağlamaya çalışan Rukiye S., sosyal güvenlik sistemine dâhil olamasa da yaşamını sürdürmeye yönelik bireysel ajans kullanmıştır. Ancak yaşam seyri yaklaşımına göre, bireyin ajansı yapısal koşullarla sınırlı olduğundan, bu tür çabalar uzun vadede sürdürülebilir güvence yaratamamaktadır (Elder ve Shanahan, 2006).

Katılımcılardan bir kısmı uzun veya kısa vadede düzenli işlerde çalıştıklarını ancak çalışmış oldukları firmaların kendilerine sigorta yapmadıklarını ifade etmiştir.

“Ben bir dönem Ankara’ya çalışmaya gittim fabrikaya 7 sene falan çalıştım ama öyle sigorta falan yapmamışlar. Sonra Bartın’a geldim betonculuğa başladım. Makine aldım teşkilat aldım çalışmaya başladım. Sonra hazır beton çıktı benim işim bitti. Hazır beton olayından sonra inşaat yapmaya başladık iş makinelerimiz vardı.” (Battal A.,76).

“İncioğlu’nun tavuk çiftliğinde 4 sene çalıştım. Bizi sigortalı yapmadı oranın sahibi. 38-39 yaşındaydım o zamanlar.” (Emire Ö., 88).

“Sigortalı bir işte çalıştım da yani ben öyle zannettim ama bana sigorta yapmamışlar.” (Kazım O., 75).

“Ben günlük haftalık ücretle hep kafelerde dükkanlarda çalıştım çok çalıştım ama hiç sigortam olmadı. Keşke o zamanlar sigorta yaptırsaydım. Çok isterdim ama olmadı.” (Leyla G., 67).

“Askeriyenin karşısında taş ocakları var sadece yazları orada çalıştım yıllarca. Orada da 5 kişi sigortalıydı sadece bize sigorta yapmadılar. Denetlemeye geldikleri zaman bize haber verirlerdi biz saklanırdık.” (Mustafa B., 75).

“1977’de Bartın’da bir fabrikaya girdim ama bir sene sonra beni çıkarttılar. Bir ara yani en fazla lokantalarda yemekhanelerde çalıştım. Lokantalarda falan doğru dürüst para vermediler bıraktım artık 15 sene önce falan. Burada tarlalarda falan çalıştım rençberlik yaptım.” (İsmail K., 71).

Katılımcıların hayatları boyunca çeşitli sektörlerde yoğun emek harcadıklarını ancak sistemli bir biçimde sosyal güvenlikten mahrum bırakıldıklarını göstermektedir. Bu bireylerin yaşamlarında kayıt dışılığın kronikleştiği, emek sömürsünün normalleştirildiği ve yapısal dışlanmanın süreklilik kazandığı görülmektedir.

Katılımcılar farklı zamanlarda tarım, sanayi, hizmet ve inşaat gibi sektörlerde çalışmış; ancak bu işler büyük ölçüde sigortasız, güvencesiz ve geçici olmuştur. Özellikle Battal A. gibi bireyler kendi işini kurmaya çalışmış; ancak piyasanın yapısal değişimi (örneğin hazır beton sistemine geçiş) gibi dışsal faktörler, bireyin ajansını sınırlandırmış, işini sürdüremez hale getirmiştir. Bu, bireysel çabanın yapısal dönüşümler karşısında nasıl yetersiz kaldığını gösterir.

Emire Ö., Kazım O., Leyla G. ve Mustafa B. gibi katılımcılar, çalıştıklarını "sigortalı sanmış" ya da "sigorta yapılacağına inanarak" çalışmışlardır. Ancak işverenlerin yasal yükümlülüklerden kaçınması, bireylerin uzun vadeli güvenceye erişimini engellemiş, yaşlılıkta yoksullukla karşı karşıya bırakmıştır. Mustafa B.’nin "denetlemeye geldiklerinde saklandık" ifadesi, yalnızca bireysel mağduriyeti değil; aynı zamanda kayıt dışı emeğin sistemli ve bilinçli bir şekilde sürdürüldüğünü göstermektedir.

Bazı katılımcılar yaşamları boyunca iş gücüne dâhil olamadıklarını ve çalışma yaşamında yer alamadıklarını belirtmiştir.

“Arada sırada eşimin yanında inşaatlarda çalıştım. Hiç sigorta bir şey yaptırmadı beyim o zamanlarda kendine. Kendine de acımadı bana da acımadı. İnşaatlarda ne çalıştıysa o. Ondan da ne aylık ne yıllık hiçbir şey kalmadı.” (Fatma Y., 95).

“Ben gençliğimde hiç çalışmadım bu oğlumu bırakıp bir yere gidemedim ben...önceden kendi evimde terzilik yapıyordum ufak tefek uzun zamandır onu da yapamıyorum.” (Maviye D., 70).

“Ben hiç çalışmadım...eşim MTA’da çalıştı ve oradan emekli oldu bir tanıdık vasıtasıyla eşim burada MTA’da işe girmişti. Ben boşandığım için onun emekli maaşını da alamıyorum.” (Selime Ö., 71).

“Canım ben çocuklarla uğraştım, çocuk büyüttüm. Benim başımdaki adam zehir gibi bir adamdı alkolikti. biz Karabük’te otururduk, buradan oraya gittik. O demir çelikten emekli oldu. 20 sene kaldım ben onunla, sonra tekrar buraya taşındık. Alkol bağımlısıydı ben ondan 40 sene sonra ayrıldım.” (Sevim B., 75).

“Hiç çalışmadım ben. Annemlerle yaşadım beni isteyenler oldu ama Almanyalı falan diye uzak diye annemler beni evlendirmede. Ben çalışmadım erkek kardeşim taksi durağında çalışıyordu. O da vefat etti o biraz para kazanıyordu annem ben üçümüz yaşıyorduk kardeşim de öldü annem de öldü.” (Şükriye K., 77).

Bu ifadeler kadın katılımcıların yaşamları boyunca toplumsal cinsiyet rolleri, ailevi sorumluluklar ve yapısal eşitsizlikler nedeniyle emek piyasasına ve sosyal güvenlik sistemine dâhil olamadıklarını ortaya koymaktadır. Katılımcıların büyük bölümü, üretken faaliyetlerde bulunmalarına rağmen bu emek biçimleri çoğunlukla ev içi, aile temelli ya da kayıt dışı nitelikte gerçekleşmiş; dolayısıyla herhangi bir sigorta ya da emeklilik hakkı doğurmamıştır. Türkiye’de güvencesizleşme süreçlerinde kadınlar çoğunlukla enformel sektörde ya da ücretsiz aile işçisi olarak çalıştıkları için, sosyal güvenlik sistemine babaları ya da kocaları üzerinden dahil olmaktadır (Dedeoğlu ve Elveren, 2017: 35).

Görüşmeler, bakım emeği, geleneksel toplumsal roller, eşin kontrolü ya da kültürel normlar gibi faktörlerin kadınların hayatları boyunca çalışma yaşamına katılımlarını engellediğini göstermektedir. Çalışmayı istemelerine rağmen, bireysel tercihlerin ötesinde

toplumsal yapı tarafından sınırlandırıldıkları anlaşılmaktadır.

Yaşlılık döneminde ise hem bireysel birikim hem de eşe ya da aileye bağlı sosyal güvenlik haklarından mahrum kalan bu kadınlar, yoksulluk ve sosyal yardıma bağımlılık riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Yaşam seyri yaklaşımı, bu durumun yalnızca yaşlılık anına indirgenemeyeceğini, aksine yaşam boyu süren yapısal dışlanmaların bir sonucu olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

4.2.2. Katılımcıların Hayatlarındaki Dönüm Noktalarına İlişkin İfadeleri

Katılımcıların yaşam öykülerinde yer verdikleri dönüm noktaları, yalnızca bireysel hafızanın izlerini taşımakla kalmamakta; aynı zamanda toplumsal yapıların, cinsiyet rollerinin, ailevi sorumlulukların ve tarihsel bağlamın etkisini yansıtan çok katmanlı göstergeler sunmaktadır. Bu anlatılar, yaşam seyri yaklaşımının temelini oluşturan “süreklilik ve geçişler”, “bağlantılı yaşamlar” ve “zamanlama” ilkeleri etrafında örülmüş, bireylerin yaşam akışlarını biçimlendiren kırılma alanlarını ortaya koymaktadır. Bu bölümde de katılımcılara yöneltilen “Hayatınızda dönüm noktası olarak tanımlayabileceğiniz bir an var mı? (evlilik, vefat, göç vb.)” sorusuna verilen cevapların analizi gerçekleştirilecektir.

Katılımcıların bir kısmı, yaşadıkları olayları oldukça açık biçimde hatırlamakta ve bu olayları yaşamlarını biçimlendiren bir kırılma olarak tanımlamaktadır. Örneğin Battal A. (76), bir iş kazası sonrasında iki işçinin ölümüyle sonuçlanan olaydan sonra hem ekonomik hem de duygusal çöküntü yaşadığını belirtmiş; o kazanın ardından elindeki tüm mülkleri satarak kan parasını ödemek zorunda kaldığını ifade etmiştir. Bu olay, yalnızca bir geçim kaynağının yitimi değil, aynı zamanda telafisi olmayan bir kopuşu simgelemektedir. Benzer şekilde İsmail Ü. (67), mide ameliyatı ve felç geçirmesiyle yaşamının dengesinin bozulduğunu belirtmiş, artık çalışmadığını değil, “*fazla da çalışmamışım*” diyerek geriye dönük bir değerlendirme yapmıştır. Bu tür anlatılar, yaşamın belirli bir noktasında hem bedenin hem de emeğin sınırlandığını, bu sınırların sosyal güvenceden yoksun bırakılmış bireyler için telafisiz sonuçlara yol açtığını göstermektedir. Burada katılımcıların ellerinde olmayan durumlar neticesinde mevcut güvencesiz duruma geldikleri anlaşılmaktadır.

Öte yandan, bazı katılımcıların yanıtlarında yaşamsal olayların hatırlan(a)madığı, ya da anlatı düzeyinde silikleştiği görülmektedir. Ali Ç. (82) ve Ayşe C. (80) “*öyle bir olay yaşamadım*” ya da “*aklıma bir şey gelmiyor*” diyerek yaşamlarında belirgin bir kırılma yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Ancak bu yanıtlar, yaşamlarında gerçekten hiç kırılma olmadığını değil, yaşadıkları olayların sıradanlaşarak fark edilemez hale geldiğini, hatta toplumsal değer sistemleri tarafından önemsizleştirildiğini de ima etmektedir. Yaşam seyri yaklaşımına göre bu tür sessizlikler, bireyin yaşamında kırılmaların değil, sürekli bir mücadelenin hüküm sürdüğünü düşündürmektedir.

Bazı anlatılar, eş kaybını sadece duygusal değil aynı zamanda yapısal bir kayıp olarak sunmaktadır. Emire D. (82), eşinin vefatından sonra “*iyice yalnızlaştığımı*” belirtmiş, bu yalnızlık hem fiziksel hem de sosyal bir dışlanmışlığı ima etmiştir. Özellikle kadın katılımcılar arasında, eşe, çocuklara ya da aile büyüklerine bağımlı yaşam biçiminin, bireysel ajansın gelişmesini sınırladığı ve hayatın ilerleyen dönemlerinde yalnızlıkla sonuçlandığı görülmektedir. Maviye D. (70), zihinsel engelli oğlunun bakım sorumluluğunu üstlendiği için çalışmadığını açıkça ifade etmiş, buna rağmen geçmişte terzilik gibi işler yaparak katkıda bulunmaya çalıştığını belirtmiştir. Burada bakım emeği yalnızca fiziksel değil; aynı zamanda ekonomik olarak da görünmez kalmış, kadının yaşam seyrinde ciddi bir fırsat maliyeti yaratmıştır.

Anlatılarda toplumsal cinsiyet normlarının yaşam seyrini belirleyen güçlü yapılar olarak öne çıktığı da dikkat çekmektedir. Şükriye K. (77), annesi tarafından evlendirilmediğini, ömrünü ailesiyle geçirdiğini, hiç çalışmadığını belirtmiştir. Bu anlatı, kadınların yaşamında bireysel seçimlerden çok aile içi kararların etkili olduğunu ve bu kararların yaşam seyrinde yapısal kısıtlamalar oluşturduğunu göstermektedir. Selime Ö. (71) ise geçmişe dönük bir pişmanlığı ifade ederek, “*çalışsaydım böyle olmazdı*” diyerek yaşam seyrinde ajans kullanma imkânlarının geç fark edildiğini dile getirmiştir.

Bazı anlatılar ise doğrudan yoksullukla kesişmektedir. Rukiye S. (86), eşinin vefatından sonra “*aç da kaldım, açıkta da kaldım*” diyerek yoksulluğu yaşamının belirleyici dönüm noktası olarak tanımlar. Burada yoksulluk yalnızca bir gelir yoksunluğu değil; sosyal bağların zayıflaması, destek mekanizmalarının çökmesi ve yalnızlaşma olarak da tezahür etmektedir. Benzer şekilde Emire Ö. (88), hem resmi nikahsız evlilik hem de eşlerinin ölümü sonrası herhangi bir sosyal güvenceye erişemediğini ifade ederken, toplumsal ve

hukuksal sistemlerin bireyin yaşamına doğrudan müdahale eden etkisini açıkça göstermektedir.

Dikkat çekici bir diğer örnek, Ahmet G. (78)'nin çocukken yıldırım düşmesiyle yaşadığı travmatik deneyimi bir dönüm noktası olarak anımsamasıdır. Bu anlatı, yalnızca fiziksel bir olayın değil, çocukluk döneminde yaşanan şiddetli bir duygusal deneyimin bireyin belleğinde nasıl yer ettiğini ve yaşam seyrinde nasıl anlam kazandığını göstermektedir. Bu bağlamda, yaşam seyri yaklaşımının zamanlama ilkesi, olayların ne zaman gerçekleştiği kadar, bireyin o yaşta bu olayla nasıl başa çıktığı ve bu olayın izlerini nasıl taşıdığına da odaklanmayı gerekli kılar.

Genel çerçeveye bakıldığında, katılımcıların anlatıları yaşamlarının belirli noktalarında yalnızca bir “olay” yaşamadıklarını, bu olayların çok yönlü sosyal sonuçlara yol açtığını ortaya koymaktadır. İş kazaları, sağlık sorunları, eş kaybı, bakım yükümlülüğü ve sosyal güvenceden mahrumiyet gibi durumlar, katılımcıların yaşam seyrinde biriken kırılğanlıkları simgeler. Bu kırılmaların çoğu zaman devlet mekanizmaları tarafından görünmez kılınması ya da desteklenmemesi, yaşlılıkta bireylerin sosyal yardıma bağımlı hale gelmesine neden olmaktadır. Yaşam seyri yaklaşımı, bu bireylerin yalnızca yaşlılık dönemini değil, tüm yaşam çizgilerini analiz etmeyi mümkün kılar; çünkü bireyin bugünkü durumu, geçmişte birikmiş toplumsal dışlanmaların sonucudur.

4.2.3. Ev İçi Yaşam ve Gündelik Hayata İlişkin Güçlükler

Bu başlık altında katılımcıların hanede kimle yaşadıkları, günlük ihtiyaçlarını nasıl karşıladıkları ve baş etmekte güçlük çektikleri konulara değinilecektir.

Katılımcıların yarısından fazlası yalnız yaşamaktadır. Katılımcıların bir bölümü eşleriyle birlikte yaşarken, bir kısmı çocuklarıyla aynı haneyi paylaşmaktadır. Çocuklarıyla yaşayanlar arasında oğluya yaşayanların sayısı biraz daha fazladır. Bunun dışında bazı katılımcılar kızları ya da torunlarıyla birlikte yaşamaktadır. Cinsiyet dağılımına bakıldığında, kadın katılımcılar arasında yalnız yaşayanların oranı daha yüksektir. Genel olarak kadınlar daha çeşitli hane yapılarında yer almakta; torun, çocuk veya eş ile birlikte yaşama durumları daha çok kadınlarda görülmektedir. Erkek katılımcıların ise çoğunlukla yalnız ya da eşleriyle yaşadıkları dikkat çekmektedir.

Yalnız yaşayan katılımcılar için bu durumun anlamı kişiden kişiye değişmekte, bazıları için fiziksel bağımsızlık göstergesi olurken bazıları için sosyal ve duygusal bir yoksunluk haline dönüşmektedir. Örneğin Ahmet G., “*Evimi Vakıf yaptı. Normalde tek kalıyorum. Kardeşim geliyor, yemek yapıyor*” diyerek hem yalnızlık hem de destek alma halini birlikte yaşamaktadır. Bununla birlikte Ahmet G.’nin “*Kendi ihtiyacımı kendim göremiyorum. Yerimden kalkamıyorum. Benim her şeyimi ailem yapıyor... Kardeşlerim olmasa durumum çok kötü... Beni bakımevine almak için teklif ettiler ama kardeşim ben veremem onu dedi sağolsunlar onlar bakıyorlar bana.*” şeklindeki ifadesi, yaşlılıkta yoğun bakım ihtiyacının fiziksel, duygusal ve sosyal boyutlarıyla nasıl iç içe geçtiğini açıkça ortaya koymaktadır. Yaşamının bu döneminde kendi ihtiyaçlarını karşılayamayan birey, tamamen ailesine bağımlı hale gelmiştir ve bu durum hem bir minnettarlık hem de yük olma hissiyle birlikte yaşanmaktadır. Aile desteğinin varlığı, hayat boyunca kurulan bağların sürdüğünü ve yaşlılıkta koruyucu bir işlev üstlendiğini gösterirken, aynı zamanda bireyin özerklik kaybına karşı yaşadığı içsel çatışmayı da yansıtır. Kardeşinin sahiplenici tavrıyla evde bakılmaya devam edilmesi ise, formel bakım sistemlerine değil, geçmişte inşa edilen duygusal ilişkilerin belirleyici olduğuna işaret etmektedir. Bu anlatılar, yaşlılığın sadece fiziksel bir değişim dönemi değil, hayatın geçmiş yaşam deneyimlerinin ve ilişkilerinin sürekliliği içinde anlaşılması gereken bir kesiti olduğunu bir kez daha gösterir.

Ali Ç., “*6-7 senedir kendim yaşıyorum. Hanım kanser ona kızım bakıyor, 2-3 günde bir oğlan gelir yanıma o olmasa benim işim kötü bakım evine düşerim.*” ve Feride K. “*Normalde tekim, ben bazen yazları gelin geliyor torunlarla. Komşularla pek diyalogumuz yok zaten tekim ben. İyi kötü bir şekilde yemeğimi falan yapıyorum işte napıyım. Gelin geliyor arada sırada...*” diyerek fiziksel olarak yalnız olmalarına karşın çocuklarından ve gelinlerinden destek aldıklarını vurgulamaktadır. Ayşe C. ise yalnızlığını komşu desteğiyle hafifletenlerdendir: “*Ben tek yaşıyorum. Oğul uşak hep benden ayrı ama yardımcı olan komşular var.*” Buna karşın Emire D. “*...Komşular falan gelmez öyle eşim öldü bu kadın ağlıyor mu sızlıyor mu diye insan bir domates bir salatalık koyar da cebine gelir ona bile gelmediler. Ben bir başıma yaşıyorum işte böyle.*” diyerek yas sürecinde sosyal çevresinden beklediği desteği göremediğini vurgulamaktadır.

Battal A., “*Ben tek başımayım. Market ihtiyacı, su falan hepsini kendim yapıyorum*” diyerek bireysel yeterliliğini öne çıkarmaktadır. Emire Ö., “*Ben yalnız yaşıyorum. Kendi*

işimi kendim görüyorum” ve Şükriye K. “Yalnız yaşıyorum ben pazara falan kendim çıkıyorum işlerimi görüyorum. Bazen kardeşlerim geliyor oturuyoruz çay içiyoruz.” diyerek benzer bir şekilde yaşlılıkta da bağımsızlığını sürdürme arzusunu ifade etmektedir. Ancak bu bağımsızlık ifadesinin ardında çoğu zaman, “yük olmama” anlayışı, yaşam boyu sürdürülen özerklik ve dayanma kültürü yer almaktadır. Aynı şekilde İsmail K. “...Kendi kendime yapıyorum işlerimi. Öyle böyle kendimi doyuracak kadar bir şeyler yapıyorum. Bir şey alınacaksa bisikletim var bisikletle giderim. Hem spor olsun diye öyle ihtiyaçlarımı kendim karşılamaya çalışıyorum. Bakımevine alalım sizi diye geldiler buraya bir kere de yok dedim ben kendim iyiyim...” ve Metin Ç. “Tek başımayım. Bazen köyden çarşıya inen varsa onlardan istiyorum pazardan bir şey alınacaksa. Komşular falan öyle bir destek olmaz. Ben kendi kendime yaşarım.” ifadeleri yaşlı bireylerin yalnız yaşam koşullarında geliştirdikleri özerkliğe dayalı başa çıkma biçimlerini gözler önüne sermektedir. Her iki katılımcı da, dış destek mekanizmalarına sınırlı erişim veya bilinçli bir mesafe ile yaklaşmakta; bunun yerine kendi imkânlarıyla yaşamlarını sürdürmeyi tercih etmektedir. Bu durum, yaşam seyri boyunca şekillenen bağımsızlık değerinin, yaşlılık döneminde de merkezi bir rol oynamaya devam ettiğini göstermektedir. Özellikle kurumsal bakım önerilerine karşı mesafeli tutum, yaşlıların kendi yaşamları üzerindeki kontrolü kaybetmeme arzusu ve bireysel yeterliliklerini koruma isteğiyle ilişkilendirilebilir. Bu tür ifadeler, yaşlılık deneyiminin yalnızlıkla sınırlı olmadığı; aynı zamanda direnç, alışkanlık ve yaşam boyu edinilmiş değerlere sıkı sıkıya bağlılık içerdiğini de ortaya koymaktadır.

Fatma Y., “Kendi işimi kendim görmeye çalışıyorum ama yapamadığım bir şey olursa amcamın oğlu destek oluyor” ve Sabahat G., “Yalnız yaşıyorum. Zorlanıyorum bazen işlerimi yapmakta. Sağolsunlar komşular geliyor onlar yardımcı oluyor” ifadesi ise yaşam seyri yaklaşımı bağlamında, bireylerin yaşamı boyunca sürdürdüğü sosyal bağların yaşlılıkta işlevselleşmesi anlamına gelmektedir. Aile dışı ama yakın akraba desteği ya da komşu desteği, bireyin tamamen yalnız kalmadığını, geçmişte inşa ettiği ilişkilerin hâlâ koruyucu bir rol oynadığını ortaya koyar.

Selime Ö. “Yalnız yaşıyorum ben arada işte buradaki oğlum uğrar diğer çocuklar hep şehir dışındalar. Buradaki oğlanda hem kendi ailesine hem bana yetişemiyor tabi.”, Sevim B. “Yalnız yaşıyorum. Kendi işimi kendim hallediyorum. Oğlum gelir iş çıkışlarında mutlaka uğrar bir şey ister misin diye sorar.”, Yaşar E. “Yalnız yaşıyorum. Gidiyorum kendim yiyeceğimi içeceğimi alıyorum. Bartın’a gidiyorum bazen üst baş ihtiyacım olursa

onları alıyorum. Yakın köyde kızım var haftada bir falan gelir yemeğimi yapar banyomu yaptırır çamaşırlarımı yıkar. Gelip gider yani.” ve Zekai A. *“Normalde yalnızım. Kardeşim var yemeğe çaya onlara gidiyorum.”* anlatıları yalnızlıkla birlikte yürüyen bir "destekli özerklik" modeline işaret etmektedir. Tam bağımlı ya da tamamen izole bir yaşlılık yerine, kısıtlı ama sürdürülebilir sosyal ilişkilerle yaşamın sürdürüldüğü bir denge söz konusudur. Bu denge, hem bireyin yaşam boyunca geliştirdiği özerklik becerilerinin bir sonucu hem de toplumsal cinsiyet rolleri ve aile içi ilişkilerin yaşlılık dönemine yansımaları olarak değerlendirilebilir.

Eşiyle yaşayan yaşlı bireylerin ifadeleri, birlikte yaşamalarına rağmen sosyal destek açısından ciddi eksiklikler yaşadıklarını göstermektedir. Katılımcıların çoğu, çocuklarından bekledikleri yardımı alamadıklarını, gündelik işlerini eşleriyle birlikte kendilerinin yürüttüğünü belirtmektedir. Örneğin, Fatma Ö., *“Köylüden komşudan gelip hayatta biri bir şey yapmaz.”* diyerek sosyal çevresinden tamamen kopuk bir yaşam sürdürdüğünü vurgularken, Mustafa B. ise *“Çocuklar gelip gitmez pek. Torunlarla konuşuruz. Sağ olsun onlar ararlar bizi. Günlük işlerimizi biz kendimiz yapıyoruz.”* ifadesiyle çocukların ilgisizliğine rağmen torunlarının ara sıra aramasını olumlu bir destek olarak değerlendirmektedir. Benzer şekilde İsmail Ü. *“Biz hep gücümüz yettiği kadar kendimiz yaparız. Çocuklar öyle pek gelmezler.”* ve Hamide K. *“Yalnız yaşıyoruz biz ikimiz amcanın kulakları zaten ağır işitiyor ikimiz de hastayız. Bir tane oğlum var o da Almanya’ya gitti öyle para falan da yollamaz gelip gitmiyor da yanımıza. Bir tanecik çocuk büyüttüm ona da doyamadım.”* ifadeleriyle yaşlılık döneminde çocuklarından bekledikleri ilgi ve desteği görememenin yarattığı yalnızlık ve kırgınlığı dile getirmektedirler. Özellikle çocukların fiziksel olarak uzaklaşması ya da ilgisizlik göstermesi, yaşlı bireyleri sadece günlük yaşamda değil, duygusal olarak da savunmasız bırakmakta; bu da yalnızlık hissini derinleştirmektedir. Dolayısıyla bu ifadeler, yaşlı bireylerin destek sistemlerinden yoksun, görünmeyen bir yalnızlıkla mücadele ettiklerini güçlü biçimde ortaya koymaktadır. Nazmiye A. da *“Komşulardan gelenler gidenler bir şeyler getiriyorlar. Çocukların hiçbir yardımı yok bana.”* diyerek çocuklarının hiçbir yardımda bulunmadığını, yalnızca komşuların zaman zaman destek sunduğunu söyleyerek yalnızlık duygusunu ortaya koymuştur. Nevzat E.’nin *“Arada sırada oğlan yardım ediyor. Kızlar gitti zaten evlendiler çarşıdalar. Kendi işimizi kendimiz görüyoruz.”* ifadesi ise, kız çocuklarının evlendikten sonra ebeveynlerinden uzaklaşması ve sorumluluk almamasına karşı tepkisel bir durumun varlığına işaret etmektedir.

Kendi imkanları dahilinde hayatlarını tek başına ya da aile bireylerinin destekleriyle sürdüren yaşlı bireylerin yanı sıra tamamen bağımlı durumda olan yaşlı bireyler de bulunmaktadır. Fiziksel bağımlılığın en yüksek düzeyde olduğu örneklerden biri Havva E.'dir. Havva E. *“Kızım ile yaşıyorum. Tuvalet bile kendim gidemiyorum. Kimse gelmese yanıma akşama kadar oturduğum yattığım yerde kalırım.”* diyerek hem ağır bakım ihtiyacını hem de diğer aile bireylerinin ilgisizliğini ortaya koymaktadır. Kızı bakım verir pozisyonundadır ancak *“o da rahatsız”* ifadesi, bakım verenin de desteğe muhtaç olduğunu göstermekte; bu durum bakım döngüsünün sürdürülemezliğine işaret etmektedir. Havva E., *“Diğer çocuklar arada sırada görmeye geliyorlar, oturup gidiyorlar”* diyerek duygusal yalnızlığı da açıkça ifade etmektedir.

İrfan K. ise yaşlılığında yalnızca bakım alan değil, aynı zamanda bakım veren konumundadır. *“Kızım engelli, nörolojik rahatsızlığı var. Onunla ilgileniyoruz.”* sözleri, yaşlı bireylerin sadece destek bekleyen değil, hâlâ sorumluluk üstlenen kişiler olduğunu ortaya koyar. Bu durum, yaşlılığın pasif ve edilgen bir dönem olduğu yönündeki yaygın varsayımları sorgulatmaktadır.

Kazım O., bekar oğluyla birlikte yaşamakta ve *“Günlük ihtiyaçlarımızı oğlum ve ben kendimiz karşılıyoruz”* diyerek, bağımsız bir yaşam sürmeye çalıştıklarını ifade etmektedir. Benzer şekilde Leyla G., *“Ben ve torunum ikimiz yaşıyoruz. Kendi işimi kendim hallediyorum ben.”* diyerek, yaşına rağmen aktif kalmaya çalıştığını ve torunuyla karşılıklı bir destek ilişkisi kurduğunu göstermektedir.

Maviye D. ise hem fiziksel yetersizlik hem de oğlunun sağlık sorunları nedeniyle çift yönlü kırılganlık yaşamaktadır. *“Ben zaten hiç evden çıkamıyorum, ayaklarım gitmiyor... Oğlum alıp geliyor ne alınacaksa. Ama o da epilepsi hastası eğer hastanedeyse falan fabrikada çalışan diğer oğlumu çağırıyorlar, o uğruyor yanıma.”* ifadesi, bakım verenin sürekli ulaşılabilir olmaması durumunda yaşlı bireyin tamamen yalnız kaldığını göstermektedir. Bu, kırılgan hanelerdeki bakım krizini açıkça ortaya koymaktadır.

Melahat K., yalnızca fiziksel değil duygusal olarak da tamamen desteksiz hissetmektedir. *“Torunlar var yanımda, anneleri terk etti... Hiç yardımcı olan biri yok. Sen bizim köylüden bir bardak su istesen bir bardak su vermezler.”* sözleri, sosyal yalnızlığın dramatik bir dışavurumu olup geleneksel kırsal dayanışmanın erozyona uğradığına ve sosyal ağların

zayıfladığına güçlü bir örnektir. Aynı zamanda bazı hayat örüntülerinde yaşlı bireylerin hala bakım rolünü sürdürdüğünü anlatmaktadır.

Rukiye S., kızıyla birlikte yaşamaktadır fakat bu birliktelik bir tercihten çok bir zorunluluk ilişkisi taşımaktadır: *“Kızımın eşi vefat etti... Onun için onu bırakamıyorum. Kızım çalışıyor biz ikimiz yaşıyoruz.”* diyerek yaşlı bireyin kendisini bir nevi 'zorunlu destekçi' konumuna koyduğunu göstermektedir. Kızının çalışıyor olması, bakım sorumluluğunu paylaşmayı da zorlaştırmaktadır.

Yaşare Y. ise *“10 günde bir falan kardeşimin hanımı uğrar, başka yardımcı olan biri yok.”* diyerek sosyal çevresinden büyük oranda kopmuş olduğunu, yalnızca oğluyla sınırlı bir destek ağı içinde yaşadığını belirtmektedir. *“Komşular çok nadiren uğrar.”* ifadesi, mahalle ve komşuluk dayanışmasının yok denecek kadar azaldığını göstermektedir.

4.2.4. Katılımcıların Sağlık Durumları

Katılımcıların sağlık durumlarını anlamak, yaşlılık dönemindeki yaşam koşullarını değerlendirmek açısından önem taşımaktadır. Bu doğrultuda, bireylerin beyan ettikleri kronik rahatsızlıklar incelenmiş; düzenli ilaç kullanımı, hastalık türleri ve çoklu hastalık durumu incelenmiştir. Katılımcıların hastalık türlerine ilişkin detaylı bilgi için Ek-7'ye bakınız.

Katılımcıların önemli bir bölümünün çeşitli kronik hastalıklarla karşı karşıya olduğu görülmektedir. Yarisından fazlası, sağlık sorunları nedeniyle düzenli olarak ilaç kullanmaktadır. Bu durum, örneklemin büyük kısmında kronik rahatsızlıkların yaşamın sürekliliğini etkileyen ve sürekli tıbbi destek gerektiren bir gerçeklik haline geldiğini göstermektedir.

Katılımcıların önemli bir kısmı çeşitli kronik hastalıklarla mücadele etmektedir. En sık ifade edilen sağlık sorunları arasında şeker ve tansiyon hastalıkları öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, bazı katılımcılar kalp rahatsızlıkları yaşadıklarını, bir kısmı ise astım ya da ortopedik sorunlarla karşı karşıya olduklarını belirtmiştir. Daha nadir olarak akciğer kanseri ve Alzheimer hastalığı gibi ciddi rahatsızlıklardan da söz edilmiştir. Ayrıca, birçok katılımcı birden fazla kronik hastalığa sahip olduğunu dile getirmiştir. Nitekim literatürde

de yaşlı bireylerde sık görülen sağlık sorunlarının kas-iskelet sistemi rahatsızlıkları, kalp-damar hastalıkları, hipertansiyon, diyabet, kronik akciğer hastalıkları, anemi, idrar yolu enfeksiyonları ve bazı kanser türleri ile görme ve işitme kayıpları gibi kronik ve dejeneratif nitelikte olduğu belirtilmektedir (Özmete ve Hablemitoğlu, 2010: 138).

Yaşlıların sağlık sorunlarına ilişkin gerçekleştirilmiş çalışmalarda araştırma bulgularını destekler çıkarımlara rastlanmaktadır. Nitekim Aslan'ın Ankara'da yürüttüğü çalışmada, katılımcıların %74'ünün en az bir kronik rahatsızlığa sahip olduğu tespit edilmiş; yalnızca %26'sının herhangi bir sürekli hastalığı bulunmadığı ifade edilmiştir (Aslan, 2004: 74). Benzer şekilde, Kurt'un Sivas ilinde gerçekleştirdiği çalışmada çalışmaya katılan yaşlıların %32,8'i bir hastalığa sahip olduğunu, %45,3'ü bir ile iki hastalık arasında değişen sağlık sorunları yaşadığını, %14,1'i iki ila üç hastalığı olduğunu ve %7,8'i ise dört ya da daha fazla kronik rahatsızlığa sahip olduğunu ifade etmiştir (Kurt, 2008: 147). Benzer şekilde Kalaycı'nın 740 yaşlı bireyler gerçekleştirdiği çalışmada örneklem grubunun %73,2'sinin en az bir kronik rahatsızlığı bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kalaycı, 2015: 382).

Katılımcılardan Nevzat E., Rukiye S., Yaşar E. ve Zekai A. herhangi bir rahatsızlıklarının bulunmadığını ifade ederken Emire D. durumunu *"Ben çok hastayım ama doktorlar bana bir şey bulamıyorlar."* şeklinde ifade etmektedir. Kendisi hasta olduğunu ve doktora gittiğini ancak doktorların kendisine bir teşhis koyamadığını iddia etme olup nasıl bir sağlık sorunu olduğu sorusuna net bir açıklama yapamamıştır. Katılımcının fiziksel bir sağlık sorunun mu olduğu yoksa yaşlılık dönemine ait psikosomatik bir rahatsızlığa mı sahip olduğu tespit edilememiştir.

Şeker, tansiyon, astım, kalp rahatsızlığı, Alzheimer ve mide rahatsızlığı bulunan ve katılımcının yanı sıra astım ve tansiyon hastası olan Melahat K. düzenli ilaç kullanması gerektiğini ancak maddi imkansızlıklar sebebiyle ilaç alamadığı dönemler olduğunu ifade etmektedir. Katılımcı Metin Ç.'nin ise hem astım hem kalp rahatsızlığı bulunmakla birlikte düzenli ilaç kullanması gerektiğini ancak ilaçların zamanlarını karıştırdığını *"Ben saati saatine alamıyorum ilaçları. Hastanede falan olsa orada hemşireler veriyor ama ben kendim içemiyorum."* ifade ederek ilaçlarını düzenli kullanamadığını belirtmiştir.

4.2.5. Katılımcıların Gündelik Yaşamları

Yaşlı bireylerin gündelik yaşam pratikleri, onların mevcut yaşam koşullarını, karşılaştıkları zorlukları ve sosyal etkileşim düzeylerini anlamak açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Bu bölümde, katılımcıların olağan bir günlerinin nasıl geçtiğine ilişkin anlatıları incelenerek, yaşlılık dönemindeki rutinlerin bireysel deneyimlere nasıl yansıdığı değerlendirilecektir.

Katılımcıların önemli bir bölümü, günlerini büyük ölçüde ev ortamında, düşük düzeyde fiziksel ya da sosyal etkinlikle geçirdiklerini belirtmiştir. Bu katılımcılar, çoğunlukla gün boyunca evde oturduklarını, televizyon izlediklerini, zaman zaman uyuduklarını ve günü bu şekilde tamamladıklarını ifade etmiştir. Bu durum, yaşlı bireylerin gündelik yaşamlarının büyük ölçüde pasif bir rutine dönüştüğünü ve sosyal etkileşim ya da üretken faaliyetlerin sınırlı kaldığını göstermektedir. Aközer vd. (2011) tarafından 12 ilde 119 yaşlı bireyle derinlemesine görüşme gerçekleştirilerek yürüttükleri çalışmada da katılımcıların %60'ının vakitlerinin tamamına yakını evde geçirdikleri sonucuna ulaşmıştır.

Ahmet G. ve Yaşare Y. yatağa bağımlı bireyler olup evde olma hali onlar için bir tercih değil zorunluluk halidir. Ahmet G. *“Allah bana öyle bir irade vermiş ki yat yat yat tavana bak bak bak tahtaları say çivileri say. Psikolojim hiç iyi değil.”* şeklinde durumunu ifade ederken Yaşare Y. ise *“Arada oğlum tekerlekli sandalye ile bir dolaştırır o kadar başka bir şey yapamıyorum ben zaten.”* bir başkası tarafından desteklenmeye mecbur olduğu vurgusunu yapmaktadır. Benzer şekilde Selime Ö. akciğer kanseri rahatsızlığı sebebiyle hareket etmekte güçlük çekmekte *“Bazen çöp atmak için çöpü alıp iniyorum en azından yüzüme bir hava vursun diye ama geri çıkana kadar mahvoluyorum.”* sözleriyle sağlık sorunlarının günlük hayatını olumsuz etkilediğine işaret etmektedir.

Yaşar E. ve Zekai A. günlerinin büyük kısmını evde geçiriyor olsa Yaşar E. zaman zaman kahvehanelere giderek vakit geçirmeye çalıştığını Zekai A. ise kahvaltı yaptıktan sonra yaz kış fark etmeksizin her gün sahile inip gezdiğini ifade etmektedir.

Emire D., Leyla G., Mustafa B. ve Sabahat G. de günlerinin evde geçtiği zaman zaman komşuları ile bir araya gelerek zaman geçirdiklerinin bunun dışında başkaca bir şey yapmadıklarını ifade etmiştir.

İsmail Ü., Ayşe C. ve Feride K. seralarının olduğunu ve kendilerine yetecek kadar meyve sebze ekip diktiklerini ve gün içinde bunlarla oyalandıklarını belirtmiştir. İsmail K. benzer şekilde bahçesine fasulye ve fındık diktiğini bunlarla ilgilendiğini zaman zaman ise bisikleti ile gezdiğini ifade etmektedir.

Bulgular yaşlı bireylerin gündelik yaşamlarının oldukça sınırlı, genellikle ev merkezli ve çoğunlukla sağlık, sosyal destek eksikliği veya fiziksel çevrenin yetersizliği nedeniyle pasif bir rutine sıkıştığını göstermektedir. Katılımcıların önemli bir kısmı özellikle Ahmet G., Yaşare Y. ve Selime Ö. gibi ciddi sağlık sorunları olanlar evde olmayı bir tercih değil, zorunluluk olarak yaşamaktadır. Bu bireylerin anlatıları, fiziksel kısıtlılıkların yalnızca bedensel değil, aynı zamanda psikolojik bir yıpranma yarattığını da açıkça ortaya koymaktadır.

Bununla birlikte, bazı katılımcılar örneğin Zekai A. ve İsmail K. dış mekânda vakit geçirmeye, sahile inmeye ya da bisiklet sürmeye çabalayarak yaşamlarına hareket katmaya çalışmaktadır. Bu örnekler, fiziksel sağlık durumunun, çevresel erişilebilirliğin ve bireysel motivasyonun gündelik yaşamın niteliğini doğrudan etkilediğini göstermektedir. Bahçecilik ve tarımsal üretimle meşgul olan İsmail Ü., Ayşe C. ve Feride K. gibi bireyler ise, gündelik hayatlarında hem fiziksel aktivite hem de üretkenlik hissi sağlayan uğraşlarla zaman geçirmektedir. Ancak genel eğilim, yaşlı bireylerin sosyal ilişkilerinin dar bir çerçevede çoğunlukla komşular veya aile üyeleriyle sınırlı şekilde sürdüğü, kamusal alanlarda görünürlüklerinin ise oldukça düşük olduğu yönündedir. Bu durum, yaşlıların hem fiziksel hem de sosyal olarak izole yaşadıklarını ve yaşam seyrinin bu dönemde “içeriye kapanma” eğiliminin yaygınlaştığını düşündürmektedir.

Söz konusu başlık altındaki çarpıcı bulgulardan biri 30 katılımcıdan yalnızca 4 tanesi komşuları ile gündelik hayatta iletişimde olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların komşularına karşı genel tutumunun mesafeli ve olumsuz olduğu gözlenmiştir. Aközer vd. (2011) 12 ilde 119 derinlemesine görüşme gerçekleştirerek yürüttükleri çalışmada yaşlıların çok azının dost ve komşularından destek almak istediğini ya da alabileceğini düşündüğü sonucuna ulaşmıştır. Nazilli’de gerçekleştirilen araştırma verilerine göre 477 katılımcıdan %78’inin eskiye nazaran aile dışı sosyal ilişkilerinin zayıfladığı saptanmıştır (Tufan vd. 2019: 5). Farklı illerde de benzer sonuçların elde edilmesi yaşlı bireylerin toplumsal değişimlerin yol açtığı güven kaybı, kuşaklar arası uyumsuzluk, geçmişte

yaşanan olumsuz deneyimler, fiziksel ve duygusal yorgunluk ile sosyal destek yetersizlikleri gibi sebeplerden dolayı sosyal ilişkilerinin zayıflamış olabileceğini düşündürmektedir.

Fakat yaşlılara yönelik yapılan diğer araştırmalar incelendiğinde ise komşularla iletişimde olan yaşlıların oranının yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin Kurt (2008) tarafından Sivas ilinde 71 yaşlı birey ile gerçekleştirilen çalışmada yaşlıların %60,6'sı “her gün”, %29,6'sı “haftada 1-2 kez”, %9,9'u “ayda 1-3 kez” görüşüklerini ifade etmişlerdir. Benzer şekilde Canatan Ankara'da yapmış olduğu araştırmada katılımcıların %90,7'sinin komşuları ile görüştüğü, Gitmez'in araştırmasında bu oranın %69 olduğu, Aslan ise çalışmasında yaşlıların %44'ünün “her zaman”, %51'inin “ara sıra”, %5'inin ise “hiç görüşmüyorum” saptamıştır (Canatan, 1997: 98; Gitmez, 2000: 177; Aslan, 2004: 96). İlaveten Baran ve arkadaşlarının Ankara ilinde 65 yaş ve üzeri 16 katılımcı ile gerçekleştirdiği çalışmada katılımcıların birkaç istisna dışında büyük çoğunluğunun komşuluk ilişkilerinin olumlu olduğu ifade edilmektedir (Baran vd. 2020: 81).

Farklı sonuçlar içeren araştırma sonuçları değerlendirildiğinde Bartın ilinde katılımcı grubunda komşuluk ilişkilerinin oldukça zayıf olduğu ve bu durumun sosyal izolasyon düzeyini artırdığı sonucuna ulaşılmış olup, sosyal ilişki dinamiklerinin bölgesel farklılıklar içerdiği anlaşılmıştır.

4.2.6. Katılımcıların Gelir Düzeyleri, Sosyal Yardım Erişimi ve Temel İhtiyaçları

Bu bölümde, görüşme yapılan yaşlı bireylerin ekonomik durumları, sosyal yardımlardan yararlanma biçimleri ve bu yardımların yaşamlarına etkileri analiz edilecektir. Katılımcıların geçim kaynakları, düzenli gelir durumları, devlet destekli yardımlardan ne ölçüde faydalandıkları ve temel ihtiyaçlarını karşılamada yaşadıkları güçlükler değerlendirilerek, yaşlılıkta ekonomik kırılganlığın boyutları ortaya konulacaktır. Ayrıca, bireylerin sosyal yardımlara dair algıları, mevcut desteklerin yeterliliğine ilişkin görüşleri ve henüz karşılanmamış talepleri üzerinden yaşlı yoksulluğu çok boyutlu bir perspektifle ele alınacaktır. Bu analiz, yaşlı bireylerin yaşam seyri boyunca şekillenen ekonomik güvencesizliklerinin, güncel yoksulluk deneyimlerine nasıl yansıdığını anlamaya yönelik önemli ipuçları sunmaktadır.

Katılımcıların tamamı, 2022 sayılı Kanun kapsamında yaşlı aylığından yararlanmaktadır. Görüşme yapılan bireylerin hiçbirinin bu destek dışında emekli maaşı, düzenli ücret ya da başka bir gelir kaynağı bulunmamaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu, yaşlılık aylığının tek geçim kaynakları olduğunu belirtmiştir. Görüşmelerde, yaşlı aylığı kapsamında kişi başına aylık 4.664,18 TL ödeme yapıldığı ifade edilmiştir. Katılımcılar, bu miktarın gıda, kira, ısınma ve ilaç gibi temel giderleri karşılamakta yetersiz kaldığını; çoğu zaman bu gelirin ay sonunu getirmeye dahi yetmediğini dile getirmiştir. Özellikle yalnız yaşayan yaşlı bireyler açısından bu durum, ekonomik kırılganlığı derinleştiren temel bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Katılımcılar arasında aylık sosyal yardım geliri 5.000 TL'nin üzerinde olan bazı bireyler de bulunmaktadır. Bu grupta yer alan katılımcıların bir kısmı yalnızca yaşlılık aylığı almakta; ancak aynı hanede engelli aylığı alan bir aile üyesinin bulunması nedeniyle toplam hane geliri bir miktar artmaktadır. Diğer bazı katılımcılar ise, hem kendilerinin hem de eşlerinin yaşlılık aylığı aldığını, bu nedenle hane gelirinin iki katına çıktığını belirtmiştir. Daha yüksek gelir aralığında yer alan az sayıda katılımcı ise, yaşlılık aylığına ek olarak 10.125,56 TL tutarında evde bakım desteği almaktadır. Bu bulgular, hane içinde birden fazla sosyal yardımın bulunmasının gelir düzeyinde görece bir rahatlama yarattığını; ancak yine de hane giderlerinin yüksekliği karşısında bu desteklerin sınırlı kaldığını göstermektedir.

Aylık sosyal yardım geliri 15.000 TL'nin üzerinde olan az sayıda katılımcının gelir yapısı daha karmaşık bir görünüm sergilemektedir. Bu katılımcılardan biri, yaşlılık aylığının yanı sıra aynı hanede bulunan bir aile üyesinin aldığı 14.469 TL tutarındaki emekli maaşı sayesinde bu gelir düzeyine ulaşmaktadır. Diğer katılımcı ise yaşlılık aylığına ek olarak evde bakım desteği almakta; ayrıca hanedeki bir başka bireyin 3.723,27 TL tutarında engelli aylığı bulunmasıyla toplam gelir artmaktadır. Bu durum, yaşlı bireylerin ekonomik durumlarının büyük ölçüde devlet kaynaklı sosyal yardımlar ve bakım ödemeleri üzerine kurulu olduğunu, bireysel gelir üretme veya ekonomik bağımsızlık imkânlarının ise oldukça sınırlı kaldığını göstermektedir.

Katılımcıların tamamı, 2022 sayılı Kanun kapsamında yaşlı aylığından yararlanmaktadır. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü'nün uygulama esasları çerçevesinde, düzenli merkezi yardımlardan faydalanan bireylere sistem üzerinden otomatik olarak Elektrik Tüketim

Destegi tanımlanmakta olup, bu destek herhangi bir başvuru gerekmeksizin doğrudan hak sahiplerine ulaştırılmaktadır. 2023 yılında ulusal hale getirilen ve tüm illerde uygulanması zorunlu kılınan Ulusal Vefa Programından ise 26 katılımcı faydalanmaktadır. Ulusal Vefa Programı yaşlı aylığı veya engelli aylığı alan vatandaşların hane temizliklerinin gerçekleştirildiği ve kişisel bakım ihtiyaçlarının karşılandığı bir sosyal destek projesidir. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın evde bakım aylığı programından yararlanan dört katılımcıdan ikisi kendisinin, diğer ikisi ise kızlarının engelli olduğunu belirtmiştir. Söz konusu yardımlara ek olarak katılımcıların tamamı Bartın Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı'ndan Ramazan ve Kurban bayramlarında nakdi yardım aldıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların yarısına yakını bahse konu yardımlara ek olarak aile bireyleri veya sosyal çevrelerden maddi destek aldıklarını ve ekonomik yetersizliklerini bu şekilde hafiflettiklerini ifade etmiştir.

Katılımcı Ahmet G. *“Vakıftan aylık alıyorum... Bu konteyner evi de bana Vakıf verdi. Allah razı olsun onlardan yardımcı oluyorlar zaten.”* diyerek sosyal yardımları olumlu bir çerçevede değerlendirmekte, minnettarlık içeren bir dil kullanmaktadır. *“Kardeşlerim yemeklerimi falan yapıyor”* cümlesi ise yaşamı boyunca sürdürülen aile ilişkilerinin, yaşlılıkta informel destek biçiminde devam ettiğini ortaya koyar. Benzer şekilde aile bireylerinden destek alan Ali Ç. ise *“Aldığım bir yaş aylığı alıyorum başka bir şeyim yok. Yeterli gelmiyor ama ne yapalım. Daha önceden hiç yoktu böyle aylıklar. Yıllardır devlet bakıyor bize”* sözleriyle yardımların yetersizliğini kabul ederken aynı zamanda bu desteklerin geçmişte hiç olmadığını belirtmektedir. Bu bakış açısı, yaşam seyrindeki tarihsel değişimleri fark ettiğini ve mevcut durumun bir kazanım olduğunu düşündüğünü gösterir. Ancak *“Çocuklarım yardım ediyor bana”* ifadesi, tek başına devlet desteğinin geçim için yeterli olmadığını ve aile dayanışmasının hâlâ hayati bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

Katılımcılardan Ayşe C., Emire D., Leyla G., Sevim B. ve Yaşar E. almış oldukları sosyal yardımlara ek olarak çocukları tarafından desteklendiklerini ifade etmektedir. Katılımcı Ayşe C. *“Yaşlılık aylığı var, çocuklar yardımcı oluyor maddi olarak. Çocuklar gelip gidiyor, maddi/manevi yardımcı oluyor, yoksa yaşlı aylığı ile geçinmek zor”* diyerek hem ekonomik destek aldığını hem de çocuklarının varlığının psikolojik bir güvence yarattığını ifade etmektedir. Benzer şekilde Emire D.'de *“Yaş aylığı alıyorum işte, bazen çocuklar getiriyor bir şeyler, onlar olmasa zaten ayakta duramam buralarda”* sözleriyle çocuk

desteğinin yalnızca bir katkı değil, neredeyse yaşamsal bir gereklilik olduğunu belirtmektedir. Bu bireylerin geçmiş yaşamlarında çocuklarıyla sürdürülen ilişkiler, bugün doğrudan geçim stratejisine dönüşmüştür; bu da yaşam seyri yaklaşımında vurgulanan, bireylerin yaşamlarındaki kararların ve ilişkilerin ilerleyen yaşlarda nasıl sonuçlar doğurduğunun somut bir örneğidir.

Sevim B. ise *“Benim bir yaş aylığım var işte onunla geçiniyorum. Çocuklar yardım ediyor. En büyük avantajım buraya kira vermiyorum, burası bir akrabamızın, benden kira almıyor”* diyerek hem maddi yardımlar hem de barınma konusunda aile çevresinden aldığı destekle yaşamını idame ettirdiğini belirtmektedir. Bu tür destekler, yalnızca gelir artırıcı değil, aynı zamanda gider azaltıcı işlev görmektedir. Yaşar E.’de *“Ben 65 yaş aylığı alıyorum onunla idare ediyorum, başka bir gelirim yok... Çocuklarım da maddi olarak destek oluyor bazen”* ifadesiyle desteklerin düzensiz ama önemli olduğunu vurgulamaktadır. Bu anlatılar, yaşlılıkta formel desteklerin yetersiz kaldığı durumlarda informal desteklerin devreye girdiğini ve yaşlı bireyin yaşamını sürdürebilmesini mümkün kıldığını gösterir.

Daha karmaşık bir örnek sunan Leyla G., *“Sadece yaş aylığı var... Şehir dışındaki kızım para yollar... Torunum yaz aylarında çalışıyor, biraz da o destek oluyor”* diyerek destek kaynaklarının çeşitliliğine işaret etmektedir. Torunuyla birlikte yaşaması, kuşaklararası dayanışmanın aktif biçimini temsil ederken, *“komşular bana çok destek olur... ben onlara kış hazırlığı yaparken yardım ederim birlikte yaparız, onlar bana konserve verirler yardım ettiğim için.”* gibi ifadeleriyle mahalle dayanışması da bu geçim ağının bir parçası haline gelmiştir. Leyla G.’nin anlatısı, yaşamı boyunca geliştirdiği sosyal ilişkilerin ve sosyal sermayenin yaşlılıkta ekonomik karşılık bulduğunu göstermesi açısından önemlidir.

Katılımcı Feride K. *“65 aylığım var benim işte, onda başka gelirim yok. Yeterli değil Birazını pazarda harcayıp geliyorsun zaten. Geriye pek de bir şey kalmıyor... Bu kış İstanbul’daydım kızın yanında.”* sözleriyle kamu desteğinin temel ama yetersiz olduğunu açıkça dile getirmektedir. Kışın İstanbul’da kızının yanında kalması, onun için bir geçim stratejisi haline gelmiştir. Öte yandan, *“...önceden konu komşu öyle fitre zekât falan verirdi.”* ifadesi, mahalle dayanışmasının ve geleneksel yardım pratiklerinin Feride K.’nin yaşamında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Ancak bu desteklerin süresiz oluşu, yer değiştirme gibi durumlarda bu yardımların kesintiye uğrayabileceğini de ortaya

koymaktadır.

Selime Ö.'nün durumu daha kırılgan bir geçim öyküsü içermektedir. *“Yaş aylığının üstünü bir ay kardeşim tamamlıyor bir ay oğlum tamamlıyor, öylelik kirayı veriyorum.”* cümlesi hayati bir aile desteğini ortaya koymaktadır. Selime Ö.'nün yaşadığı evin kirasını karşılayamaması, *“5 bin lira kira şuan ev sahibi 10 bin olacak ya da çık diyor, ben başka yere gidemem ki.”* sözleriyle hem maddi hem fiziksel kırılganlıkların bir arada yaşandığını gösterir. *“...Ben buradan çıksam benim eşyalarımı kim toplar getirir başka yere. Ben yere düşen tespihi zor alıyorum.”* ifadesiyle bedensel yetersizlikler de geçim krizini daha da ağırlaştırmaktadır.

Zekai A.'da benzer bir geçim örüntüsüne sahiptir. *“Kardeşim yardım ediyor, o yardım etmese geçinemem.”* diyerek, yaşlılık aylığının tek başına hiçbir şekilde yeterli olmadığını ve temel geçim için aile desteğinin şart olduğunu açıkça ifade etmektedir. *“Arada çok nadiren fitre zekât verirler.”* diyerek de çevreden gelen dini temelli yardımların kesintili ama zaman zaman önemli bir destek oluşturduğunu vurgulamaktadır.

Katılımcı Fatma Ö. ise geçim kaynaklarının yetersizliğini şu sözlerle belirtmektedir: *“Benim yaş aylığım bir de kızın engelli aylığı var işte. Başka gelir yok. Yetmiyor zaten.”* Çocuklarının destek sunamadığı *“Çocuklar hiç yardım edemiyorlar onlar da kirada duruyorlar.”* sözleriyle ifade etmekte olup bu durum, yaşlı bireyin ailesiyle sağlıklı ilişkileri olsa bile onların ekonomik desteğinden mahrum kaldığını göstermektedir.

İsmail K.'da yaşlılık aylığının temel geçim kaynağı olduğunu ancak bunun yetersizliğini açıkça ifade etmektedir: *“Yaş aylığı alıyoruz yetmiyor da işte.”* Gelirin artırılmadığını vurgulayan *“Bizim yaş maaşlarını doğru düzgün artırmıyorlar.”* cümlesi, sosyal yardım sistemine yönelik eleştirel bir tutumun ifadesidir. İhtiyaçlarını zamanında karşılayamadığını ise şu sözlerle anlatır: *“Bugün bir ihtiyacım varsa bugün almıyorum bir hafta sonra alıyorum.”* Ayrıca, bazı komşuların *“Kimsesiz diye bayramlarda falan öyle arada fitre falan getiriyorlar.”* ifadesi, yaşlı bireylerin yardım alma gerekçelerinin yalnızlıkla ilişkilendirildiği durumların varlığına işaret etmektedir.

İsmail Ü., yaşlılık aylığının dışında herhangi bir gelirleri olmadığını *“Bizim ikimizin yaş aylığı var. Başka da bir gelirimiz yok.”* cümlesiyle ifade etmektedir. Çocuklarının

ekonomik destek sunmadığı açık biçimde belirtilmekte, hatta *“Bayramda bile bir kutu çikolata getirmemişlerdir belki.”* ifadesiyle bu destek eksikliği vurgulanmaktadır. Geçim stratejileri ise informel dayanışmaya dayanmaktadır: *“Ramazanda kumanya gelir. Diyanetten kurban eti gelir. Burada muhtar ve azaları var, onlara sorarlar bu köyde kimin yardıma ihtiyacı var diye, o zaman işte ne bileyim fitre olur zekât olur muhtar bizi söyler.”* Yardımın ulaşması, sosyal ilişkiler ve yerel yöneticilerle olan bağlantılar üzerinden gerçekleşmektedir. Ayrıca *“Mesela bir Almanyalı geçenlerde fitre verecek muhtara sormuş kim var... muhtar bizi demiş ta Almanya’dan fitre geldi bize.”* cümlesi, yurt dışı bağlantılı bireylerin de yerel yardım ağlarına dâhil olduğunu ve bu ağların muhtar gibi araçlar üzerinden işlediğini göstermektedir.

Sabahat G. ise bu yardımların süreksizliğine dikkat çekerek, *“Yaş aylığı alıyorum, öyle böyle idare ediyor, bizi de yetmiyor tabi. Öyle sağdan soldan fitre zekât gelir bazen.”* sözleriyle geçici yardımların yaşlılık gelirini tamamlayıcı değil, ancak geçici rahatlama sağlayıcı olduğunu vurgulamaktadır.

Emire Ö. ve Fatma Y., herhangi bir aile desteği almayan, yalnız başına yaşayan ve yalnızca yaşlı aylığı ile geçinmeye çalışan bireylerdir. Emire Ö. *“Yaş aylığı alıyorum başka gelirim yok... Eş dost kimse öyle yardım etmez.”* diyerek hem ekonomik yalnızlığını hem de sosyal destek eksikliğini vurgulamaktadır. Fatma Y. ise benzer şekilde, *“Çocuklar çok da fazla yardımcı olamıyor... kendi aylığımla geçiniyorum.”* diyerek maddi bağımsızlığın bir zorunluluk olduğunu belirtmektedir. Her iki katılımcının da geçim stratejisi, yaşlılık aylığı ve bayram gibi dönemsel yardımlarla sınırlıdır.

Nevzat E. ve Nazmiye A., eşleriyle birlikte yaşayıp başka bir gelir kaynağı olmayan ve düzenli sosyal yardımlara bağlı yaşayan çiftlerdir. Nevzat E.’nin ifadesi, *“Hanım da ben de yaş aylığı alıyoruz... zor idare ediyoruz.”* şeklindedir ve temel ihtiyaçların dahi güçlükle karşılandığını gösterir. Nazmiye A. ise, *“Ben yaş aylığı alıyorum bir de bakım parası alıyoruz o var. Çevreden bir yardım gelmiyor.”* diyerek dışsal desteklerden yoksun bir yaşam sürdüklerini belirtmektedir.

Rukiye S. ve İrfan K., çocuklarıyla birlikte yaşayıp ev içi dayanışma yoluyla geçimini sürdüren bireylerdir. Rukiye S., *“Kızım çalışıyor, biz ikimiz birlikte yaşıyoruz... bana yeterli geliyor.”* diyerek kızının maddi katkısının geçimi mümkün kıldığını belirtmektedir.

İrfan K. daha karmaşık bir yapı sunar: *“Ben ve hanım yaşlı aylığı alıyoruz, kız da engelli aylığı alıyor... Onlarla geçinmeye çalışıyoruz.”* diyerek hane içindeki üç bireyin aldığı yardımlarla birlikte ancak temel ihtiyaçların karşılandığını ifade eder.

Kazım O., ekonomik olarak bağımlı olduğu oğullarının da çalışmadığını ifade eden bir katılımcıdır. *“Sadece yaşlı aylığı var... Oğlanlar da çalışmıyor... Bir pazar çantası doldurmadan geliyoruz başka türlü parayı hiç yetiremeyiz.”* cümleleri, hem yaşlılık aylığının hem de aile içi emeğin yetersizliğini açıkça göstermektedir. Bu örnek, hane halkı içinde ekonomik üretkenliğin olmadığı durumlarda yaşlı bireyin sırtına binen maddi yükü net biçimde gözler önüne sermektedir.

Yaşare Y., yaşlılık aylığına ek olarak, oğlunun aldığı bakım parası ve arazi gelirleriyle geçinmeye çalışan bir bireydir. *“Bir de ben yatalak olduğum için oğlan bakım parası alıyor... Fındıklar var, fındık çıkarsa onları satıyor oğlan.”* cümleleri, formel yardım ile informal kırsal üretimin bir arada var olduğu bir geçim modeli sunar. Bununla birlikte, *“Diğer çocuklardan bir şey istemiyorum, onların da geçinmesi var.”* ifadesi, aile içindeki sınırlı dayanışmayı ve bireyin yalnızca bir oğluna dayanan geçimini vurgular.

Battal A., *“Benim bir tek yaş aylığım var. Ama inan ki yetmiyor. Bak 3000 lira ev kirası veriyorum zaten aldığım aylık ne kadar nasıl yetsin?”* sözleriyle, gelirin temel ihtiyaçları karşılamaya yetmediğini açıkça dile getirmektedir. Vakıftan aldığı sınırlı destek dışında başka bir kaynağı bulunmamaktadır. Benzer şekilde Metin Ç., *“Devlet bana yaş aylığı veriyor. Ama yetmiyor ki bak şimdi tüp bitti. Elektrik faturası bekliyor.”* diyerek yaşlılık aylığının fatura gibi sabit giderleri bile karşılamaya yetmediğini belirtmektedir. Şükriye K. ise *“Sadece yaş aylığı alıyorum. O da yetmiyor aslında. Bazen kardeşlerim gelince çayın yanına bir şeyler getiriyor.”* ifadesiyle, çok sınırlı bir aile desteği aldığını ancak bunun geçim için yeterli olmadığını vurgulamaktadır.

Hamide K., *“Sırf yaş aylığı ile geçiniyoruz o da az yetmiyor. Valla yemin ederim seksen yaşındayım hiç öyle sağdan soldan yardım eden yok.”* sözleriyle hem devlet yardımlarına tam bağımlılığı hem de dış destek eksikliğini ortaya koymaktadır. Mustafa B. ise *“Bizim sadece yaş aylıklarımız var. Başka öyle çocuklar falan para bir şey vermezler.”* diyerek çocuklardan beklenen desteğin olmadığını, *“Bayram falan olunca paramız faturalara yetmedi daha ödeyemedik faturaları.”* ifadesiyle de yaşlılık aylığının dönemsel

harcamalara bile yetmediğini belirtmektedir.

Havva E., kızının ve torunlarının yanında yaşamasına rağmen, *“65 aylığı alıyorum. Yetmiyor o bana bir gün de bırakıyorsun o parayı pazarda. Bir yok o maaşım var başka da param yok.”* diyerek bireysel maddi bağımsızlığının olmadığını ortaya koymaktadır. Maviye D. ise *“Bizim yaş aylığı var bir oğlumun engelli aylığı var işte sadece başka paramız yok. Sadece bugün 1000 lira eczaneye vermiş oğlan.”* sözleriyle, engelli çocuğun aldığı destekle birlikte hane içi gelirin ancak temel harcamaları karşılamaya yettiğini belirtmektedir. Melahat K. da torunlarıyla yaşamaktadır ve *“Yaş aylığım var bir tek onunla işte karnımızı bile zor doyuruyoruz. Geçinemiyoruz ki o parayla biz”* sözleriyle yaşlılık aylığının hane halkı için yetersiz kaldığını anlatmaktadır.

Katılımcıların gelir düzeylerine ilişkin bulgular, yalnızca yaşlılık aylığına dayalı geçim stratejilerinin büyük oranda yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. 17 katılımcının aylık geliri 5.000,00 TL altındayken, diğer katılımcıların nispeten daha yüksek gelir seviyelerine ulaşmaları, evde bakım desteği, engelli aylığı veya hane içindeki başka bir bireyin gelirine bağlıdır. Bu da, bireyin kendi yaşam emeğinin ekonomik karşılığını alamadığını, geçimini sürdürmek için başkalarının haklarına dayalı desteklere muhtaç kaldığını göstermektedir. Yaşam seyri yaklaşımında bu tür “bağımlı geçim örüntüleri”, bireyin geçmişte edinemediği kaynakların bugün nasıl zincirleme etki yarattığını anlamak için kritik önemdedir.

Sosyal yardımların türsel çeşitliliği yaşlılık aylığı, elektrik tüketim desteği, evde bakım ödemeleri ve Vefa Programı gibi görünürde çok katmanlı bir destek ağına işaret etse de, bu desteklerin niceliksel yetersizliği ve süresizliği katılımcı ifadelerinde açıkça hissedilmektedir.

İnformel destek mekanizmaları (çocuk desteği, kardeş yardımı, mahalle dayanışması gibi) yaşam seyrinde geliştirilen sosyal ilişkilerin yaşlılıkta ne denli hayati hale geldiğini göstermektedir. Özellikle Leyla G. gibi katılımcıların torunları ve komşularıyla kurduğu çok yönlü dayanışma ağları, formel desteklerin yetersizliğini kısmen telafi eden bir sosyal sermayeye dönüşmektedir. Bu noktada “bağlantılı hayatlar” ilkesi devreye girmekte; bireyin yaşamındaki diğer aktörlerle kurduğu ilişkiler, yaşlılık döneminde geçimsel ve duygusal anlamda belirleyici hale gelmektedir.

Öte yandan, hiçbir informel destek ağına sahip olmayan, yalnız yaşayan ve yalnızca yaşlılık aylığına dayalı geçim sürdüren bireyler örneğin Emire Ö. ve Fatma Y. açısından durum daha çarpıcıdır. Bu bireyler hem ekonomik hem sosyal yalnızlık içinde, yüksek bir yoksulluk riskiyle karşı karşıyadır. Yaşam seyri boyunca destek ilişkisi kuramadıkları ya da mevcut ilişkilerin kırıldığı bu örnekler, sosyal dışlanmanın yaşlılıkta nasıl kronikleştiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların ekonomik konumlarının görünürde çeşitlilik arz etmesine karşın, temel ortak paydanın devlet kaynaklı transferlere yüksek bağımlılık olduğu görülmektedir. Yaşlılık aylığı, evde bakım ödemesi, engelli aylığı ve elektrik tüketim desteği gibi kalemler, hane gelirlerinin omurgasını oluşturmaktadır. Buna karşın, bu desteklerin çoğu zaman katılımcıların kendi sigortalı emek geçmişlerinin bir karşılığı olarak değil, “hak temelli ama kırılgan” bir yardım rejimi üzerinden ulaştığı dikkat çekmektedir. Bu durum, bireyin yaşam seyri boyunca emek piyasasına nasıl ve hangi koşullarda dâhil olduğuna ilişkin yapısal eşitsizliklerin, yaşlılık döneminde “bağımlı geçim örüntüleri” şeklinde yeniden ortaya çıktığını göstermektedir. Katılımcılar, kendi üretken emeklerinin ekonomik karşılığını alamazken, geçimlerini çoğunlukla çocuklarının, engelli aile bireylerinin ya da bakım verenlerin haklarına dayalı transferler üzerinden sürdürmektedir.

Formel ve informel destek mekanizmalarının birlikte işleyişi, bulguların bir diğer kritik boyutunu oluşturmaktadır. Aile, kardeşler, çocuklar, torunlar ve komşuluk ilişkileri; devlet yardımlarının yetersiz kaldığı durumlarda devreye giren tali ama yaşamsal nitelikteki ağlar olarak görünür hale gelmektedir. Ancak bu ağların düzenli bir refah kaynağı olmaktan çok, dönemsel ve çoğu zaman kesintili bir destek sunduğu anlaşılmaktadır. Örneğin bazı katılımcılar için kira ödemesini bir ay kardeş, bir ay çocuk üstlenirken; diğerleri için komşunun verdiği konserve, kış hazırlığında yapılan karşılıklı yardımlaşma ya da bayram döneminde gelen fitre-zekât, ancak geçici bir rahatlama yaratmaktadır. Yaşam seyri yaklaşımının “bağlantılı hayatlar” ilkesi açısından bakıldığında, bu ağlar bir yandan yaşlılık döneminde hayatta kalma stratejilerinin temel bileşeni hâline gelirken, diğer yandan bu ilişkilerdeki kırılmalar, göç, aile içi çatışma ya da çocukların kendi yoksullukları, ilerleyen yaşlarda bireyi tam anlamıyla korunaksız bırakabilmektedir.

Katılımcıların anlatılarında dikkat çeken bir başka boyut, sosyal yardımlara yönelik tarihsel karşılaştırmalı algıdır. Özellikle “önceden hiç yoktu böyle aylıklar.” gibi ifadeler,

bireylerin yalnızca mevcut yardım düzeyini değil, aynı zamanda kendi yaşam seyirleri içinde sosyal politikalarındaki dönüşümü de gözlemlediklerini göstermektedir. Bu söylem, bir yandan hâlihazırdaki transferleri “önceye göre kazanım” olarak çerçevelerken, öte yandan bu yardımların güncel yaşam maliyetleri karşısında yetersizliğine ilişkin açık bir farkındalığı da dışa vurmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların söyleminde minnettarlık ile eleştirel farkındalık iç içe geçmekte; bu ikili konumlanış, sosyal yardım rejiminin hem vazgeçilmez hem de yetersiz olarak deneyimlendiğine işaret etmektedir. Bu ikilik, yaşlı bireylerin kendilerini “tam hak sahibi yurttaş”tan çok, destek verilirse varlığını sürdürebilen, verilmediğinde hızla kırılganlaşan bir pozisyonda konumladıklarını da düşündürmektedir.

Saha bulguları aynı zamanda yardımın kurumsal ve mekânsal araçlar üzerinden işlediği bir yapıya işaret etmektedir. Muhtarlar, yerel dinî figürler, vakıf çalışanları ve komşuluk ağları; fitre, zekât, gıda kolisi, kurban eti gibi desteklerin hangi haneye, ne zaman ve hangi gerekçeyle ulaştırılacağında belirleyici roller üstlenmektedir. Yardımın “ihtiyaç sahipliği” kadar, görünürlük, tanınırlık ve yerel ilişki ağlarına eklemlenme üzerinden şekillendiği örnekler, sosyal yardımların fiilî işleyişinde ilişkisel sermayenin önemini göstermektedir. Bu durum, formel olarak aynı haklara sahip görünen yaşlı bireyler arasında bile fiilî yardım düzeyinde belirgin farklılıklar doğurmakta; özellikle sosyal ilişkileri zayıf, yalnız yaşayan veya mekânsal olarak daha periferik alanlarda bulunan yaşlıların, hem formel hem informal kaynaklara erişimde dezavantajlı konuma itildiğini ortaya koymaktadır.

Görüşmelerde ortaya çıkan tablo, yaşlılıkta yoksulluğun sadece “düşük gelir” meselesi olarak değil, kırılgan, parçalı ve sürekli yeniden müzakere edilen geçim stratejileri üzerinden okunması gerektiğini göstermektedir. Sabit ve öngörülebilir bir refah düzeyi yerine, her ay yeniden kurulan, çoğu zaman borçlanma, destek arama, tüketim kısma ve harcamaları erteleme pratikleriyle yürüyen bir yaşam düzeni dikkat çekmektedir. Yaşam seyri yaklaşımı perspektifinden bu durum, bireylerin erken dönem yoksunluklarının ileri yaşta yalnızca “az gelir” olarak değil, aynı zamanda süreklilik arz eden bir belirsizlik hâli olarak tezahür ettiğini ortaya koymaktadır. Böylece yaşlılık dönemi, yalnızca geçmişteki eşitsizliklerin görünür olduğu bir kesit değil, aynı zamanda bu eşitsizliklerin her ay, her fatura ve her yardım başlığında yeniden üretildiği dinamik bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu tablo, araştırma bulgularının yalnızca yerel bir duruma işaret etmediğini; aynı zamanda uluslararası literatürde yaşlı yoksulluğuna ilişkin ortaya konan eğilimlerle de örtüştüğünü göstermektedir. Katılımcıların tamamının alt gelir grubuna mensup ailelerden geliyor olması, yoksulluğun kuşaklararası aktarıldığına işaret etmektedir. Farklı ülke örneklerinde yapılan çalışmalar da, çocukluk dönemindeki yoksunlukların ilerleyen yaşam evrelerinde yoksulluk riskini artırdığını ortaya koymaktadır. Örneğin ABD, İngiltere ve Avrupa ülkelerini kapsayan ve 50 yaş üstü 81.804 kişiyle gerçekleştirilen bir araştırmada, çocuklukta yaşanan yoksulluğun ileri yaşlardaki yoksulluk olasılığını anlamlı biçimde yükselttiği ve kadınların erkeklere kıyasla daha yüksek yoksulluk riski taşıdığı saptanmıştır (Tampubolon, 2025). Parvaei ve arkadaşlarının 36 OECD ülkesini kapsayan çalışmasında yaşlı kadınların %16,2'sinin, erkeklerin ise %10,8'inin yoksul olduğu; 29 Avrupa ülkesine ilişkin bir diğer araştırmada ise 2018 yılı itibarıyla yaşlı yoksulların %62,1'inin kadınlardan oluştuğu bulunmuştur (Parvaei vd., 2023: 359; Riekhoff vd., 2025). Benzer biçimde, İsrail'de yürütülen bir çalışmada ve ASEAN üyesi ülkeleri kapsayan araştırmalarda da yaşlı kadınların yoksulluğa daha fazla maruz kaldığı gösterilmiştir (Haron vd., 2022; Lewin ve Stier, 2023: 10). Katılımcıların önemli bir bölümünün hem düşük gelirli aile kökenine sahip olması hem de kadınların örnekleme niceliksel ve niteliksel açıdan daha kırılgan konumda bulunmaları, bu uluslararası bulgularla paralel bir örüntüye işaret etmektedir. Kadınların daha uzun yaşarken daha düşük ve daha kırılgan gelirlere sahip olmaları, hem bu çalışmanın sahadan elde ettiği verileri hem de söz konusu araştırma sonuçlarını anlamlı bir ortak zeminde buluşturmaktadır.

Yaşam seyrinin farklı dönemlerinde biriken sosyoekonomik eşitsizliklerin yalnızca gelir düzeyini değil, sağlık ve bakım ihtiyacını da şekillendirdiği, başka çalışmalarla da desteklenmektedir. İsviçre'nin Lozan kentinde toplum içinde yaşayan 65 yaş üstü bireylerle yürütülen Lausanne Cohort 65+ (Lc65+) çalışması, yaşamın farklı dönemlerine ait sosyoekonomik konumların yaşlılıkta kırılganlık (frailty) üzerindeki etkisini incelemiş ve yaşlılık döneminin başındaki maddi sıkıntıların yalnızca mevcut kırılganlık düzeyini artırmakla kalmayıp, zaman içinde daha olumsuz kırılganlık seyirlerine yol açtığını ortaya koymuştur (Henchoz vd., 2025). Bu çalışmada düşük eğitim düzeyi ve niteliksiz meslek geçmişi gibi erken dönem göstergeler, başlangıç kırılganlık düzeyiyle; maddi sıkıntı ve devlet yardımı alma gibi geç yaşamdaki finansal göstergeler ise kırılganlığın kötüleşen seyirleriyle ilişkilendirilmiştir. Bartın örneklemindeki katılımcıların büyük çoğunluğunun düşük eğitim düzeyine sahip olması, niteliksiz ve güvencesiz işlerde çalışmış olmaları ve

bugün devlet yardımlarına yüksek düzeyde bağımlı bulunmaları, Lc65+ bulgularının işaret ettiği bu yaşam boyu birikim süreciyle uyumludur. Böylece, bu araştırmada gözlemlenen ekonomik kırılganlık, sadece yetersiz gelir düzeyiyle değil, aynı zamanda sağlık, bakım ihtiyacı ve gündelik işlevsellikteki kırılganlıkla iç içe geçmiş çok boyutlu bir eşitsizlik alanı olarak okunabilmektedir.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu araştırma, Bartın ilinde 2022 sayılı Kanun kapsamında yaşlı aylığı alan bireylerin yaşam öykülerini temel alarak, yaşlılıkta yoksulluğun dinamiklerini yaşam seyri yaklaşımı çerçevesinde anlamayı hedeflemiştir. Katılımcıların anlatıları, yaşlılıkta karşılaşılan ekonomik, sosyal ve sağlık temelli sorunların, yaşamın yalnızca bu dönemine ait değil; çocukluk, gençlik ve yetişkinlik evrelerinden taşınan çok katmanlı eşitsizliklerin bir sonucu olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular, yaşlı yoksulluğunun anlık bir durum değil, yaşam boyunca biriken dezavantajların ve yapısal dışlanmanın kesişim noktasında oluşan kalıcı bir olgu olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu, çocukluk ve gençlik dönemlerini kırsal bölgelerde, maddi imkânsızlıklar ve eğitime erişememe koşulları altında geçirmiştir. Bu dönemlerde alınamayan eğitim, bireyleri erken yaşta iş gücü piyasasına (çoğunlukla da kayıt dışı, güvencesiz ve süresiz işlere) yönlendirmiştir. Bu durum, yaşamın ilerleyen evrelerinde sosyal güvenlik sisteminden dışlanmaya ve yaşlılıkta yoksulluk döngüsüne hapsolmaya yol açmıştır. Özellikle kadın katılımcılar için bu tablo daha çarpıcıdır: hayatları boyunca ev içi bakım emeğiyle sınırlı kalmış, sigortalı işlerde çalışma imkânı bulamamış ve yaşlılıkta tamamen sosyal yardımlara bağımlı hale gelmişlerdir. Bu bulgu, yaşam seyri yaklaşımının “yaşam boyu gelişim” ilkesinin altını çizmektedir: bireyin erken dönemlerde karşılaştığı fırsat eşitsizlikleri, yaşamın sonraki evrelerinde birikerek yapısal yoksulluğa dönüşmektedir.

Katılımcı anlatıları, ayrıca “zamanlama” ilkesini güçlü biçimde doğrulamaktadır. Erken yaşta yaşanan eş kaybı, boşanma, işsizlik ya da çocuk sahibi olma gibi olaylar, bireylerin sonraki dönemlerdeki seçeneklerini daraltmış ve kaynaklarını hızla tüketmiştir. Bu olayların hangi yaşta ve hangi sırayla gerçekleştiği, yaşlılıkta kırılganlık düzeyini belirleyen temel faktörlerden biri olmuştur. Özellikle eş kaybı sonrasında yalnız yaşamak zorunda kalan kadınlar, hem ekonomik hem duygusal açıdan daha derin bir yoksullukla karşı karşıya kalmıştır. Yaşam olaylarının zamanlaması, bireylerin sosyal güvenlik sistemine dâhil olma ya da dışlanma ihtimalini doğrudan etkilemiştir. Böylece, yaşlılık döneminde yaşanan geçim sıkıntısı, bakım eksikliği ve kronik hastalıklarla baş edememe durumu, geçmişte yaşanan kırılma noktalarının bir devamı niteliğinde ortaya çıkmıştır.

Araştırma bulguları, “bağlantılı yaşamlar” ilkesinin de somut yansımalarını göstermektedir. Katılımcıların aile bireyleriyle kurduğu ilişkiler, çocuklara ya da torunlara verdikleri destekler, hatta tersine, çocuklardan beklenen yardımlar; yaşlı bireylerin sosyal izolasyon düzeylerini ve geçim koşullarını belirlemiştir. Bazı katılımcılar, çocuklarının da ekonomik sıkıntılar içinde olması nedeniyle kendilerine destek olamadıklarını; bazıları ise kendi iradeleriyle destek talep etmekten kaçındıklarını belirtmiştir. Bu durum, yaşlı bireylerin yalnızca ekonomik değil, duygusal anlamda da giderek yalnızlaştıklarını ve “bağlantılı hayatların” çözülmesinin yaşlılıkta kırılganlığı artırdığını göstermektedir. Aile ağlarının zayıflaması, yaşlı bireylerin yaşam doyumunu azaltırken, aynı zamanda toplumsal dayanışma zeminini de daraltmaktadır.

Yaşlı bireylerin yaşam öyküleri aynı zamanda “özne” ilkesini sınırlarıyla birlikte görünür kılmıştır. Katılımcıların büyük bölümü, yaşam boyu karşılaştıkları zorluklara rağmen direnç göstermiş, “idare ediyoruz”, “tek başımayım ama alıştım” gibi ifadelerle hem kadercilik hem de içsel güç arasında salınan bir tutum sergilemiştir. Ancak bu anlatılar, bireysel çabanın çoğu zaman yapısal engellerle sınırlandığını da göstermektedir. Yaşam seyri boyunca maruz kalınan yoksunluklar, bireylerin kendi yaşamlarını dönüştürme kapasitelerini zayıflatmış, yoksulluğu “kaçınılmaz” bir gerçeklik olarak içselleştirmelerine neden olmuştur. Bu bağlamda yaşam seyri perspektifi, bireylerin deneyimlerini yalnızca nesnel göstergelerle değil, öznel anlamlandırma süreçleriyle birlikte değerlendirmeyi zorunlu kılmaktadır.

Araştırmanın dikkat çeken bir diğer bulgusu, yaşlılıkta sağlık ve yoksulluk arasındaki karşılıklı ilişkidir. Katılımcıların çoğunda kronik rahatsızlıklar, fiziksel kısıtlılıklar ve sağlık hizmetlerine erişim zorlukları belirgin bir yer tutmaktadır. Sağlık sorunları yalnızca yaşlılığın doğal bir sonucu değil; yaşam boyunca biriken ihmallerin, kötü beslenmenin, ağır çalışma koşullarının ve sağlık sistemine erişim yetersizliklerinin birikimidir. Bu noktada Mohd ve arkadaşlarının (2024) vurguladığı gibi, yoksulluk yaşlıların sağlığını bozarken, sağlıksızlık da onları daha derin bir yoksulluğa itmektedir. Katılımcıların ifadeleri bu döngüyü doğrular niteliktedir: düşük gelir, sağlık harcamalarını karşılamayı imkânsız hale getirirken, sağlık sorunları da bireylerin gelir elde etme ya da gündelik işlerini sürdürebilme kapasitelerini daha da sınırlandırmaktadır. Böylece sağlık ve yoksulluk, birbirini besleyen iki yönlü bir yapıya dönüşmektedir.

Bu bulgular, “zaman ve mekân” ilkesinin önemini de açık biçimde ortaya koymaktadır. Bartın, Türkiye’nin genel sosyoekonomik yapısının bir mikrokozmosu olarak; tarımsal üretimden hizmet sektörüne geçişin, geniş aile yapısının çözülmesinin ve kadın emeğinin görünmezliğinin kesiştiği bir yerel örnek sunmaktadır. Katılımcıların yaşam hikâyeleri, bu tarihsel ve mekânsal dönüşüm içinde şekillenmiş; devlet politikalarındaki gecikmeler, sosyal güvenlik sisteminin sınırlı kapsayıcılığı ve kırsal alanların yapısal dezavantajları, yaşlılıkta yoksulluğu kalıcı hale getirmiştir.

Sonuç olarak, bu araştırma göstermektedir ki yaşlı yoksulluğu, yaşamın bir evresine sıkışmış geçici bir durum değil; yaşam boyunca biriken eşitsizliklerin son evresidir. Erken yaşlarda başlayan eğitim, istihdam, sağlık ve toplumsal cinsiyet temelli dezavantajlar; yaşam seyri boyunca birikerek yaşlılıkta kırılğanlığın temel belirleyicisi haline gelmiştir. Yaşam seyri yaklaşımı, bu çok katmanlı süreçleri görünür kılarak, yaşlılıkta yoksulluğun yalnızca bireysel değil, aynı zamanda tarihsel ve yapısal bir sorun olduğunu açık biçimde ortaya koymaktadır.

Bu çalışmanın bulguları, yaşlı bireylerin yoksulluk deneyiminin yalnızca yaşlılık dönemine özgü değil; yaşamın erken evrelerinden itibaren biriken yapısal eşitsizliklerin doğurduğu çok boyutlu bir kırılğanlık olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla sosyal yardım politikalarının, yaşam seyrinin farklı noktalarında oluşan dezavantajları telafi edecek biçimde bütüncül olarak yeniden tasarlanması gerekmektedir. Mevcut sosyal yardım sistemi ağırlıklı olarak gelir aktarımına dayalı bir yapıya sahiptir; ancak saha verileri, gelirin tek başına yaşlılıkta karşılaşılan sorunları çözmeye yetmediğini açık biçimde ortaya koymaktadır. Yaşlılıkta kırılğanlık, barınma güvenliğinden ulaşım engellerine, sağlık hizmetlerine erişimden sosyal izolasyona kadar birbirini besleyen çok sayıda alanda görünür hale gelmektedir.

Bu bağlamda, sadece gelir desteği sunan modellerin işlevsel sınırları belirginleşmektedir. Bulgular, barınma, sağlık, ulaşım, iletişim ve psikososyal destek gibi hizmetlerin eş zamanlı ve birbirini tamamlayacak şekilde sunulmasının zorunlu olduğunu göstermektedir. Özellikle köylerde yaşayan yaşlıların ulaşılabilirlik ve hizmete erişim sorunları, mobil sağlık birimleri, yerinde sosyal hizmetler, evde bakım uygulamaları ve ulaşım destekleriyle giderilmediği sürece, kırsal yaşlı yoksulluğu yapısal bir sorun olarak devam etmektedir. Yaşam alanlarının coğrafi ve sosyoekonomik koşulları, yaşlı bireylerin hizmetlere erişim

hızını ve niteliğini doğrudan belirlemekte; bu durum, “yer” ilkesinin yaşam seyri yaklaşımı içinde ne kadar kritik olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır.

Ayrıca bulgular, engelli bireylere bakım veren yaşlıların geleneksel sosyal yardım programları içinde görünmez kaldığını göstermektedir. Bu grubun hem ekonomik hem de fiziksel yükünün arttığı, dolayısıyla ayrıcalıklı, sürdürülebilir ve uzun vadeli destek mekanizmalarına ihtiyaç duyduğu açıktır. Mevcut yardımlar, bakım emeğinin sürekliliğini ve niteliğini güvence altına almak için yetersiz kalmakta; bu nedenle yeni politika tasarımlarında bakım veren yaşlıların özgül ihtiyaçlarının dikkate alınması gerekmektedir. Saha gözlemleri ve katılımcı anlatıları, sosyal yardım miktarlarının yaşlı bireylerin yalnızca temel ihtiyaçlarını karşılamasını sağladığını, ancak “onurlu bir yaşam” düzeyi için yeterli olmadığını göstermektedir. Yaşam seyri yaklaşımının ajans ilkesi, bireylerin kendi yaşamlarına yönelik karar alma kapasitesinin sosyal politika tarafından desteklenmesini gerektirir. Ancak düşük gelir transferleri, yaşlı bireyleri sürekli bir hayatta kalma stratejisine mahkûm ederek bu kapasiteyi sınırlamaktadır. Bu nedenle sosyal yardım miktarlarının, sadece minimum geçinebilirlik değil, insan onuruna yaraşır bir yaşam standardı hedefiyle belirlenmesi zorunludur.

Bu noktada bulgular, sosyal izolasyonun da yaşlılık dönemindeki en önemli risklerden biri olduğunu göstermektedir. Mahalle temelli destek mekanizmalarının zayıflığı, yalnız yaşayan yaşlıların sosyal ağlara erişimini kısıtlamakta; toplumsal bağların zayıflaması psikososyal kırılganlığı artırmaktadır. Bu doğrultuda yerel yönetimler ve sosyal hizmet kurumları tarafından mahalle odaklı dayanışma modellerinin güçlendirilmesi, sosyal izolasyonla mücadelede önemli bir politika alanı olarak öne çıkmaktadır.

Bu bağlamda, yaşlı bireylerin refahını artırmaya yönelik politikalar yalnızca yaşlılık dönemine odaklanmakla yetinmemeli, çocukluktan itibaren süregelen eşitsizlikleri azaltmayı hedeflemelidir. Eğitimde fırsat eşitliğini güçlendiren, kayıt dışı istihdamı azaltan, kadın emeğini görünür kılan ve yaşam boyunca sosyal güvenliği sürdürülebilir kılan bütüncül politikalar, yaşlı yoksulluğunu önlemenin tek gerçekçi yoludur. Aksi halde, sosyal yardımlar yalnızca semptomları geçici olarak bastıran bir araç işlevi görecek; yoksulluk döngüsü nesiller boyunca yeniden üretilecektir. Yaşam seyri perspektifinden bakıldığında, yaşlı yoksulluğu bir sonuç değil, bir seyirdir. Bireyin yaşamının farklı evrelerinde biriken eşitsizliklerin, toplumsal cinsiyetin, mekânsal dezavantajların ve

kurumsal ihmali kesişiminde oluşan bir seyir. Bu nedenle, yoksulluğu kırmanın yolu yalnızca sosyal yardımı artırmak değil; yaşamın tüm evrelerine yayılan adil, katılımcı ve hak temelli bir sosyal politika inşa etmektir.

Sonuç olarak, sosyal yardımların yalnızca ekonomik destek niteliği taşıyan araçlar olmaktan çıkarılıp, yaşamın bütün evrelerini kapsayan yapısal eşitsizlikleri azaltmayı hedefleyen çok boyutlu bir sosyal politika anlayışına evrilmesi gerekmektedir. Yaşlılık dönemindeki yoksulluğun üretildiği yaşam seyrine müdahale eden politikalar, hem bugünün yaşlıları için onurlu yaşam koşullarını destekleyecek, hem de geleceğin yaşlılık deneyimlerini daha adil ve güvenli bir zemine oturtacaktır.

KAYNAKLAR

- Açıkgöz, R. ve Yusufoglu, Ö. Ş. (2012). Türkiye’de yoksulluk olgusu ve toplumsal yansımaları. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1 (1): 76-117.
- Akış, G. A. (2020). Yaşlısına Bakım Veren Yaşlılar: Antalya Örneği. Doktora Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Antalya, 371 s.
- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y. (2002). Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri. C. C. Aktan (Ed.). *Yoksullukla Mücadele Stratejileri içinde* (36-39). Ankara: Hak-İş Konfederasyonu Yayınları.
- Aközer, M., Nuhurat, C. ve Say, Ş. (2011). Türkiye’de yaşlılık dönemine ilişkin beklentiler araştırması. *Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 7 (27): 103-128.
- Alkire, S. ve Foster, J. (2011). Counting and multidimensional poverty measurement. *Journal of Public Economics*, 95 (7): 476-487. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2010.11.006>
- Arpacı, F. (2005). *Farklı Boyutlarıyla Yaşlılık*. Ankara: Türkiye İşçi Emeklileri Derneği Eğitim ve Kültür Yayınları.
- Arun, Ö. (2008). Yaşlı bireyin Türkiye serüveni: Kaliteli yaşlanma imkânı üzerine senaryolar. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2): 313-330.
- Arun, Ö. (2025). Yoksulluğa, ayrımcılığa ve dışlanmaya karşı: Bakım ekonomisi. *Senex: Yaşlılık Çalışmaları Dergisi*, 9 (1): 1-2. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15699624>
- Aslan, G. (2004). Değişen Toplumsal Konum Örneği: Yaşlılık. Yüksek Lisans Tezi (Yayınlanmamış), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara, 182 s.
- Aslan, H. (2024). Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğunun Görünümü ve Yaşlılık Aylıklarının Yaşlı Yoksulluğunu Önlemedeki Rolü. Doktora Tez, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Denizli, 357 s.
- ASHB (2025). *2024 Yılı Faaliyet Raporu*. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Ankara.
- Atkinson, A. B. (2003). Multidimensional deprivation: Contrasting social welfare and counting approaches. *Journal of Economic Inequality*, 1 (1): 51-65. <https://doi.org/10.1023/A:1023903525276>
- Baran, G. A., Günay, B., Bereketli, B. ve Işık, I. (2020). Sosyal sermaye, güven ve yalnızlık açısından yaşlıların yaşam deneyimleri üzerine nitel bir araştırma. *Yaşlı Sorunları Araştırmaları Dergisi*, 13 (2): 72-89. <https://doi.org/10.46414/yasad.775885>

- Bartın Valiliği (2015). *Bartın İstatistikleri*. İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü ve TÜİK Zonguldak Bölge Müdürlüğü, Bartın.
- Barrientos, A. (2013). *Social Assistance in Developing Countries*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9781139856058>
- Bauman, Z. (1999). *Globalization: The Human Consequences*. Cambridge: Polity Press.
- Beğer, T. ve Yavuzer, H. (2012). Yaşlılık ve yaşlılık epidemiyolojisi. *Klinik gelişim*, 25 (3): 1-3.
- Bengtson, V. L., Burgess, E. O. ve Parrott T. M. (1997). Theory, explanation, and a third generation of theoretical development in social gerontology. *Journal of Gerontology: Social Sciences*, 2 (52): 72-88. <https://doi.org/10.1093/geronb/52B.2.S72>
- Bilir, N. (2004). Yaşlılık ve Halk Sağlığı. Y. G. Kutsal (Ed.). *Yaşlılık Gerçeği İçinde* (11-28). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Hastaneleri Basımevi.
- Buchanan, A. (2006). Children aged 0-13 at risk of social exclusion: Impact of government policy in England and Wales. *Children and Youth Services Review*, 28 (10):1135-1151. <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2005.10.014>
- Buğra, A. ve Keyder, Ç. (2003). *Yeni Yoksulluk ve Türkiye'nin Değişen Refah Rejimi*. UNDP, Ankara.
- Bynner, J. (2016). Institutionalization of Life Course. Shanahan, J. M., Mortimer T. J. ve Johnson K. M. (Ed.). *Handbook of the Life Course İçinde* (27-58). New York: Springer International Publishing.
- Canatan, A. (1997). Farklı Sosyal Kültürel ve Ekonomik Statüdeki Yaşlılıkların Sosyal İlişkileri; Emek, Demetlale ve Şafaktepe Mahalleri Örneğinde İncelenmesi. Doktora Tezi (yayımlanmamış), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Ankara, 132 s.
- Canatan, A. (2016). Yaşlılıkta Sosyal İlişkiler ve Kuşaklar Arası Etkileşim. H. Ceylan (Ed.). *Yaşlılık Sosyolojisi İçinde* (139-155). Ankara: Nobel.
- Ceylan, H. (2016). *Yaşlılık Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Çağlar, T. (2019). Yaşlılık ve sosyal hizmet: Yaşam destek merkezi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 25 (2): 145-162.
- Çalışkan, Ş. ve Meçik, O. (2011). Sosyal ve beşeri sermayenin bireysel ekonomik getirisi üzerine uygulamalı bir analiz: "Eskişehir ili örneği". *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 7 (2): 7-26.
- Çubuk, S. (2019). Bartın'da Sanayi Faaliyetleri. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul, 157 s.

- Danış, Z. M. (2005). *Yaşama Derinden Bir Kucak....* Ankara: Türk Geriatri Vakfı Yayınları.
- Dedeoğlu, S. ve Elveren, Y. A. (Ed.). (2017). *Türkiye’de Refah Devleti ve Kadın*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- DPT (2001). Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı: Sosyal Hizmetler ve Yardımlar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara.
- Elder, G. H. (1994). Time, human agency, and social change: Perspectives on the life course. *Social Psychology Quarterly*, 57 (1): 4-15. <https://doi.org/10.2307/2786971>
- Elder, G. H. ve Giele, J. Z. (2009). *The Craft of Life Course Research*. New York: Guilford Press.
- Elder, G. H. ve Shanahan, M. J. (2006). The Life Course and Human Development. M. R. Lerner (Ed.). *Handbook of Child Psychology İçinde* (939-991). Wiley Yayınları. <https://doi.org/10.1002/9780470147658.chpsy0112>
- Esping-Andersen, G. (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Princeton University Press.
- Gençtürk, Z. (2022). Türkiye’de kadının iş gücüne katılımını etkileyen faktörler. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (43): 361-394.
- Gitmez, Ş. (2000). Yaşlıların Farklı Kentsel Koşullarda Yaşam Uyumları, Eğilimleri, Tutum ve Davranışları. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Antropoloji Ana Bilim Dalı, Ankara, 279 s.
- Göçer, Ş. (2021). *Değişen Dünya ve Yaşlılık Sorunları*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Gönülaçan, A. ve Umutlu, S. (2020). Türkiye’de yaşlı yoksulluğu ve yaşlı kadınların yoksullukla mücadelesi: Pazarda çalışma örneği. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (1): 73-83.
- Hablemitoğlu, Ş. ve Özmete, E. (2010). *Yaşlı Refahı Yaşlılar için Sosyal Hizmet*. Ankara. Kilit Yayınları.
- Haron, S. A., Foh, F. H., Hamid, T. A., Abdullah, S. F. Z. ve Tyng, C. S. (2022). Old-age poverty in the ASEAN member states: A scoping review of the literature. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 12 (12): 2032-2060. <http://dx.doi.org/10.6007/IJARBSS/v12-i12/16005>
- Henchoz, Y., Fustinoni, S., Seematter-Bagnoud, L. ve Avendano, M. (2025). Life-course socioeconomic inequalities in frailty trajectories among older adults: Evidence from the Lausanne cohort 65+. *International Journal of Public Health*, 70: 1-9. <https://doi.org/10.3389/ijph.2025.1608102>
- Hooyman, N., Kiyak, H. A. ve Kawamoto, K. (2015). *Aging Matters: An Introduction to Social Gerontology*. Boston: Pearson.

- Hulme, D. ve Shepherd, A. (2003). Conceptualizing chronic poverty. *World Development*, 31 (3): 403-423. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(02\)00222-X](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(02)00222-X)
- Hutchison, E. D. (2011). A Life Course Perspective. R. J. R. Levesque (Ed.). *Encyclopedia of Adolescence İçinde* (1-38). Springer New York.
- Kalaycı, I. (2015). Yaşlılık Statüsü, Roller Açısından Yaşlıların Toplumsal Beklentileri ve Sorunları Isparta Örneği. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Isparta, 448 s.
- Kalınkara, V. (2004). *Yaşlılık Disiplinler Arası Yaklaşım, Sorunlar, Çözümler*. Ankara: Odak Yayınları.
- Karagöl, E. T., ve Dama, N. (2015). *Geçmişten Günümüze Sosyal Yardımlar*. Ankara: SETA Yayınları.
- Katz, S. ve Gish, J. (2015). Aging in the biosocial order: Repairing time and cosmetic rejuvenation in a medical spa clinic, *Official Journal of the Midwest Sociological Society*, 56 (1): 40-61.
- Kaya, E. (2010). *Yoksullukla Mücadelede Avrupa'nın ve Türkiye'nin Sosyal Yardım Modeli*. Ankara: Aile Bakanlığı Yayını.
- Kinsella, K. (2000). Demographic dimensions of global aging. *Journal of Family Issues*, 21 (5): 541-548. <https://doi.org/10.1177/019251300021005002>
- Kok, J. (2007). Principles and prospects of the life course paradigm. *Annales de Démographie Historique*, 113 (1), 203-230.
- Kurt, G. (2008). Türkiye’de Yaşlılık Olgusuna Sosyolojik Bir Bakış (Sivas İl Örneği). Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, Toplumsal Yapı ve Değişme Bilim Dalı, Sivas, 191 s.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Kümbetoğlu, B. (2021). *Niteliksel Araştırmalarda Analiz*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Lewin, A. C. ve Stier, H. (2023). When marriage ends: Differences in affluence and poverty among older adults in Israel. *European Journal of Population*, 39 (28): 1-20. doi:10.1007/s10680-023-09676-1
- Mkandawire, T. (2005). *Targeting And Universalism İn Poverty Reduction*. Social Policy and Development Programme Paper, UNRISD.
- Mohd, S., Senadjki, A. ve Latiff, A. R. A. (2024). Poverty and Elderly’s Health. R. Baikady, J. Gal, V. Nadesan, S. M. Sajid ve G. Jianguo (Ed.). *The Routledge Handbook of Poverty in the Global South İçinde* (159-181). New York: Routledge.

- Müftüler, G. H. (2021). *Yaşlılık Sosyolojisi Kuramsal Yaklaşım*. Ankara: Sonçağ Yayıncılık.
- Öktem, K. G. (2018). *Turkey's Social Assistance Regime In Comparative Perspective*. Bielefeld University.
- Özbek, N. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parvaei, S., Mazinani, A. A. T. ve Zanjari, N. (2023). Poverty and social policy of aging: Investigating the determinants of income poverty among older adults in the organization for economic co-operation and development countries. *Iranian Rehabilitation Journal*, 21 (2): 355-364. 10.32598/irj.21.2.1864.1
- Quadagno, J. (2002). *Aging and the Life Course*. Boston: McGrawHill.
- Riekhoff, A. J., Kuitto, K., Möhring, K. ve Palomäki, L. M. (2025). A long arm of adversity? Financial hardship during the life course and income in retirement. *European Societies*, 27 (3): 545-79. https://doi.org/10.1162/euso_a_00007
- Samorodov, A. (1999). *Ageing And Labour Markets For Older Workers*. Employment and Training Papers, Geneva.
- Sen, A. (1999). *Development as Freedom*. New York: Alfred A. Knopf.
- Settersten, R. A. (2003). Propositions and Controversies in Life-Course Scholarship. R. A. Settersten (Ed.). *Invitation To The Life Course: Toward New Understandings Of Later Life İçinde* (15-48). New York: Baywood.
- Sever, H. (2018). Yaşlılıkta Bir Yaşam Aranjmanı Olarak Tek Başına Yaşamak: Gaziantep'te Yaşlanmak. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Gaziantep, 203s.
- SGK. (2023). *Emeklilik ve Sigortalılık Verileri*. Sosyal Güvenlik Kurumu Yayınları, Ankara.
- SYDTK (1986). T.C. Resmi Gazete, 19134, 14 Haziran, 1986.
- Şentürk, M. (2014). Social welfare practices of the state and NGOs in Turkey: New trends and necessities. *Turkish Journal of Sociology*, 3 (28): 309-319.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023): Sağlık Hizmetleri Raporu*. Yönetim Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Bilgi ve Belge Yönetimi Daire Başkanlığı, Ankara.
- TİHEK (2022). *Türkiye Yaşlı Hakları Raporu*. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Ankara.
- Tampubolon, G. (2025). Growing up in poverty, growing old in frailty: The life course shaping of health in the United States, England and Europe—A prospective and retrospective study. *Scientific Reports*, 15 (1): 1-10.

- Taşova, S. B. (2024). Türkiye'deki Sosyal Yardım Uygulamaları Bağlamında Yaşlı Yoksulluğunun Değerlendirilmesi: Bergama Örneği. Yüksek Lisans Tezi (yayınlanmamış), Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Muğla, 203 s.
- Townsend, P. (1979). *Poverty in the United Kingdom: A Survey of Household Resources and Standards of Living*. London: Penguin Books.
- Tufan, İ. (2006). *Yaşlılıkta Bakıma Muhtaçlık ve Yeni Bir Bakım Kültürü*. Antalya: Gero Yayıncılık.
- Tufan, İ., Kılavuz, A., Özgür, Ö., Ayan, S., Gürdal, Y. F. ve Engin, B. (2019). Türkiye'de gerontoloji atlası: Yaşlı yoksulluğu ve yalnızlık üzerine bulgular. *Geriatrik Bilimler Dergisi*, 2 (1): 1-7. 10.13140/RG.2.2.14441.54887
- Tunaya, T. Z. (1980). *Siyasal Kurumlar ve Anayasa Hukuku*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- TÜİK (2023a). Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfusun Yoksulluk Oranı. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslılar-2023-53710> (25.06.2025).
- TÜİK (2023b). Kurumsal Olmayan Yaşlı Nüfusun Cinsiyete Göre İş Gücü Durumu. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslılar-2023-53710> (25.06.2025).
- TÜİK (2024a). Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2023-53841> (25.06.2025).
- TÜİK (2024b). Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2024-53714> (25.06.2025).
- TÜİK (2024c). İstatistiklerle Yaşlılar 2024. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0statistiklerle-Ya%C5%9Fl%C4%B1lar-2024-54079&dil=1> (25.06.2025).
- TÜİK (2024d). Sosyal Koruma İstatistikleri 2023. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Sosyal-Koruma-Istatistikleri-2023-53560> (25.06.2025).
- TÜİK (2024e). İl ve Cinsiyete Göre Yaşlı Nüfus Yaşlı Nüfusun Toplam Nüfus İçindeki Oranı ve Yaşlı Cinsiyet Oranı. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Yaslılar-2024-54079#:~:text=Ya%C5%9Fl%C4%B1%20n%C3%BCfus%20oran%C4%B1n%C4%B1n%20en%20y%C3%BCkse%C4%9Fu%20il%20Sinop%20oldu,4%2C4%20ile%20C5%9Eanl%C4%B1urfa%20izledi> (25.06.2025).

- Türkan, M. (2017). Yaşlı Yoksulluğunun Yarattığı Sosyal ve Psikolojik Sorunlar: Muğla Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü / Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Muğla, 178 s.
- Uludağ, Ç. (2014). Türkiye’de Planlı Dönem Öncesi ve Sonrasında Sosyal Hizmetlerin Gelişimi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü / Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı, İstanbul, 123 s.
- UNDP (2023). *Human Development Report 2023/24: Breaking The Gridlock*, UNDP, New York.
- UNFPA (2024). *State Of World Population 2024: Interwoven Lives, Threads Of Hope – Ending Inequalities In Sexual And Reproductive Health And Rights*, UNFPA Division for Communications and Strategic Partnerships, New York.
- Uysal, Ş. (1993). *Psikoloji Semineri*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınevi.
- WHO (2024). Ageing. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health> (12.07.2025)
- WHO (2023). World Report on Ageing and Health. <https://www.who.int/docs/default-source/mca-documents/ageing/9789240694811-eng.pdf> (15.04.2025)
- Yay, S. (2014). Tarihsel süreçte Türkiye’de sosyal devlet. *Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (9): 147-162. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/59664>

EKLER

Ek 1. Görüşme Formu

Tarih:

Takma İsim:

1- Yaşınız:

2- Cinsiyetiniz:

3- Medeni Durumunuz:

4- Eğitim Durumunuz:

5- Mesleğiniz:

6- Çocuk Sayısı:

7- Evlilik Süresi:

8- Oturduğunuz Evin Mülkiyet Durumu:

9- Haneye Giren Aylık Gelir:

Yarı-Yapılandırılmış Mülakat Soruları;

10. Hayatınız boyunca hangi işlerde çalıştınız? Bu işleri ne zaman, neden bıraktınız? Eğer geçmişinizde herhangi bir işte çalışmadıysanız sebebi nedir?

11. Hayatınızda dönüm noktası olarak tanımlayabileceğiniz bir an var mı? (evlilik, vefat, göç vb.)

12. Yalnız mı yaşıyorsunuz? Yalnız yaşıyorsanız günlük ihtiyaçlarınızı nasıl karşılıyorsunuz? Gündelik işlerinizde size yardımcı olan biri var mı?

13. Olağan bir gününüz nasıl geçiyor? Mevcut hayatınızı nasıl değerlendiriyorsunuz?

14. Kronik bir rahatsızlığınız ve/veya sürekli kullandığınız bir ilaç var mı?

15. Gelir kaynaklarınız nelerdir? Geçiminizi sağlamanızda yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Sosyal yardımlardan faydalaniyor musunuz? Faydalaniyorsanız ne kadar süredir aktif olarak sosyal yardım alıyorsunuz?

16. Karşılama gücünüzde yaşadığınız ihtiyaçlarınız nelerdir? Sosyal yardım anlamında ihtiyaçlarınızı göz önünde bulundurduğunuzda bekletiniz nedir?

Ek 2. Bilgilendirilmiş Onam Formu

BARTIN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENTİTÜSÜ SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI ETİK KURULU

BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Bu formun amacı katılmanız rica edilen araştırma ile ilgili olarak sizi bilgilendirmek ve katılmanız ile ilgili izin almaktır.

Bu kapsamda “Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu: Bartın Örneği.” başlıklı araştırma “Nuray KIZILÇAY” tarafından gönüllü katılımcılarla yürütülmektedir. Araştırma sırasında sizden alınacak bilgiler gizli tutulacak ve sadece araştırma amaçlı kullanılacaktır. Araştırma sürecinde konu ile ilgili her türlü soru ve görüşleriniz için aşağıda iletişim bilgisi bulunan araştırmacıyla görüşebilirsiniz. Bu araştırmaya katılmama hakkınız bulunmaktadır Bu formu onaylamanız, araştırmaya katılım için onam verdiğiniz anlamına gelecektir.

Araştırmayla İlgili Bilgiler:

Araştırmanın Amacı: Bu tezin amacı, Bartın ilinde yaşayan altmış beş yaş ve üstü, yoksulluk yardımı alan kadın ve erkeklerin yaşlılık dönemine ilişkin deneyimlerini, onların yaşlılığı nasıl yaşayıp anlamlandırıdıklarını ortaya koymaktır.

Araştırmanın Nedeni: Artan yaşlı nüfus ve derinleşen yaşlı yoksulluğunun nasıl deneyimlendiğini açıklamaya çalışmak ve yaşlılık alanına ilişkin kısıtlı literatüre katkı sağlamak.

Araştırmanın Süresi: Araştırmanın süresi 1 yıldır.

Araştırmanın Yürütüleceği Yer: Bartın ili.

Çalışmaya Katılım Onayı:

Katılmam beklenen çalışmanın amacını, nedenini, katılmam gereken süreyi ve yeri ile ilgili bilgileri okudum ve gönüllü olarak çalışma süresince üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma ile ilgili ayrıntılı açıklamalar sözlü olarak araştırmacı tarafından yapıldı. Bu çalışma ile ilgili faydalar ve riskler ile ilgili bilgilendirildim.

Bu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Katılımcının

Adı-Soyadı:

İmzası:

Araştırmacının

Adı-Soyadı: Nuray KIZILÇAY

e-posta:

İmzası:

Ek 3. Bartın Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı Araştırma İzin Evrakı

BARTIN
SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI

SAYI : 74.01/01.03-600
KONU : Dilekçeniz Hk.

14/08/2024

Sayın: Nuray KIZILÇAY

Dilekçeniz Vakfımız tarafından incelenmiş olup Bartın Üniversitesi Sosyoloji Anabilim Dalı Sosyoloji Bölümü bünyesinde yürütmekte olduğunuz yüksek lisans tez çalışmanız kapsamında Vakfımızdan talep ettiğiniz 65 ve üstü yaşında olan ve 2022 sayılı Kanun kapsamında yaşlılık aylığı alan vatandaşlara ilişkin verilerin tarafınızla paylaşılmasında herhangi bir sakınca olmamakla beraber verilerin üçüncü kişi ve kurumlarla paylaşılmaması, yalnızca akademik çalışmanızda kullanılmak üzere işlenmesi noktasında azami önem göstermeniz hususunda;

Bilgilerinize rica ederim.

Bartın Valiliği Binası Zemin Kat MERKEZ BARTIN
Tel:(0378)227.56.14
E-posta: bartinsydv@bartinsydv.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için irtibat: N. KIZILÇAY
Fax:(0378)228.48.25
Elektronik ağ:www.bartinsydv.gov.tr

Ek 4. Etik Kurul Onay Belgesi

T.C.
BARTIN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu
Onay Belgesi

TOPLANTI SAYISI
1

KARAR SAYISI
1

TOPLANTI TARİHİ
8.01.2025

Protokol No:	2024-SBB-1106
Araştırmanın Başlığı:	Türkiye’de Yaşlı Yoksulluğu: Bartın Örneği
Proje Yürütücüsü:	Nuray KIZILÇAY
Başvuru Formunun Geliş Tarihi:	27.12.2024

Başvuru dosyasında etik sorun oluşturabilecek sorular/maddeler, süreçler ya da unsurlar bulunmadığından 08.01.2025 tarihli ve 1 numaralı toplantıda 2024-SBB-1106 numaralı başvuruya araştırma için ETİK KURUL ONAY belgesinin verilmesine karar verilmiştir.

Prof. Dr. Ayla ÇETİN DİNDAR
Başkan

Doç. Dr. Hilal UYSAL
Başkan yardımcısı

Doç. Dr. Mehmet
ALTUNMERAL
Üye

Doç. Dr. Özge ÖZGÜR
Üye

Doç. Dr. Sevdâ KAMAN
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Nergiz TEKE
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Sevim Handan
YILMAZ
Üye

Belge Doğrulama Kodu: 7UMCHFU

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Takip Adresi: <http://www.turkiye.gov.tr/bartın-universitesi-ebys>

Adres: Ağdacı Mahallesi Fakülte Caddesi No:54 Bartın

Telefon No: (0 378) 2235500

e-Posta:

Kep Adresi: bartinuniversitesi@hu01.kap.tr

Faks No: (0 378) 2235042

İnternet Adresi: <http://www.bartin.edu.tr/>

Bilgi için :

Telefon No:

Direkt Hat:

Devrim Kalkan

Sekreter

(0 378) 3011000 - 5679

Ek 5. Yapay Zeka Kullanım Tablosu

No	Yapay Zekâ	Kullanım	Kullanıldığı	Kullanım
	Aracı	Amacı	Bölüm	Şekli
1	ChatGPT.	Dil bilgisi kontrolü, imla kontrolü.	Tüm bölümler.	Dil bilgisi bakımından hatalı yazımlar ile imla hatalarının tespiti aşamasında kullanılmıştır.

Ek 6. Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü Yardımları

AİLE YARDIMLARI	BARINMA-GIDA YARDIMLARI	ENGELLİ YAŞLI YARDIMLARI	SAĞLIK YARDIMLARI	EĞİTİM YARDIMLARI	
Doğum Yardımı	Gıda Yardımları	Yaşlı Aylığı	Genel Sağlık Sigortası (GSS) Prim Ödemeleri	Şartlı Eğitim Yardımı	
Çoklu Doğum Yardımı	Öğle Yemeği Yardımı	Engelli Aylığı	Şartlı Sağlık Yardımları (Sağlık ve Gebelik)	Yabancılar Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı (YŞEY)	
Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı	Aşevleri	Engelli Yakını Aylığı	GSS (Genel Sağlık Sigortası) Katılım Payı Ödemeleri	Engelli Öğrencilerin Ücretsiz Taşınması	
Öksüz ve Yetim Yardımı	Barınma Yardımları	Ulusal Vefa Programı	Kronik Hastalık Yardımı	Eğitim Materyali Yardımı	
Asker Ailelerine Yönelik Düzenli Nakit Yardım Programı	Eşi Vefat Etmiş Kadınlara Yönelik Konut Destek Programı	Engelli İhtiyaç Yardımları	Silikozis Hastalarına Yapılan Ödemeler	Öğrenci Barınma-Taşıma-Yemek Yardımı	
Asker Çocuğu Yardımı	Yakacak Yardımları		Kronik Hastalara Kesintisiz Güç Kaynağı Desteği ve Birikmiş Elektrik Borcu Desteği	Yurt Yapımı	
Asker Çocuğu Yardımı	Doğal Gaz Tüketim Desteği		Tip-1 Diyabet Tanısı Almış Kişilere Yönelik Glikoz Ölçüm Cihazı Yardımı	Eğitim Yardımları Kapsamında Ulaşım Giderlerinin Karşılmasına Yönelik Yardımlar	
Terör Zararı Yardımları	Elektrik Tüketim Desteği				Yükseköğrenim Öğrencilerine Yönelik Yardımlar
Terör Zararı Yardımları	Sosyal Uyum Yardımı				Muhtelif Eğitim Yardımları
Vefat Yardımı	Tamamlayıcı Sosyal Uyum Yardımı				
İşe Yönlendirme Yardımı					
İşe Başlama Yardımı					
PROJE DESTEKLERİ					
Aile Destek Merkezi (ADEM Projeleri) - Sosyal Dayanışma Merkezi (SODAM Projeleri)	Vefa (Evde Yaşlı Bakım) Programı	Evsizlere Konaklama Projesi	Sosyal Hizmet Projeleri		

Ek 7. Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Sn	Takma İsim	Yaş	Cinsiyet	Medeni Durum	Evlilik Süresi	Çocuk Sayısı	Eğitim	İkamet Edilen Yer	Konut Tipi	Gelir	Birlikte Yaşadığı Kişiler
1	Ahmet G.	78	Erkek	Bekar	0	0	İlkokul	Köy	Konteyner	4.664,18 TL	Yalnız
2	Ali Ç.	82	Erkek	Evli	60	2	İlkokul	Köy	Müstakil	4.664,18 TL	Yalnız
3	Ayşe C.	80	Kadın	Eşi Vefat Etmiş	60	4	Okur-Yazar Değil	Köy	Müstakil	4.664,18 TL	Yalnız
4	Battal A.	76	Erkek	Eşi Vefat Etmiş	15	1	Okur-Yazar Değil	Mahalle	Kiralık Ev	4.664,18 TL	Yalnız
5	Emire D.	82	Kadın	Eşi Vefat Etmiş	63	5	Okur-Yazar Değil	Köy	Müstakil	4.664,18 TL	Yalnız
6	Emire Ö.	88	Kadın	Eşi Vefat Etmiş	20	0	Okur-Yazar Değil	Köy	Müstakil	4.664,18 TL	Yalnız
7	Fatma Ö.	66	Kadın	Evli	50	4	İlkokul	Köy	Müstakil	14.913,27 TL	Eşiyle
8	Fatma Y.	95	Kadın	Eşi Vefat Etmiş	62	1	Okur-Yazar Değil	Köy	Müstakil	4.664,18 TL	Yalnız
9	Feride K.	79	Kadın	Eşi Vefat Etmiş	60	5	Okur-Yazar Değil	Köy	Müstakil	4.664,18 TL	Yalnız
10	Hamide K.	80	Kadın	Evli	60	1	Okur-Yazar Değil	Köy	Müstakil	9.328,36 TL	Eşiyle
11	Havva E.	73	Kadın	Bekar	60	4	Okur-Yazar Değil	Mahalle	Kiralık Ev	19.432,56 TL	Kızı ve 2 torunu
12	İrfan K.	75	Erkek	Evli	36	4	İlkokul	Mahalle	Müstakil	14.913,27 TL	Eşi ve kızı
13	İsmail K.	71	Erkek	Bekar	0	0	İlkokul	Köy	Müstakil	4.664,18 TL	Yalnız
14	İsmail Ü.	67	Erkek	Evli	50	3	Okur-Yazar Değil	Köy	Müstakil	9.328,36 TL	Eşiyle
15	Kazım O.	65	Erkek	Boşanmış	34	2	İlkokul	Köy	Müstakil	4.664,18 TL	Oğluyla
16	Leyla G.	67	Kadın	Boşanmış	25	4	İlkokul	Mahalle	Kiralık Ev	4.664,18 TL	Torunu

17	Maviye D.	70	Kadın	Eşi Vefat Etmiş	20	4	İlkokul	Mahalle	Müstakil	8.387,18 TL	Oğluyla
18	Melahat K.	74	Kadın	Eşi Vefat Etmiş	20	1	Okur-Yazar Değil	Köy	Müstakil	8.387,18 TL	2 torunu
19	Metin Ç.	66	Erkek	Bekar	0	0	İlkokul	Köy	Müstakil	4.664,18 TL	Yalnız
20	Mustafa B.	75	Erkek	Evli	57	3	Okur-Yazar Değil	Mahalle	Müstakil	9.328,36 TL	Eşiyle
21	Nazmiye A.	83	Kadın	Evli	60	5	Okur-Yazar Değil	Köy	Müstakil	9.328,36 TL	Eşiyle
22	Nevzat E.	80	Erkek	Evli	65	4	İlkokul	Köy	Müstakil	9.328,36 TL	Eşiyle
23	Rukiye S.	86	Kadın	Eşi Vefat Etmiş	10	2	Okur-Yazar Değil	Mahalle	Kiralık Ev	19.133,18 TL	Kızıyla
24	Sabahat G.	65	Kadın	Eşi Vefat Etmiş	50	5	Okur-Yazar Değil	Köy	Müstakil	8.387,45 TL	Yalnız
25	Selime Ö.	71	Kadın	Boşanmış	35	4	Okur-Yazar Değil	Mahalle	Kiralık Ev	4.664,18 TL	Yalnız
26	Sevim B.	75	Kadın	Eşi Vefat Etmiş	40	3	İlkokul	Mahalle	Müstakil	4.664,18 TL	Yalnız
27	Şükriye K.	77	Kadın	Bekar	0	0	İlkokul	Mahalle	Müstakil	4.664,18 TL	Yalnız
28	Yaşar E.	77	Erkek	Eşi Vefat Etmiş	50	4	İlkokul	Köy	Müstakil	4.664,18 TL	Yalnız
29	Yaşare Y.	84	Kadın	Eşi Vefat Etmiş	30	6	İlkokul	Köy	Müstakil	14.789,74 TL	Oğluyla
30	Zekai A.	65	Erkek	Bekar	0	0	İlkokul	Köy	Müstakil	4.664,18 TL	Yalnız

Ek 8. Katılımcıların Hastalık Türlerine Göre Dağılımı

S n	Takma İsim	Şeker	Astım	Tansiyon	Kalp Rahatsızlığı	Ortopedik	Mide Sorunları	Akciğer Kanseri	Alzheimer	Düzenli İlaç Kullanımı
1	Ahmet G.					X				
2	Ali Ç.						X			X
3	Ayşe C.			X	X		X			X
4	Battal A.				X					
5	Emire D.									
6	Emire Ö.			X						X
7	Fatma Ö.	X		X						X
8	Fatma Y.			X						X
9	Feride K.	X		X						X
10	Hamide K.				X					X
11	Havva E.								X	X
12	İrfan K.				X					X
13	İsmail K.						X			
14	İsmail Ü.	X								
15	Kazım O.	X	X							X
16	Leyla G.	X								
17	Maviye D.	X				X				
18	Melahat K.		X	X						
19	Metin Ç.		X		X					
20	Mustafa B.		X							X
21	Nazmiye A.	X								X
22	Nevzat E.									
23	Rukiye S.									
24	Sabahat G.	X		X						X
25	Selime Ö.							X		
26	Sevim B.	X		X						X
27	Şükriye K.	X		X						X
28	Yaşar E.									
29	Yaşare Y.			X						X
30	Zekai A.									

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Nuray KIZILÇAY

Doğum Yeri ve Tarihi :

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : Bartın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Sosyoloji Anabilim Dalı (Devam)

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyet/Yayınlar : Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin Ebeveyn-Çocuk
Etkileşimi Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi

Aldığı Ödüller :

İş Deneyimi

Stajlar : Ankara Mülteci ve Sığınmacılarla Yardımlaşma Derneği

Projeler ve Kurs Belgeleri : Aile Danışmanlığı, Özel Eğitim, Oyun Terapisi.

Çalıştığı Kurumlar : Bartın Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı (2021-
Devam)

İletişim

E-Posta Adresi :

Tarih :

